

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Diplomová práce

Význam zájmových činností v období pubescence

Vypracoval: Bc. Kamila Hodková
Vedoucí práce: PhDr. Iva Žlábková, Ph.D.

České Budějovice 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě, fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Táboře dne 7. 7. 2015

.....

Kamila Hodková

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat PhDr. Ivě Žlábkové, Ph.D. za odborné vedení této diplomové práce a za poskytnutí cenných rad a podnětů a za její ochotu při konzultacích. Dále bych chtěla poděkovat školám, kde jsem mohla výzkum realizovat a všem respondentům, kteří se ho účastnili.

Anotace

Diplomová práce se zabývá zájmovou činností žáků druhého stupně základních škol. Cílem této práce je zmapovat problematiku volného času mladých lidí, konkrétně jaké zájmové činnosti pubescenti preferují. V teoretické části práce jsou charakterizovány pojmy zájem, zájmová činnost a volný čas. První kapitola se zabývá pojmem zájem, snaží se ho vysvětlit ze všech možných úhlů pohledu a bere také v potaz vývoj zájmů u dětí a mladých lidí. Další kapitola pojednává o zájmové činnosti z psychologického a pedagogického úhlu pohledu a dále zájmové činnosti kategorizuje. Třetí kapitola je o volném čase, jeho funkcích a realitě mezi mladými lidmi. Dále jsou zde přiblíženy zájmové činnosti organizované a neorganizované. V páté kapitole práce se dozvídáme o nejvýznamnějších zařízeních pro zájmové vzdělávání, a to dětských a mládežnických organizacích a občanských sdruženích pro děti a mládež. Poslední kapitola je věnována shrnutí teoretické části práce. Empirická část práce pak pomocí dotazníkového šetření zkoumá, jakým způsobem žáci druhého stupně základní školy tráví svůj volný čas. Hlavním cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jaké zájmové činnosti pubescenti preferují, jak dlouho se jim věnují, jaký význam jim přisuzují, a to v závislosti na jejich pohlaví.

Klíčová slova

Zájem, zájmová činnost, volný čas

Abstract

This thesis is focused on interests on leisure activities of the children attending elementary school (2nd grade of elementary education in the Czech Republic). The aim of this thesis is to analyze the task of leisure activities of these children, more specifically kinds of activities they prefer.

Theoretical part of the thesis firstly, explains the meaning of terms: interest, leisure activity and last but not least leisure time. First chapter explains the term interest in more detail and also reflects evolution of interest of children and youths. Following chapter offers insight into leisure activities from the point of view of psychology and education. Third chapter is focused on leisure time and explains its functions and reality among youths. In this part I also introduce leisure activities either organized or random ones. Next chapter introduces the most important organizations which offer education in the field of leisure activities. Last chapter is basically the overview of the theoretical part of the thesis.

Empirical part of the thesis is based on questionnaires and discovers how youths spend their leisure time. The main aim of these questionnaires is to identify leisure activities which are preferred among youths and more specifically for how long period of time they are dedicated to the certain activity and how important is for them, and all of this depending on sex.

Keywords

Interest, leisure activities, leisure time

Obsah

Úvod.....	7
I. Teoretická část.....	9
1 Zájem.....	9
1.1 Vývoj zájmů u pubescentů	11
2 Zájmová činnost	13
2.1 Psychologický a pedagogický pohled na zájmové činnosti	14
2.2 Kategorie zájmových činností	16
3 Volný čas	20
3.1 Funkce volného času	22
3.2 Realita volného času pubescentů.....	25
3.3 Volný čas - média, domácí práce a sport	26
4 Organizovaná a neorganizovaná zájmová činnost	31
4.1 Organizační formy zájmových činností	31
4.2 Kde všude se volný čas zhodnocuje?	34
5 Přehled nejvýznamnějších zařízení pro zájmové vzdělávání	37
5.1 Dětské a mládežnické organizace – historický pohled i současnost	39
5.2 Občanská sdružení pro děti a mládež	41
6 Shrnutí teoretické části	44
II. Empirická část	45
7 Cíle výzkumu, výzkumné otázky a výzkumné hypotézy	47
8 Metodika výzkumu.....	48
9 Charakteristika výzkumného souboru	51
10 Vyhodnocení a interpretace výzkumu	55
10.1 Preference zájmových činností.....	56
10.1.1 Druh zájmové činnosti	56
10.1.2 Doba, kterou zájmovým činnostem pubescenti věnují	61
10.1.3 Preferovaná navštěvovaná zájmová zařízení, místa a lidé, se kterými pubescenti tráví svůj volný čas	66
10.2 Trvalost zájmů.....	70
10.3 Význam zájmových činností	75
10.4 Doplnující otázky	76
Diskuse.....	80
Závěr	83
Seznam literatury	86
Seznam grafů a tabulek v textu.....	90
Seznam příloh	91

Úvod

Volnočasové aktivity by měly být součástí života každého člověka, aby vyplňovaly volnou část dne a byly prospěšné pro jeho zdraví jak psychické, tak i fyzické, jedná – li se o pohybovou aktivitu. Dnešní doba si klade mnoho otázek týkajících se volnočasových aktivit, potažmo zájmových činností všech věkových kategorií, nejvíce však u žáků základních škol, a konkrétně žáků druhého stupně. Žáci prochází obdobím puberty a musí se vypořádat se všemi nástrahami i změnami, které jsou pro toto vývojové období charakteristické a pro každého nevyhnutelné. Typickým znakem tohoto období dospívání je velký počet fyzických i psychických změn, které se pak odráží v chování, prožívání a postojích dítěte. Nesmírně důležité je, aby bylo žákům nabídnuto a umožněno smysluplné naplnění jejich volného času po skončení vyučování, což se v důsledku zásadním způsobem podílí na utváření osobnosti každého z nich. Dopady na trávení volného času dnešních dětí jsou spojovány se změnou životního stylu, který je ovlivňován moderními technologiemi a stává se spíše pasivním. Děti využívají nabídek různých počítačových programů a her, tráví volný čas sledováním televize a povídáním si s kamarády. Tyto pasivní činnosti však k jejich osobnímu rozvoji a růstu moc nepřispívají. Z toho důvodu jsem se rozhodla zjistit, jaké zájmové činnosti pubescenti preferují, čemu se ve volném čase nejraději věnují, zda preferují aktivní trávení volného času nebo jsou orientováni na kulturní zážitky či tráví své volno pasivním způsobem u televize nebo počítače.

Předkládaná diplomová práce se zaměřuje na význam zájmových činností v období pubescence. Cílem práce je zjistit, čemu se žáci druhého stupně základních škol věnují ve volném čase, jaké zájmové činnosti preferují a jaký význam jim přisuzují.

Diplomová práce je členěna na dvě části, na teoretickou a empirickou. Teoretická část práce bude zahrnovat vymezení základních pojmů souvisejících se zájmovou činností. První kapitola se věnuje pojmu zájem. Jak jsou zájmy chápány, jak mohou vznikat a jak se vyvíjí. Navazující kapitola se zabývá zájmovou činností, kde se dozvíme psychologický a pedagogický pohled na zájmové činnosti, charakterizujeme kategorie zájmových činností a budeme se také věnovat současnému pohledu na tuto oblast volného času. Další kapitola se soustředí na vymezení pojmu volný čas, jeho funkcí a na to, jaká je realita volného času u dětí. Kapitola pod číslem čtyři se věnuje organizované a neorganizované zájmové činnosti. Její náplň tvoří organizační formy zájmových činností a náhled na to, kde se

volný čas zhodnocuje. Poslední kapitola se pak zabývá přehledem nejvýznamnějších zařízení pro zájmové vzdělávání, a to jak z pohledu historie, tak i ze současnosti.

Empirická část práce bude stát na analýze volného času žáků druhého stupně základních škol, která má přinést aktuální informace o jejich zájmových činnostech. Jedná se o stěžejní část této práce, která se bude opírat o výzkumné šetření, stojící na kvantitativním zhodnocení dotazníkového šetření mezi žáky. Prostřednictvím dotazníku žáci subjektivně zhodnotí náplň svého volného času a zjištěné skutečnosti budou blíže analyzovány, aby přispěly k vytvoření představ o současné aktivitě dětí z druhého stupně základní školy. Také aby případně pomohly zdokonalit či rozšířit stávající nabídku zájmových činností, jež přispějí k adekvátnímu rozvoji osobností dětí a smysluplně naplní jejich volný čas. Zjištěné poznatky týkající se této problematiky by měly vést k tomu, aby vývoj žáků druhého stupně základních škol byl směřován dobrým směrem, aby se jim dostávalo dostatečné množství kvalitních nabídek zájmových činností a byla tak ovlivňována jejich budoucnost, potažmo budoucnost celé naší společnosti. Výsledky by měly přiblížit problematiku zájmových činností a trávení volného času pubescentů, stanovit zobecňující závěry a doporučení pro pedagogickou praxi.

I. Teoretická část

1 Zájem

Jestliže budeme hovořit o zájmových činnostech v období pubescence, je nutné zmínit se i o pojmech jakými jsou zájem, volný čas, odpočinek nebo pohybová aktivita a další. Zájmové činnosti vyplňují čas po skončení školy či práce. Každý z nás si volí takové činnosti, které odpovídají jeho zájmům, potřebám, ale i sympatiím. V následující kapitole se budeme věnovat pojmu zájem. Zdá se, že dobře víme, co to zájem je, ale právě pojem zájem patří v psychologii k nejproblematičtější a nejrůzněji vymezovaným termínům.

Zájem chápeme jako snahu zabývat se nějakou činností či předmětem, která jedince zaujme. Snaha zabývat se tou či onou činností nebo předmětem je relativně stálá a přitahuje nás jak po stránce poznávací, tak i citové. Činnost, jíž se jedinec věnuje, je vyvolána určitým, zcela konkrétním podnětem, který jí udává směr. Pro všechno, co děláme, máme tedy konkrétní pohnutky – motivy. Motivem mohou být základní potřeby, pudy, vrozené dispozice, životní hodnoty atd. Motivace pak znamená vzbuzení aktivity, její zaměřenost a projevy. Činností pro jedince zajímavým pak přikládáme zvláštní hodnotu, a proto se s ní chceme aktivně setkávat. Dosahování cíle je následovně doprovázeno pozitivním citovým naladěním a uspokojením (Pávková a kol., 2002, s. 92; Hájek, Hofbauer, Pávková 2008, s. 164).

Zájmy nejsou vlastnosti charakteru, které jsou zakotveny v motivační sféře osobnosti, i když sice jedince charakterizují. Zájem je získaný motiv projevující se kladným emočním vztahem jedince k určité skutečnosti a k určitému druhu činnosti (např. zájem o sport, zájem o umění) (Čáp, 2001, s. 149). V pozadí jednoho zájmu mohou stát různé motivy, rozhodující proto je motivační pozadí zájmu neboli z jakých potřeb se zájem vyvinul a jaké přináší člověku uspokojení. Zdrojem uspokojení, které zájem přináší, je činnost a poznávání. Poznávání je výběrové, přičemž předmět zájmu je chápán jako důležitý a zabývání se jím je upřednostňováno před jinými činnostmi (Nakonečný, 2013, s. 622).

Zatím jsme se zabývali pouze povrchovými charakteristikami zájmu. O hlubší pochopení se pokusil G. Murphy (1947, s. 283, In Nakonečný, 1996, s. 141–142), který spojuje zájmy se „světem hodnot“: *zájmy jako postoje akcentované pozorností vůči určitému předmětu jsou v podmíněném spojení s hodnotami, resp. cílovými objekty. Zájem je zaměřen do sféry poznávání, které je tu prostředkem uspokojování: četba románu umožňuje čtenáři identifikovat se s hrdinou.* Pojem zájem se dá chápat ve smyslu zaujatého zabývání se něčím, neboli ve smyslu „koníčků“, „hobby“, např. zájem o divadlo, sport,

kulturu (Nakonečný, 1996, s. 141–142). Avšak hranice mezi zájmem a koníčkem jsou neostré: např. různé druhy sběratelství (známek) jsou spojeny s praktickou činností, s úsilím získat daný předmět a dozvědět se o něm co možná nejvíce informací (Nakonečný, 2013, s. 622).

Rubinštejn (Rubštejn. 1967, In Nakonečný, 1996, s. 141–142) v souvislosti se „zaměřením osobnosti“ rozlišuje tři formy motivů: potřeby, zájmy a ideály. Zájem se projevuje v zaměřenosti pozornosti, myšlenek a úmyslů, potřeba v touhách, přáních, ve vůli... Zájmy jsou proto specifickými motivy kulturní a zejména poznávací činnosti člověka. Zájem je spojen se snahou „blíže se seznámit s předmětem, hlouběji do něho proniknout a nepouštět jej ze zřetele“.

Identifikovat pravou psychologickou podstatu zájmů zdá se být nemožné, proto nám nezbyvá než pojímat tento fenomén čistě operacionalisticky. Zájem tedy bývá vymezován jako „to, na co vynakládáme peníze, úsilí a čas“, anebo velmi úzce, jako trvalejší snaha o poznávání něčeho. *W. Arnold (1969) odvozuje zájmy z pudů, např. z pudu ke zkoumání a k uměleckému tvoření, s tím rozdílem, že zatímco pudy mají vztah k organickým procesům, zájmy jsou zaměřeny na psychické děje (In Nakonečný, 2009, s. 251).*

Zájmy chápeme jako zvláštní druh motivů. Jejich základ tvoří primární potřeby, zvláště potřeby psychologické, které nabírají na konkrétnu v podmínkách daného kulturního prostředí. Pro zájem je charakteristické uspokojování potřeby vykonáváním té či oné činnosti (Říčan, 2010, s. 104). Zájmy přispívají k tomu, aby život byl radostný, smysluplný, přínosný pro jedince, skupinu i společnost a také, aby byl život vnitřně bohatý. Naopak nedostatek zájmů znamená nudu, životní nespokojenost, nebo může být spjat s formami života, které jsou společensky nežádoucí, v krajních případech až patologické (Čáp, 2001, s. 327).

Zájmů existuje tolik, kolik je činností, které mohou jedince těšit. Z toho vyvstává problém, jak zájmy třídit a řadit do skupin, o kterých by bylo možné říci několik zobecňujících informací. Zájmy reprezentují část struktury osobnosti, kterou lze velmi snadno ovlivňovat. Zájmy se dají zesilovat, zeslabovat a vytvářet záměrným působením. Stejně tak dobře je ale možné úmyslně či zcela bezděčně vytvořit u člověka něco, co se dá pojmenovat „anti-zájem“, neboli znechucení určité činnosti (Říčan, 2010, s. 105).

Spolu s naším vývojem a zráním se objevují nové zájmy, staré se ztrácejí, a to podle toho, jak se v životě dostáváme a zapojujeme do nových úloh, které plynou z různých životních situací. Zájmy nové mohou vznikat v přímé návaznosti na zájmy předešlé, zapojením se do nové sociální skupiny nebo pod vlivem nových vztahů mezi lidmi. Vznik

nových zájmů u dětí závisí na mnohých podmínkách, které determinují formování osobnosti dítěte a dospívajícího. Děti v mladším školním věku mají různorodé zájmy a obvykle nemají dlouhého trvání. Avšak trvalý zájem vzniká právě v tomto období a formuje se v příběhu celkového formování osobnosti a často s ním dorůstáme až do dospělosti, kde přetrvává. Ve starším školním věku se zájmy prohlubují, koncentrují a už nabývají dlouhodobějšího charakteru (Chudý, 2005, s. 33).

1.1 Vývoj zájmů u pubescentů

Zaměstnání pubescentů ve volném čase dle Říčana (2004, s. 176) odpovídá jejich rozumové i celkové vyspělosti a vedle školy má význam pro vývoj všech složek osobnosti.

Střední školní věk neboli věk žáků II. stupně základní školy je věk, kdy děti vyhledávají v zájmových útvarech, v kolektivu ostatních, především sociální kontakty, na rozdíl od mladšího školního věku, kdy měly děti v kroužcích zájem o činnost samu. Jestliže dítě sociální kontakty nenachází, ztrácí o aktivitu v kroužku zájem. V důsledku pak dochází k časté absenci, až úbytku členů zájmového útvaru, popřípadě jeho rozpad. Zájmy v tomto období, stejně tak jako u mladších dětí, nejsou u většiny dostatečně hluboké a stálé. Statistiky vykazují obraz, že kroužků dětí tohoto věku je mnohem méně než u dětí I. stupně základní školy. Zůstávají takové kroužky, které dítěti dávají odpovědi na otázky, jež mu přináší jeho dospívání: sociální kontakty, akceptované místo v sociální skupině, uznání vlastní činnosti a neformální autoritu vedoucího, který je mu vzorem. Ve starším školním věku, od 14 let, se začínají zájmy prohlubovat, ale zároveň i přeskupovat. Mládež volný čas využívá k vyhledávání nových sociálních kontaktů, například na diskotékách a v zájmové oblasti se zvyšuje zájem o kontaktní sporty a počítač. V tomto vývojovém období je velmi důležité, aby v zájmových útvarech nacházely děti důvěru, prostor pro samostatnost, uznání a kladné hodnocení (Hájek, 2007, s. 24).

Říčan (2004, s. 176–177) uvádí následující příklady využívání volného času pubescentů, dětí od 11 do 15 let. Někteří pubescenti jsou náruživí čtenáři. Oblíbená je dobrodružná a vědeckofantastická literatura. Dívky začínají číst ještě o něco dříve než chlapci a vyhledávají spíše romány. Chlapci do svých her zařazují vojenské prvky, neboť je pořád drží zájem o bojové hry a taktéž je ještě baví technické stavby – stavba modelů všeho druhu. Mladiství často sní o vrcholových sportovních výkonech, i když už jim je jasné, že jich nedosáhnou, nejsou-li odmalička členy vrcholové sportovní přípravy. Velkou část volného času tráví pubescenti sportovním tréninkem, kde tvrdě, ale dobrovolně, cvičí a porovnávají své výkony s ostatními. Jde jim o jediné: *chtějí být lepší*

než druzí, chtějí být první! V tomto období také stoupá zájem o umění, především o hudbu, kde se mladiství mohou porovnávat s dospělými.

S postupujícím věkem dítěte se zájmy prohlubují a profilují. Děti ve věku puberty proto vedeme k výběru specializovanější problematiky zájmů. Snažíme se zajistit jejich návaznost, trvalost, neustále podněcujeme, rozvíjíme a usměřňujeme vytvářející se zájmy, aby jejich profil odpovídal nejen potřebám individuálním, ale i společenským (Pávková a kol., 2002, s. 97–98). Na závěr můžeme jen dodat, abychom se vždy snažili nabídnout jim výběr kvalitních možností zájmových činností, které svým obsahem i skladbou následují moderní dobu a odpovídají potřebám a touhám dětí.

2 Zájmová činnost

Jestliže už víme nebo alespoň tušíme, jak můžeme chápat pojem zájem, což je pro tuto práci základní, zaměříme svou pozornost nadále k zájmovým činnostem. Autoři uvádí pojem zájmová činnost v souvislosti s trávením volného času dětí a dospívajících. Zájmové činnosti chápeme jako cílevědomé aktivity, které vedou k uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Autoři Hájek, Hofbauer, Pávková, Hrdličková a Pavlíková (2002, s. 92; 2008, s. 164) se shodují, že zájmové činnosti velmi silně působí na rozvoj osobnosti i na správnou společenskou orientaci a jsou důležité při začleňování člověka do společnosti. Němec a kol. (2002, s. 23) doplňují, že zájmová činnost má vždy aktivní charakter a vždy obsahuje volní složku, na rozdíl od zábavy či odpočinku.

Zájmová činnost podněcuje a rozvíjí samostatnost a tvořivost dítěte. Dále také podporuje zdravou společenskou aktivitu a tím vede děti a ostatní účastníky k přiměřené participaci i na politickém a kulturním životě společnosti. Tím, že si dítě vytváří kladné vztahy k různým činnostem, přispívá k uvědomělejším úvahám o volbě profese, k profesní flexibilitě a tím i k širšímu uplatnění v budoucnosti. Jestliže dítě navštěvuje společensky hodnotné a pedagogicky vedené zájmové činnosti již od prvních let školní docházky, utváří se návyk zabývat se i ve starším školním věku a poté i v dospělosti společensky užitečnou činností, nebo již dokáže účelně využívat svůj volný čas (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 164).

Zájmy se vyvíjí a mění postupem času, jak děti rostou. Obsah zájmové činnosti se diferencuje tedy nejen podle věku, ale také podle náročnosti práce či specializovanosti zájmové činnosti a její návaznosti na předchozí průpravu. U předškolních dětí převažuje zájem o činnost samu. V mladším školním věku nejsou zájmy ještě rozlišeny, a proto je důležité měnit obsah činností, ale i prostředí, v němž probíhají. V tomto věkovém období je pro děti typické, že jsou dychtivé po něčem novém, mají chuť a jsou nadšené a toho musíme využívat. Děti tohoto věku objevují různé zájmové oblasti, zkouší je a zpravidla jsou jejich zájmy krátkodobé. Tomu by měla být přiměřena náplň nabízených zájmových útvarů, které mají nabízet činnost pestrou s širokým záběrem různých aktivit. S postupujícím věkem se zájmy prohlubují a specializují. Starší děti proto vedeme k uvědomělejšímu výběru specializovanější zájmové problematiky. Je nutné neustálé podněcování, rozvíjení a usměrňování vytvářejících se zájmů rozmanitými prostředky tak, aby jejich zaměření odpovídalo individuálním i společenským potřebám. Snažíme se zajistit také trvalost zájmů a jejich návaznost. Dospívající svým zájmům věnují množství

času a prožívají je velmi intenzivně. Rozvíjení zájmové činnosti a její usměrňování tvoří jeden z důležitých předpokladů profesní orientace a flexibility (Pávková a kol., 2002, s. 97–98).

Vedení dětí a dospívajících v organizovaných činnostech směřuje k naplňování jejich volného času a nadále k rozvoji a usměrňování jejich zájmů. Nejvíce zájmů je realizováno ve skupinách s pevnou organizační strukturou jako jsou kroužky, oddíly, soubory, nebo v neformálních skupinách, například ve volných sdruženích sběratelů, ve fanklubu a v jiných. Uspokojování zájmů ve skupině a pod odborným dohledem přináší pozitivní výsledky a následně uspokojuje z dosažených úspěchů. Pro rozvoj zájmové činnosti je třeba budovat ucelenou soustavu příležitostí vedoucí k uspokojení zájmů. Není důležité jen množství nabízených činností různými školskými i jinými subjekty, ale hlavním ukazatelem je především jejich kvalita a skladba. Obsah zájmových činností má odpovídat potřebám a zájmům jedinců, místním možnostem a tradicím, ale také má vycházet z nejnovějších výsledků vědy (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 165).

Zájmové činnosti jsou nejběžnější organizovanou formou volnočasových aktivit dětí a mládeže, ale i dospělých, případně seniorů (Kaplánek, 2012, s. 132). Nejčastěji je slýcháme právě u dětí a mládeže, kdy jim slouží k dalšímu rozvoji jejich potřeb a schopností a vedou k uspokojení. Zájmové činnosti jsou prospěšné pro celkový vývoj osobnosti – rozvíjí samostatnost dítěte, na druhou stranu jej můžou podporovat ke společenské aktivitě, upevňují vztah dítěte k dané činnosti a mohou tím ovlivňovat i jeho profesní budoucnost. Tento výčet je nám důkazem, že je nezbytné nabídnout jim dostatečné množství zájmových činností, které jsou kvalitní, ve kterých by se mohli najít a rozvíjet tak nadále svou osobnost. Možností realizace dětských a mládežnických zájmů je velké množství a právě této oblasti je věnována celá samostatná kapitola.

2.1 Psychologický a pedagogický pohled na zájmové činnosti

Psychologie se zabývá zájmem jako individuálně osobnostním jevem, pedagogika sleduje zájmy z hlediska jejich usměrňování a formování v procesu výchovy. Zájmy jsou nejčastěji vyvolány potřebami, rozvíjí se na základě existujících potřeb, umožňují jejich uspokojování a zároveň ovlivňují jejich charakter a vznik dalších potřeb. Prostřednictvím zájmových činností tak dochází k uspokojování již stávajících potřeb, ale současně jsou i pedagogicky regulovány podle požadavků společnosti v souladu s dispozicemi jednotlivců (Pávková a kol., 2002, s. 92).

Zájmy, jak jsme si již definovali, řadíme mezi aktivačně - motivační vlastnosti, pobízejí nás k činnosti (aktivitě) a vyvolávají pohnutku (motiv) k činnosti vztahující se k určitému směru. Zájmy jsou těsně vázány na vlohy a schopnosti člověka, které podmiňují úspěšné vykonávání nějaké činnosti. Zájem charakterizuje výběrový vztah k předmětu nebo činnosti, kterým jedinec přičítá zvláštní význam. Jedinec se soustředí na zájmy v takových oblastech, kde vyniká, dosahuje úspěchů a uspokojení z činnosti. Zájem podněcuje naši touhu po aktivním styku s předmětem zájmu, po jeho poznání i zvládnutí a vyvolává silné citové prožívání činnosti. V průběhu této činnosti se mohou prohlubovat či rozšiřovat určité poznatky, dovednosti a schopnosti, které zpětně ovlivňují další rozvoj zájmů. Trvalými se pak stanou ty zájmy, které odpovídají vnitřním předpokladům a vnějším podmínkám (Pávková a kol., 2002, s. 92–93; Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 164).

Zájmová činnost může také kompenzovat případné neúspěchy jedince v jiných činnostech (např. ve škole). Z toho vyplývá, že by zájmové činnosti měly umožňovat seberealizaci a sebevyjádření dle osobních dispozic účastníků (Kaplánek, 2012, s. 134).

Zájmová činnost, jak již zde bylo řečeno, rozvíjí celou osobnost, motivuje nás a podporuje seberealizaci. Zájmová činnost plní funkci výchovnou i vzdělávací. Jako součást volného času plní úkoly také zdravotně hygienické. Může být prostředkem relaxace, odpočinku a regenerace sil. Zájmová činnost dále přináší významné hodnoty – zdravotní, kulturní, výchovné a vzdělávací a společenskopolitické. V neposlední řadě také každá zájmová činnost umožňuje prožívání kladných citů, odreagování citů negativních. Umožňuje také poznání vlastních možností a to na základě svobodného rozhodnutí pro určitou činnost, dobrovolnosti i jedinečných přání (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 164–165).

Zájmy z pohledu psychologie vedou osobnost k určité činnosti. Jsou těsně spjaty s vlohami a schopnostmi, jež podmiňují úspěšné vykonávání dané činnosti a podílí se na rozvoji osobnosti. Pedagogika se pak snaží zájmy v procesu výchovy usměrňovat a formovat. Oba směry kladou velké požadavky nejenom na instituce nabízející množství zájmových činností, ale také přímo na osobnost pedagoga ve výchově mimo vyučování či výchově ve volném čase. Zkrátka se snaží o to, aby se dostávalo kvalitních nabídek volnočasových činností s odborně vzdělanými pedagogy či trenéry, aby docházelo k prohlubování zájmů u dětí, rozvoji nových schopností a dovedností, které pak dále rozšiřují jejich poznatky.

2.2 Kategorie zájmových činností

Zájmu, potažmo zájmových činností, by každý z nás dokázal vyjmenovat nespočetné množství. Pro jejich přehlednost si je však vymežíme několika možnými způsoby dělení. Zájmy můžeme dělit podle úrovně činnosti, časového trvání, koncentrace, společenské hodnoty a tradičně podle obsahu (Srov. Pávková a kol., 2002, s. 92–93; Prokešová, 2002, s. 16–17; Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 166–167).

Podle *úrovně činnosti* rozeznáváme zájmy a následně i činnosti, které označujeme jako aktivní (produktivní) a receptivní. Jestliže sám jedinec vyvíjí činnost a produkuje nějaké hodnoty, zabývá se aktivně předmětem svého zájmu (hraje hokej, maluje, hraje na hudební nástroj), jedná se o aktivní zájmy. Za receptivní zájmy označujeme takové, při jejichž realizaci se aktivita redukuje na vnímání předmětu zájmu (fankluby, sledování filmových představení) a je zde riziko pasivity a konzumního vztahu. Obě činnosti se mohou prolínat a vzájemně doplňovat.

Kvalita zájmu je určována jeho *intenzitou* – rozlišujeme zájmy hluboké a povrchní. Hloubkou rozumíme úsilí, které jedinec vynakládá na uspokojení zájmu. Hluboké zájmy rozvíjí poznání, zdokonalují dovednosti, obohacují jeho citový život a celkově jedince silně ovlivňují.

Z hlediska *časového trvání* rozlišujeme krátkodobé, dočasné či přechodné zájmy. Opakem jim pak jsou zájmy trvalé. Intenzita zájmu i délka jeho trvání podléhají vývoji jedince a jeho zrání.

Při dělení podle *stupně koncentrace* na předmět zájmu hovoříme o zájmech jednostranných a mnohostranných. Zjednodušeně můžeme říci, že mnohostranné zájmy odpovídají povrchním a jednostranné můžeme prohlásit za hluboké.

Podle *společenských norem* můžeme označit zájmy jako žádoucí, chápané jako hodnotné a zájmy nežádoucí, které se neslučují s obecně platnými společenskými, příp. právními normami (např. drogy, alkohol...). Pedagogicky řízená a společností ovlivňovaná zájmová činnost vede ke společensky žádoucímu rozvoji osobnosti, talentu a aktivnímu životnímu stylu a na druhé straně stojí volný čas nenaplněný zájmem a jedinec může mít tendenci k patologickému chování (Srov. Pávková a kol., 2002, s. 92–93; Prokešová, 2002, s. 16–17; Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 166–167).

Tradičně se ovšem používá dělení dle *obsahu* na zájmové činnosti společenskovední; pracovní-technické; přírodovědně-ekologické; esteticko-výchovné; tělovýchovné,

sportovní a turistické. Dnes také významné místo zauímají činnosti spojené s výpočetní technikou (Pávková a kol., 2002, s. 94–97).

Zájmové činnosti společenskovední zahrnují takové činnosti, jež vedou k poznání aktuálního společenského dění, ale i historických souvislostí. Snaží se vypěstovat vztah k mateřskému jazyku a k tradicím našeho národa. Do společenskovední oblasti zájmů patří činnosti individuálního charakteru (např. sběratelství), ale také možnosti pro obohacování se o nové poznatky z ostatních oborů lidské činnosti.

Pracovně-technické zájmové činnosti se snaží zdokonalovat manuální dovednosti, přináší informace o technických záležitostech a umožňují aplikaci těchto poznatků v praxi. Tyto zájmové činnosti rozvíjí představivost a technické myšlení, přispívají k profesní orientaci žáků a seznamují je s nejnovějšími odbornými poznatky.

K prohloubení poznatků o dění v přírodě a pěstování vztahu k její ochraně jsme vděční zájmové činnosti přírodovědné. Tato zájmová oblast přispívá k formování pocitu morální odpovědnosti za ochranu přírody a dbá na utvoření správných postojů k životním hodnotám. Nejčastější náplní přírodovědné činnosti jsou procházky v přírodě, zejména u malých dětí, kdy si osvojují nové vědomosti o přírodě i její ochraně. Žáci prvního stupně základní školy se pak zaměřují na život živočichů v přirozených podmínkách. Poté se žáci začínají zajímat o specializované činnosti jako rybářství, včelařství a další.

Zájmové činnosti esteticko-výchovné rozvíjí výtvarný, hudební, literární či dramatický projev, dále rozvíjí tvořivost a mají vliv na kulturu chování. Tyto činnosti přinášejí nové zážitky, emocionálně velmi cenné a stávají se tak silným motivačním prvkem (Pávková a kol., 2002, s. 94–97). Výtvarná činnost je procesem objevování výtvarných postupů a forem, důležitou oblastí je také formování estetického vztahu k životnímu prostředí. Díky této činnosti můžeme objevit skryté tvořivé schopnosti, které vedou k osobitému sebevyjádření. Dramatická výchova přináší jedinci přímou zkušenost. Dítě se neobohacuje pouze o nové poznatky, ale i o pocity a prožitky, které se pojí k určité navozené situaci. Jejím cílem je rozvoj osobnosti zahrnující rozvoj tvořivosti, představivosti a komunikativních dovedností (Hájek, Pávková, 2007, s. 97, 109).

Tělovýchovné, sportovní a turistické zájmové činnosti zvyšují fyzickou zdatnost a posilují psychickou odolnost. Přiměřená pohybová aktivita je nezbytná pro zdravý vývoj jedince a její pravidelné provádění přispívá k řešení problému klesající tělesné zdatnosti dětí. Nabídka poznávání různých druhů sportu a pohybu podněcuje děti k jeho vykonávání a přispívá k tomu, že i v dospělosti bude pohyb jejich nezbytnou potřebou (Pávková a kol., 2002, s. 94–97).

Existuje ještě několik zájmových činností, které nelze jednoznačně zařadit a každá z následujících oblastí má priority v rozvíjení některé ze složek osobnosti jedince. Můžeme sem zařadit například rukodělné činnosti, které podporují rozvoj manuálních dovedností a jemné motoriky a představivost. Na rukodělné činnosti pak navazují činnosti technické, jež podporují technickou představivost, smysl pro přesnost, jsou jimi například modelářství, motokáry a další. S přírodními vědomostmi nás pak seznamuje zájmová činnost přírodovědná, pěstuje v nás vztah k přírodnímu prostředí a dává základy k jeho ochraně. Esteticko-výchovné činnosti pak formují vztah dětí k estetickým hodnotám, rozvíjí kreativitu a podporují emocionální složku osobnosti (výtvarná výchova, hra na hudební nástroj, divadlo, literatura, tanec,...). Základní tělesná výchova, sportovní hry a lehká atletika reprezentují tělovýchovu a sport. Přispívají k rozvoji fyzické zdatnosti, vychovávají jedince pro fair play, pěstují v nich psychickou odolnost vůči stresu. Společenskovední zájmová činnost rozšiřuje poznatky o společnosti, její historii i tradici. Nejrychleji se rozvíjející zájmová oblast je výpočetní technika, konkrétně počítač, která rozvíjí logické uvažování (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 167–168).

Autoři Kaplánek a Čáp (2012, s. 133; 2001, s. 149) jsou zastánci velmi podobného rozdělení. Sice disponují s trochu jinými názvy, ovšem podstata zůstává stejná. Zájmy se podle nich rozlišují obsahem (o co se jedinec zajímá), rozvinutostí (jednostranné/mnohostranné), dále hloubkou (povrchní/hluboký) nebo i délkou jejich trvání. Z hlediska úrovně činnosti se dají dělit na zájmy aktivní (produktivní) a receptivní.

Němec a kol. (2002, s. 24) zase zájmovou činnost člení podle druhů aktivity dětí, mládeže a dospělých: *Receptivní* zájmová činnost, kdy se jedinci účastní jako diváci či posluchači (návštěvy kina, koncertu, výstavy, přednášky) nebo *aktivně tvořivé* zájmové činnosti, kde se jedinci sami podílí na činnosti v zájmových útvarech nebo na individuální činnosti (besedy, soutěže).

Z výzkumů NIDM (2011, s. 103, 104, 116) vyšlo najevo, že z kroužků/oddílů jsou nejvíce navštěvovány ty sportovní, dále pak kroužky hudebně dramatické, výtvarné a rukodělné, u dětí starších jsou to ještě vzdělávací aktivity. Jestliže se podíváme na výsledky detailně, zjistíme, že chlapci se oproti dívkám výrazně více věnují sportům, dále pak aktivitám technickým a navštěvují ve větší míře i turistické oddíly. Dívky pro změnu oproti chlapcům více preferují aktivity hudebně dramatické, vzdělávací a aktivity výtvarné a rukodělné. Z analýzy výsledků vyplynulo, že hlavními důvody, proč děti kroužky navštěvují, jsou bez ohledu na věk zábava a kamarádi, se kterými se v kroužku setkávají.

Mezi další důvody se pak řadí to, že chtějí vynikat a být dobří v tom, co se v kroužku učí a že se naučí zajímavé věci.

V posledních desetiletích se vytváří bohatší a bohatší nabídka zájmových činností jak příležitostných, tak i pravidelných. Stále zůstávají aktivity tradiční, ovšem v posledních letech se k nim přidružují mnohé aktivity nové obsahem i způsoby realizace, které se odrážejí zejména v uvolňování napětí a stresů, přinášejí nové poznatky, dovednosti a zážitky a dávají možnosti vzniku novým sociálním vztahům a možnostem spoluúčasti. Tyto činnosti také pomáhají jedinci narušovat nežádoucí každodenní stereotypy, oživují jeho volný čas a poskytují mu nový individuální i společenský rozměr. Do budoucna je třeba tyto aktivity průběžně aktualizovat a nadále rozvíjet, podle zájmu a potřeb jejich účastníků, přičemž cílem zůstává zachovat jejich živý obsah a osvědčené metody (Hofbauer, 2010, s. 147).

3 Volný čas

Co znamená pojem volný čas? Každý z nás by si jistojistě pod tímto pojmem představil různé věci. Pro jednoho to může být odpoledne strávené odpočinkem při sledování televize, jiný si představí lehkou turistiku v přírodě, další například sportovní odpoledne. Ukazuje nám, jak lidé přistupují k životnímu stylu anebo také to, jak je naše společnost nastavena. Důležité je, abychom mladé lidi vedli k jeho vhodnému naplnění, například právě zájmy a zájmovou činností.

Hofbauer (2004, s. 13) uvažuje o volném čase jako o čase, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, které plynou z jeho sociálních rolí a to zejména z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Někdy je volný čas vymezován jako čas, který nám zbývá po splnění pracovních, ale i nepracovních povinností. Avšak přesnější a úplnější vidí jeho charakteristiku jako činnosti, do níž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí, a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení.

Stejně vysvětlení podává Sak, Saková (2004, s. 59), kteří charakterizují volný čas jako čas, v němž jedinec svobodně, na základě svých zájmů, nálad a pocitů, volí svou činnost. Jedná se o tu část mimopracovního, mimoškolního času, která zbude po zabezpečení individuálních a rodinných, existenčních a biologických potřeb. Sám autor ještě doplňuje: „*Volný čas jednotlivců a v jejich úhrnu volný čas společnosti představuje duchovní bohatství společnosti a její významnou systémovou charakteristiku*“ (Sak, 2000, s. 132). Jedná se i o takovou dobu, kdy si můžeme vybrat, jakým činnostem se budeme věnovat, budeme je konat dobrovolně a rádi a budou nám přinášet pocit uspokojení a uvolnění (Pávková, 2002, s. 13).

Volný čas, jak již bylo naznačeno, můžeme považovat za část našeho života mimo čas pracovní, což je přítomnost ve škole a pracovní proces, a tzv. čas vázaný, který zahrnuje biofyzilogické potřeby člověka – jídlo, spánek, osobní hygienu. Dále sem nezapadá čas strávený péčí o rodinu, provoz domácnosti, dojíždění za prací a další mimopracovní povinnosti. Volný čas je dobou, kterou má člověk k dispozici po splnění těchto potřeb a povinností a využívá jej k činnosti sebeurčující a sebevytvářející. Do sebeurčujících a sebevytvářejících činností zahrnujeme odpočinek, zábavu, rozvoj zájmové sféry, zlepšení kvalifikace a účast na veřejném životě (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 10).

Pod pojmem volný čas si lze běžně představit odpočinek, rekreaci, zábavu, zájmovou činnost, zájmové vzdělávání. Jak již bylo výše zmíněno do volného času dětí a mládeže

nezahrnujeme vyučování a činnosti s ním spojené, základní péči o zevnějšek a osobní věci, povinnosti související s chodem domácnosti a jiné časové ztráty (Pávková a kol., 2002, s. 13).

Mojmír Vážanský (1993, s. 11) a literatura té doby uvádějí dva hlavní směry v chápání pojmu volný čas:

1. *Negativní* pojem volného času neboli zbývající doba celkového denního průběhu, která jedinci zbývá po studijně či pracovně podmíněném čase, po povinných úkolech v domácnosti a po uspokojení základních biologických potřeb atd.
2. *Pozitivní* pojem volného času, který je charakterizován jako volně disponibilní časový prostor, v němž by volný čas pro jedince mohl znamenat svobodu. Je také dobou, v níž se jedinec může svobodně realizovat a dělat to či ono, aniž by ho někdo nutil.

Ve 20. století prošel volný čas prudkým rozvojem a to takovým, že se podstatně navýšil jeho rozsah a dosah, vliv a význam pro život jedince či věkových a sociálních skupin. V důsledku vývoje společnosti a volného času samotného se měnily způsoby jeho realizace a jeho obsah. Navyšující se objem a rozšiřování volného času vyvolává rostoucí diferenciaci a různorodost všech jeho komponent. Mezi tyto komponenty lze zařadit: cíle a koncepce; jednotlivé účastníky a jejich zájmové skupiny; obsahy a metody aktivit; škály realizačních organizací a institucí; vytváření personálních, prostorových, hmotných a organizačních podmínek. Existují různé alternativy, které však ne vždy můžeme považovat za pozitivum. V některých směrech jsou uplatňované principy shodné s podstatou této oblasti života a výchovy, neboli jsou dobrovolné a člověk se jich účastní na základě vlastního rozhodnutí; rozvíjí zájmy a nadání. Na druhé straně stojí aktivity, které tuto pozitivní orientaci oslabují. Jsou nám známy také další možnosti, které situaci komplikují a to subjektivní postoje jednotlivců k dostatku svého volného času. Běžně se setkáváme s tím, že se lidé vyjadřují: „Mám málo volného času“, což může v některých případech vyjadřovat objektivní skutečnost, ale také neschopnost čas ve svém životě účelně využívat (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2003, s. 3, 5–6).

Je proto důležité, aby společnost dětem a mládeži zajistila kvalitní trávení volného času, díky tomu se totiž urychlí rozvoj obecných i specifických schopností mladé generace a naopak potlačí rozvoj negativních sociálních rysů. Ve sféře volného času se klade důraz na rozvoj talentu jedince a naplnění jeho potřeb a zájmů, na druhém břehu pak ještě stojí tlumivé tendence k negativnímu sociálnímu zrání (Sak, 2000, s. 131).

Čáp (1993, s. 308) přímo hovoří o problémech, které postihují volný čas mládeže a jsou jimi:

- Problém mládeže s širokými, ale povrchními a nestálými zájmy, nebo naopak se zájmy značně jednostrannými.
- Problém mladých bez hodnotnější zájmové činnosti, kteří se snadněji stávají členy party delikventů či party užívající drogy než mladiství věnující se zajímavé činnosti.
- Problém aktivních a pasivních způsobů využívání volného času.
- Neshody mezi přáním dítěte věnovat se určitému zájmu a mezi jeho skutečným vykonáváním.
- Prostředky, formy, metody, kterými se společnost snaží stimulovat a řídit hodnotnou zájmovou činnost mladistvých.

V posledních letech se výrazně mění zájmy lidí a s nimi i aktivity realizované ve volném čase a to díky sociálnímu, kulturnímu a ekonomickému vývoji naší společnosti. Dávno už volný čas nepovažujeme pouze za dobu, kdy se jen relaxuje a odpočívá, ale jako další „oddechový čas“, ve kterém se lidé zdokonalují a rozvíjejí své svobodně vybrané aktivity (Němec, 2008, s. 77).

Volným časem tedy rozumíme dobu, kdy si každý z nás volí, jakým činnostem se bude věnovat. Tímto pojmem rozumíme například odpočinek, rekreaci, zájmovou činnost či zájmové vzdělávání. Jedná se o dobu mimopracovní, jejíž náplň nám přináší radost, pocit uspokojení a uvolnění. Podrobněji se jeho blahodárným vlivem zabýváme v následující kapitole.

3.1 Funkce volného času

Funkce volného času se obvykle posuzují ve dvou rovinách – funkce společenské a funkce volného času významné pro člověka. Existuje mnoho různých členění funkcí volného času, avšak všechna známá členění vztahují funkce buď ke společnosti, nebo k individu. Ve vymezování funkcí různých autorů se promítá jejich samotná profilace, je-li v centru jejich zájmu spíše vztah společnosti a volného času, volný čas vztahují ke způsobu života nebo ho chápou jako prostor pro svobodnou volbu činností jedince (Knotová, 2011, s. 32).

Mnoho autorů se v souvislosti s vysvětlováním otázek volného času zabývá i jeho funkcí. R. J. Havighurst (1955, s. 57–62, In Vážanský, 2001, s.32) tvrdil, že volný čas

může za účast občanů na sociálním životě a dává možnosti pro zajímavé prožívání a tvůrčí vyjádření osobnosti.

M. Kaplan (1960, In Vážanský, 2001, s. 32) se zase domníval, že volný čas přispívá k vědomí vlastní individuality a uvádí do souladu různé individuální funkce. Volný čas má podněcovat tvůrčí síly a má být taktéž prospěšný jedinci i společnosti. Tyto úvahy doplnila B. Filipcová, která funkce volného času specifikovala na odpočinek a rekreaci, informaci a orientace (vzdělání) (1996, In Vážanský, 2001, s. 32).

Německý pedagog volného času Horst W. Opaschowski komplexně vymezil funkce a možnosti volného času. Vyčlenil 7 hlavních funkcí:

- rekreaci (uvolnění a zotavení);
- kompenzaci (odstraňování zklamání a frustrací);
- výchovu a další vzdělávání (učení o svobodě a ve svobodě, sociální učení);
- kontemplaci (hledání smyslu života a jeho duchovní výstavba);
- komunikaci (sociální kontakty a partnerství);
- participaci (podílení se, účast na vývoji společnosti);
- integraci (stabilizaci života rodiny a vrůstání do společenských organismů);
- enkulturaci (kulturní rozvoj sebe samých, tvořivé vyjádření prostřednictvím sportu, umění, technických a dalších činností) (In Hofbauer, 2004, s. 14–15).

Autor se domnívá, že výše zmíněné funkce volného času jsou vzájemně propojené a mají význam jak společenský (enkulturace, komunikace), tak i převážně individuální (rekreace, kompenzace,...) (Knotová, 2011, s. 33).

Sak, Saková (2004, s. 59) uvádí, že volný čas zaujímá ve vztahu k jedinci hlavně funkci relaxační, rekreační a rozvojovou. Volný čas plní také řadu funkcí ve společenském systému, který se díky tomu snaží vytvářet vhodné podmínky a usilovat o optimální naplňování této společenské funkce volného času.

Výše zmíněné funkce volného času můžeme srovnat s pojetím M. Vážanského a V. Smékala (In Prokešová, 2002, s. 11–12), podle kterých má volný čas následující funkce:

Kompenzace – své neúspěchy ve škole či v práci kompenzujeme ve volném čase, kdy se věnujeme tomu, co umíme, co nás baví. Můžeme taktéž vybit svůj vztek a hněv jinou činností.

Komunikace – ve volném čase se učíme komunikovat s druhými lidmi.

Rekreace – odvozeno od lat. rekreatio – znovu zrození.

Kontemplace – jde o uzavření se v sobě a otevření se světu.

Pojetí těchto funkcí je shodné či velmi podobné s vymezením základních funkcí H. W. Opaschowského. Avšak autoři Vážanský a Smékal dále hovoří také o funkcích:

Regenerace – obnovení psychických i fyzických sil, odpočinek od ostatních činností.

Vzdělání a poznávání nového – osvojení si nových poznatků, poznávání života lidí, nových míst i světů, dotýkání se historie i současnosti.

Kultivace – zdokonalování sebe sama na základě nových zážitků a zkušeností, práce na sobě samém, rozvoj osobnosti.

V dnešní době s měnícím se charakterem způsobu života je vhodné doplnit výše zmíněné funkce volného času ještě o následující:

- seberealizace – v oblasti psychických i sociálních potřeb, zájmů, sebeuplatnění, sebehodnocení;
- socializace – osvojování sociální způsobilosti, komunikace a návyků;
- prevence – vůči negativním formám chování (kriminalita) (Chudý, 2005, s. 16).

Na závěr této kapitoly musím souhlasit s názorem autora Alexandra Fazika, který podotkl: „*Většina autorů, jak zahraničních, tak našich, se shoduje v otázce vymezení funkcí volného času. Jsou to:*

- *odpočinek – může být využit aktivně i pasivně;*
- *čas pro zábavu, koníčky, záliby, zájmy;*
- *rozvoj osobnosti.*“ (Fazik, 2013, s. 14).

V této kapitole jsme se pokusili nastínit mnoho různých pohledů na funkce volného času. Z výše uvedeného vyplývá, že funkce můžeme členit mnoha různými způsoby, avšak většinou se setkáme se členěním vztahujícím se k jedinci jako individu (např. rekreace, relaxace) nebo ke společnosti (např. komunikace, participace). O významu volného času a jeho funkcí pro rozvoj osobnosti a celkově zdravý a zdárný život jedince nelze pochybovat. Možná dvojnásob to platí právě u žáků druhého stupně základních škol, kteří se ve volném čase realizují, naplňují své potřeby, a je tedy důležité poskytnout jim právě adekvátní formu volného času, co se týká jak té individuální stránky – rozvoj jedince, tak i té společenské – enkulturace. Samozřejmě by pak pro nás měla být pomoc žákům při hledání jejich identity a také podpora jejich psychického i fyzického zdraví a jeho rozvoj.

3.2 Realita volného času pubescentů

Jak jsme si již definovali, volný čas pubescentů je čas, který následuje po splnění školních a domácích povinností. Pubescenti sami dobře vědí, která denní doba je jejich volno. Z výzkumu o volném čase autora Jána Brindzi (2007, s. 25–26) si děti pod volným časem představovali:

- jestliže se nemám co učit, nemám žádné povinnosti, mohu si dělat, co chci a to bez jakéhokoliv dozoru;
- jestliže můžu dělat to, co chci (například hrát na housle, poslouchat rádio, číst si, pomáhat rodičům);
- čas strávený mimo školu a kroužků, zábava;
- čas, kdy dělám vše podle svého zájmu, čas po školních a domácích pracích;
- je to čas na oddych a zájmy.

Děti volný čas chápou velmi individuálně, avšak z výčtu ukázek můžeme konstatovat, že výrazně dominuje faktor svobodné volby činnosti. Podstatné pro děti je určování, zda „můžu, chci, mám chuť“, což koresponduje s výše zmíněnými teoriemi (Brindza, 2007, s. 25–26).

Obsahy i způsoby volnočasových aktivit mají vliv na mládež a pronikají mezi všechny příslušníky společnosti. Všestranně rozvíjí osobnost, podílí se na formování společenských vztahů a utváření dalších předpokladů pro uplatnění v dospělém věku. Tímto způsobem se stávají celoživotní dimenzí celé populace. Přitom vycházejí z dobrovolné účasti a rozhodnutí jedince, zda do volnočasových aktivit vstoupí a jak se jich bude účastnit (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 11).

Najdou se ale i mladiství, kteří nevědí, jak smysluplně volný čas využít, a že jich není málo. Proto někteří z nich podléhají nudě a náhražkou aktivní činnosti se stává televize a počítač. Mnohým dětem plánují volný čas dospělí a poté jim nezbývá už skoro žádný čas pro hru a činnost, kterou by si mohly samy zvolit. Z dobře zamýšleného úmyslu naučit děti jazyky a hry na hudební nástroj pak často vzniká přetížení a stres ze zájmové činnosti (Reyus, 1996, s. 7).

Na závěr této kapitoly bychom mohli říci, že je důležité věnovat pozornost právě tomu, jak dnešní děti a mládež tráví svůj volný čas a to z toho důvodu, že možností a nabídek existuje nespočetné množství, avšak zdaleka ne všechny jsou vhodné. Volný čas pubescentů by měl být vyplněn takovými aktivitami, které mají pozitivní vliv na dobrý rozvoj osobnosti, potažmo na zdraví žáků. Měl by být zdrojem zábavy a oddychu od jejich

školních či domácích povinností. Vliv na to, jakým způsobem žáci tráví svůj volný čas, má bezesporu sociální prostředí, ve kterém vyrůstají, tedy hlavně rodina, ale také třeba parta, které jsou jednotlivci členem. Celkové zaměření rodiny, styl výchovy i zájmy rodičů se prolínají do volného času dětí, což ve finále také vypovídá o jejich osobnosti.

3.3 Volný čas - média, domácí práce a sport

Náplň volného času dětí, mladistvých, ale také dospělých je charakterizována zaprvé využíváním prostředků masové komunikace (zejména televize), za druhé sportem, přírodou a cestováním a v neposlední řadě činnostmi manuálními (drobné řemeslné práce, „kutění“, zahrádkářství) (Čáp, 2001, s. 292–293).

Mladiství vyplňují svůj volný čas většinou činnostmi snáze realizovatelnou, avšak méně příznivou z hlediska vývoje osobnosti, čímž je právě sledování televize, poslech hudby, povídání si s kamarády (Čáp, 2001, s. 293).

Podle výzkumů NIDM (2011, s. 72) naprostá většina pubescentů ve věku 13–15 let sleduje *televizi* každý všední den, odpovědělo tak 72% dotazovaných, z celkového počtu 743, ale několikrát týdně se jich na televizi dívá 92 %. Skutečnost, že se na televizi dívají pouze jednou za týden, uvedlo 5 % dotázaných pubescentů, jedenkrát za měsíc ji sleduje 1 % a vůbec se na televizi nedívá 0,4 % dotazovaných. Co se týká otázky *hraní her na počítači*, denně hraje 17 % dotázaných, ale několikrát týdně je to již 37 %. U této skupiny mládeže také stoupá využívání počítače k *chatování*. V tomto věku jich denně chatuje 25 %, ale několikrát do týdne chatuje 50 % dotázaných a alespoň jednou týdně chatuje již téměř 70 %. Dnešní mladí lidé nevyužívají počítač pouze k hraní her či chatování. Na *internet* se denně připojuje více než 27 %, ale několikrát do týdne je jich k internetu připojeno 53 %.

Z výzkumů NIDM (2011, s. 72) taktéž vyplynulo, že velmi důležitým faktorem v případě individuálního trávení volného času jsou pro všechny pubescenty kamarádi, přátelé. Jedná se o *navštěvy u kamarádů doma*, pobyt venku i sport mimo kroužky. Žáci uvedli, že 27% z nich se s kamarády navštěvuje denně, ale několikrát týdně je to již 61 % a alespoň jednou týdně se s kamarády navštěvuje více než 85 % respondentů. Podobné výsledky vyplývají i z *trávení času s kamarády venku*. Každý všední den tráví čas s kamarády 28 % dotázaných, ale několikrát týdně je to 65 % a alespoň jednou týdně se s kamarády stýká téměř 90 % těchto mladých lidí. Překvapivé bylo zjištění, že 40 jedinců z daného souboru (celkem 5 %) uvedlo, že se s kamarády schází méně často než jednou

měsíčně, a 1,7 % (13 jedinců v souboru) dokonce uvedlo, že se s kamarády nescházejí nikdy.

Jakým aktivitám se mladí lidé ve volném čase věnují se svými přáteli? Pokud jde o trávení času venku s kamarády či s partou, nezabývají se pubescenti nijak výjimečnými činnostmi. Jejich aktivity vycházejí především z možností okolí, kde se scházejí. Často tráví volný čas v parku „na lavičkách“, kde si povídají (pomlouvání učitelů, rodičů, nepopulárních spolužáků), což je provázeno běžným flirtováním a předváděním se mezi sebou. V případě návštěvy hřišť jsou jim sportovní pomůcky spíše rekvizitou. Část z nich sice aktivně sportuje, ale ostatní se zapojují jen občas. Hřiště a jeho okolí slouží především jako prostor sociálního kontaktu. Jestliže je v dosahu nákupní centrum, stává se pro mladé lidi jejich častým cílem. Obhlédnou nové výrobky (dívky módu, chlapci výpočetní techniku), baví se pozorováním okolí, povídáním si a vyčkávají, že potkají další známé, třeba i z jiných part (NIDM, s. 73, 90).

Stále významnější součástí volného času dětí a mladistvých se stávají od počátku století dle autorů Hájka (2003, s. 98–100) a Hofbauera (2004, s. 128–129, 136) tradiční i nová, elektronická média, jež se uplatňují v nebývalém rozsahu s velkou účinností. Média pubescentům zprostředkovávají nové informace o světě vrstevníků i dospělých, uspokojují a rozvíjí své zájmy, ale i komunikaci. Nové formy komunikace se staly součástí každodenního života jedince ve společnosti a to s nebývalou rychlostí. Mladiství se s médii setkávají každý den doma, ve škole, ale i ve volném čase. Média se stala individuálním i hromadným způsobem realizace volného času v rámci země i v celosvětovém kontextu, jejich působení je jednak bezprostřední, ale i zprostředkované.

Avšak tento rozvoj elektronických technologií („chytré“ mobilní telefony, tablety, dostupný internet) má své stinné stránky: přeceňuje divácký a uživatelský přístup nad vlastní aktivitou jedince, často se setkáme s propagací násilí, šíření pornografie a dalších negativních jevů. Média inspirují mladé lidi pro nové způsoby oddechu a zábavy, díky nim prožívají chvíle napětí a dobrodružství. Způsoby využívání medií dále probouzejí zájem dětí a mladých lidí o to vyjadřovat své názory k otázkám svého života, jejich nejbližšího okolí i společnosti, například v rubrikách regionálních, školních i městských zpravodajů, časopisů a novin. Aktivní účast na samotné mediální tvorbě, například při vydávání školních časopisů, přináší mladým lidem nové zkušenosti s autorskou, redaktorskou prací, ale i s moderními technologiemi (práce na počítači, tabletu).

Od počátku 21. století se také zvýšil zájem o internet jako celosvětové počítačové síť informačních služeb, která se uplatňuje ve volném čase a to nejenom mládeže. Internet

rozšiřuje okruh našich znalostí i mezilidskou komunikaci. Tuto oblast zájmové činnosti musíme považovat za významnou a lze ještě předpokládat její rozvoj do budoucna, avšak v souvislosti s volným časem dětí a mládeže je nezbytné vzít v úvahu, že média jsou pouze jednou, byť významnou oblastí komunikačního i informačního procesu, dalšími možnostmi pak jsou i tištěná média (periodika, knihy) (Hofbauer, 2004, s.128–129, 136; Hájek, 2003, s. 98–100).

Pro všestranný a správný vývoj dítěte hraje také dle Čápa (2001, s. 289–290, 298) roli to, že se děti zapojují do domácích prací. Nejdříve od útlého věku děti sledují, jak ostatní členové domácí práce vykonávají, postupně při nich pomáhají a přejímají je. Nejen, že si při nich osvojují nové dovednosti, získávají i zkušenosti se vzájemnou pomocí, učí se odpovědnosti a vytrvalosti, ale mohou získat i záporný přístup k práci a další.

V některých rodinách jsou domácí práce, vaření, šití atd. pojímány za zájmové činnosti. Práce v rodinách probíhají v dobré náladě a spolupráci. Rodiče se setkávají se svými dětmi po příchodu ze školy a zaměstnání, povídají si a přitom se věnují nějaké z domácích prací. Děti si pak do budoucna odnáší pracovní dovednosti, návyky a postoje a stávají se zase více šikovnější. V průběhu vývoje se postoj dětí k domácím pracím mění. Mladší žáci doma pomáhají se zájmem a ochotou, dokazují tím sami sobě, že „už jsou velcí“ a zvyšují svůj status v rodině. U starších žáků motivace k domácím pracím postupně slábne, dokonce se jí v mnoha případech děti pokouší vyhýbat a to zejména chlapci, když mají doma model muže, jež hodnotí domácí práce jako záležitost výhradně ženskou. Ovšem někteří chlapci v pubertě naopak rádi pomáhají matce s domácími pracemi, a to proto, že jí chtějí udělat radost, zvednout její náladu a ona je za to zpětně pochválí (Čáp, 2001, s. 289–290, 298).

Mezi žáky na základní škole můžeme najít i takové, kteří jsou nadšenými sportovci. Svému tréninku věnují veškeré úsilí, jelikož chtějí dosáhnout vynikajících výkonů. Na úkor toho omezují ostatní zájmové činnosti a zábavy a veškerý svůj volný čas obětují tréninkům. Také mezi mladistvými najdeme mnoho případů, jež se pomocí sportu a pohybových aktivit snaží překonat nadváhu či zlepšit svůj zdravotní stav (Čáp, 2001, s. 299–300). Pro realizaci sportovních aktivit existuje velké množství nabídek, jež mohou mladí lidé využívat. Děti se mohou stát členy sportovních klubů, zapojit se do pohybových kroužků v domě mládeže či ve škole, pokud je škola nabízí.

Nejnámějšími jsou snad sportovní kluby podporující pohybové a sportovní aktivity, jež spadají pod Asociaci školních sportovních klubů České republiky založené roku 1992. Jedná se o multisportovní občanské sdružení, které prostřednictvím školních sportovních

klubů přímo působí na děti a mládež na základních i středních školách. Posláním tohoto sdružení je formovat vztah dětí k tělesné výchově a sportu a vypěstovat kladný vztah k pohybovým aktivitám v dospělosti. Dále si klade za cíl zlepšit tělesnou zdatnost a zdraví dětí a mládeže, nabídnout vhodný způsob k trávení volného času jako prevenci hrozeb spojených s dospíváním (zneužívání návykových látek, kouření, civilizační choroby). Školní sportovní kluby pro žáky nabízí pohybové aktivity v rámci odpoledních sportovních kroužků, jejichž program je součástí vzdělávacího programu školy. V dnešní době se v rámci sportovních klubů provozuje téměř 26 000 kroužků v 59 druzích pohybových aktivit. Činnost klubů zajišťují odborníci z řad učitelů, rodičů a trenérů (Asociace školních sportovních klubů České republiky, 2015, Dostupné z WWW: http://www.ftvs.cuni.cz/assk_web/?page=1).

Ve výzkumu NIDM (2011, s. 73) vyšlo najevo, že návštěva sportovních i jiných kroužků či oddílů se odvíjí od vzdělání rodičů. Čím vyšší vzdělání rodiče mají, tím aktivněji děti tráví volný čas a navštěvují častěji sportovní i jiné zájmové kroužky a oddíly. Naopak děti rodičů s nižším vzděláním vyplňují svůj volný čas navštěvováním se s kamarády. Dále výsledky ukázaly na fakt, že dívky se častěji než chlapci ve svém volném čase věnují aktivitám náležícím do oblasti intelektuálních činností, chlapci se naopak více než dívky zaměřují na sportovní aktivity a na činnosti spojené s využíváním počítačů. Dále se zjistilo, že s přibývajícím věkem klesá vliv rodičů a sourozenců, a proto pubescenti tráví více času s kamarády nebo své volno tráví více individuálně (NIDM, 2011, s. 78-86).

Autoři Kathleen F. Janz, Jeffrey D. Dawson a Larry T. Mahoney (2000) sledovali tělesnou zdatnost a tělesnou aktivitu od dětství do dospívání. Přičemž vyšlo najevo, že chlapci jsou klasifikováni jako sedavě zaměřené typy, kteří sledují televizi a hrají video hry, zatímco fyzická aktivita se ukazovala lepší spíše u dívek. Autoři došli k závěru, že preventivní úsilí zaměřené na podporu zlepšení či udržení fyzické kondice a fyzické aktivity u pubescentů má příznivý vliv na jejich rozvoj a přináší dospívajícím mnoho zdravotních výhod.

Tato kapitola přinesla náhled na náplň volného času pubescentů. Na jedné straně je k jeho využití voleno prostředků dnešní moderní doby – tablety, chytré mobilní telefony, internet, což z hlediska výchovného působení nelze považovat za až tak dobrý vliv na rozvoj osobnosti mladistvého. Na druhé straně je všemi volný čas hojně využíván aktivně - pohybové činnosti, které mají dobrý vliv na zdraví člověka.

Především masová média jsou pubescenty využívána ve velmi hojné míře. Dnešní doba je charakteristická tím, že „na každém rohu“ potkáme mladé lidi, i dospívající, jak

v jedné ruce drží mobilní telefon či tablet a hrají hry nebo komunikují se svými kamarády prostřednictvím sociálních sítí. Takových náplní volného času u této skupiny lidí si povšimneme například na autobusové zastávce, v MHD, ve škole, a to nejenom o přestávkách, dnes není výjimkou, že by učitelé nenašli mobily v ruce dětí i během vyučování. V důsledku to může znamenat jediné, dnešní mládež nejspíš nemá tak bohatý vnitřní svět, se kterým by si vystačila a díky kterému by se nadále obohacovala o nové představy a fantazie. Protože takové chvíle jako je třeba již zmíněné čekání na autobus zkrátka vyplní něčím, co jejich rozvoji až tak neprospívá.

O mnoho prospěšnější by pak mohlo být trávení volna s rodinou, a to například i pomocí v domácnosti. Výše jsme si sice vymezili volný čas jako dobu, která následuje po splnění povinností, i těch domácích, ale musíme brát také v potaz to, že pro někoho domácí práce mohou být prostředkem odreagování, odpočinku.

Nejvhodnější způsob trávení volného času dětí z vymezených kategorií této kapitoly shledáváme právě v pohybových, sportovních aktivitách. Takto využitý čas odpočinku prospívá jednak dobrému fyzickému zdraví, pohybové aktivity zvyšují kondici dětí a působí jako prevence kardiovaskulárních chorob, obezity a dalších onemocnění a stejně tak mají dobrý vliv na zdraví i po stránce psychické.

4 Organizovaná a neorganizovaná zájmová činnost

Jak sám název této práce napovídá, je pro nás stěžejní věnovat pozornost jednomu z mnoha dělení zájmových činností, a to dělení na organizovanou a neorganizovanou činnost. Tomuto dělení je věnována celá následující kapitola, protože z ní poté budeme vycházet v praktické části této práce.

Postupně si představíme zařízení či instituce, které se zabývají volným časem žáků, naplňují jejich zájmy a potřeby. Když se rozhlédneme kolem sebe, v každém městě určitě najdeme mnoho zařízení a institucí, jež se od sebe liší svou strukturou, prostředím a samozřejmě jejich nabídkou zájmových činností. Mimo to si také charakterizujeme spontánní činnosti dětí, jež se dají zařadit do neorganizované zájmové činnosti. Jistě si každý z nás pamatuje, jak trávil své dětství venku na hřišti či v přírodě. Bohužel dnešní trend je podle mého názoru spíše takový, že dítě dostane už od útlého věku do ruky tablet či „chytrý“ telefon a jeho zájmy a vůbec trávení volného času se stáčí podstatně jiným směrem, než si vzpomíná starší generace.

V následujících kapitolách si charakterizujeme organizační formy zájmových činností. Nastíníme, jak se dají jednotlivé činnosti řadit pod různé skupiny a jaké je jejich poslání. Ještě předtím než dáme čtenáři možnost seznámit se s přehledem nejvýznamnějších zařízení pro zájmové vzdělávání, budeme se věnovat tomu, kde všude se volný čas dětí zhodnocuje, kde se s volnočasovými aktivitami setkáme. Stěžejní poté bude představit si jednotlivé organizace, zařízení i instituce, jež dětem nabízí možnosti trávení volného času, a vysvětlíme si, jak fungují.

4.1 Organizační formy zájmových činností

Zájmová činnost je obsahem nabídky zařízení výchovy mimo vyučování. Jsou to školská zařízení zájmového vzdělávání, ale i další subjekty, která naplňují volný čas dětí a vychovávají k jeho využívání. Zájmová činnost bývá buď *pravidelná*, kdy se jedná o činnost zájmových útvarů, nebo *příležitostná*.

Zájmová činnost pravidelná se uskutečňuje v pravidelných intervalech (jednou či víckrát za týden) pod vedením kvalifikovaného vedoucího. Na základě této činnosti vznikají různé druhy zájmových útvarů: umělecké soubory, sportovní družstva, kroužky a kurzy. Vedle toho existuje zájmová činnost příležitostná zahrnující organizované, rekreační, oddychové aktivity, které se mohou konat buď cyklicky či jednotlivě. Je časově ohraničena, organizována a řízena pedagogy. Jedná se například o soutěže, turnaje,

koncerty, exkurze a zájezdy, divadelní a jiná představení, akce příměstských táborů o prázdninách a mnohé další. Zařízení zájmových útvarů nabízí vhodné podmínky pro *skupinovou činnost* (kroužky, sbory, kluby, oddíly) nebo pro *individuální uspokojování zájmů*, např. při větší nabídce spontánních aktivit ve střediscích pro volný čas dětí a mládeže. Výchova ve volném čase, která probíhá individuálně, může být např. zájmová výuka na hudební nástroj, neformální rozhovory ve školních klubech, práce s talentovanými dětmi v domovech dětí a mládeže apod. Některé činnosti se také konají i tzv. *formou hromadnou* (festivaly, sportovní akce či různé slavnosti). V zařízeních výchovy mimo vyučování je podmínkou úspěšné výchovně vzdělávací práce organické prolínání skupinového a individuálního výchovného působení. Hromadné práce s většími skupinami se vyskytují v mnohem menším měřítku (Srov. Pávková a kol., 2002, s. 99; Hájek, Hofbauer, Pávková, 2003, s. 34; 2008, s. 168; Hájek, 2007, s. 41).

Organizační formy zájmové činnosti souvisí s charakterem a posláním jednotlivých subjektů, ve kterých se realizují, a z toho vyplývá dělení činností dle různých hledisek. Podle stupně organizovanosti jsou děti a mládež *organizované* v různých útvarech, které podléhají přímému vedení pedagoga. V tomto případě se jedná o již zmíněné zájmové útvary, jakými jsou kroužky, soubory, kluby, oddíly, oddělení školní družiny a výchovné skupiny domovů mládeže. Děti se také mohou věnovat *spontánní činnosti*. Zařízení pak pouze nabízí podmínky a prostředí pro neformální trávení volného času. Spontánní aktivity jsou otevřeny všem zájemcům a nemají stanoven čas začátku ani ukončení. Zde se bavíme o hernách, internetových kavárnách, volně přístupných sportovištích v areálu škol a školských zařízení. Pedagog spontánní činnosti může ovlivňovat nepřímo – může navodit aktivity, sleduje je, motivuje a je připraven zasáhnout v případě ohrožení zdraví a bezpečnosti (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2003, s. 34; 2008, s. 168–169). Nabídka spontánních aktivit je považována jako tzv. nízkoprahová průběžná aktivita pro neorganizované účastníky, kam mohou dle návštěvního řádu či provozu přijít (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 169).

Nyní se budeme podrobněji zabývat *pravidelnou zájmovou činností*. Tato činnost, jak již bylo zmíněno výše, je organizována v následujících zájmových útvarech:

Kroužek – menší zájmový útvar, který směřuje k vnitřnímu obohacení svých členů a zaměřuje se na svůj vnitřní život (např. čtenářský, výtvarný, rybářský).

Soubor – svou činností směřuje k veřejné produkci výsledků činnosti, co se týká počtu členů, je větší než kroužek a zpravidla má závažnější strukturu (např. taneční, folklorní, hudební).

Klub – vyznačuje se volnějším organizačním strukturou, s možnou převažující receptivní činností členů (např. filmový klub, fankluby). Hlavní zásadou je podle Hájka (2004, s.7) dobrovolnost účasti podle zájmu jednotlivců. Obvykle zde postrádáme nějaké členské závazky a povinnosti.

Oddíl – tento název je spíše výjimečný, používá se zpravidla u tělovýchovných nebo turistických útvarů. Jedná se o útvar, jež je součástí většího organizačního celku a má charakter kroužku (např. oddíl synchronizovaného plavání).

Kurz – útvar s omezenou délkou trvání (např. půl roku, rok), jehož činnost směřuje k získání určitého množství vědomostí či dovedností (např. kurz vaření, kurz PC) (Hájek, 2007, s. 41; Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 169).

Útvary pravidelné zájmové činnosti v rámci škol a volnočasových zařízení jsou významným stabilizujícím činitelem. Vyznačují se docházkou až několikrát týdně a na tyto schůzky pak navazují soustředění a tábory konané o školních prázdninách (Hofbauer, 2010, s. 149).

Zájmové útvary poskytují nejvíce možností pro cílevědomé výchovné působení. Realizace zájmové činnosti dovoluje uplatňovat větší rozmanitost a pestrost ve výchovně-vzdělávacích postupech i podnětech. Zájmová činnost taktéž poskytuje větší příležitosti k samostatnému objevování a nabízí možnosti různých pokusů více jak ve výuce ve škole. Tento přístup pak vede k mnohem větší aktivitě a kreativitě dětí. Skupinová práce je pak považována za prostředek formování, rozvíjení a upevňování zájmů (Pávková a kol, 2002; Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 170).

U dětí ve věku 13, 14 let si můžeme všimnout, že kroužky, které od dětství navštěvovaly, najednou opouští. Z důvodu, že je to moc nebaví nebo že dosud navštěvované aktivity už pro ně nejsou úplně „IN“. Pokud s rostoucím věkem zůstávají, tak spíše ve sportovních oddílech, kde je možné měřit jejich výkonnost a stále se posouvat, navíc se zcela přirozeně s nástupem puberty zvyšuje míra jejich autonomie a ony samy více rozhodují o tom, co budou dělat ve volném čase. Dalším důvodem nízké či nepravidelné docházky do zájmových útvarů může být období jejich osobnostního vývoje, ve kterém se nacházejí, tedy etapa, kdy hledají vlastní identitu a mohou být socioemocionálně labilní. Děti pak volnočasové aktivity sice navštěvují, ale rychle je střídají (často se pod vlivem kamarádů pro něco velmi rychle nadchnou). Kolikrát do nich vstupují bez hlubšího zájmu a brzy je opouštějí (NIDM, 2011, s. 102).

V této kapitole jsme nabídli přehled organizačních forem zájmových činností. Zájmové útvary jako např. umělecké soubory, kroužky, sportovní družstva představují

zástupce zájmové činnosti pravidelné. Většina z nich má organizovanou strukturu a podléhá vedení pedagoga. V těchto zařízeních se setkáme s hromadnou, ale i individuální formou výchovy ve volném čase. Jejich působení a činnost pak většinou navazuje např. na turnaje, soutěže, exkurze a další, jež slouží jako oddechové aktivity, které se mohou konat i jednotlivě a naplňují charakteristiky příležitostné zájmové činnosti. Nabídka všech zařízení by pak měla splňovat určitá kritéria, která vedou k dobrému rozvoji dětí, upevňují jejich zájmy, podporují jejich kreativitu a mají stanovený určitý cíl, kterého chtějí dosáhnout.

4.2 Kde všude se volný čas zhodnocuje?

Ještě dříve než se podíváme na to, jaká existují zařízení pro výchovu mimo vyučování, odpovíme si na otázku: Kde všude se volný čas zhodnocuje? Aktivity institucí volného času jsou dle Hofbauera (2004, s. 55) dnes uplatňovány ve všech prostředích života a výchovy dětí a mládeže. S volnočasovými aktivitami se setkáváme v rodině, nabízeli nám je činnosti školy mimo vyučování, specifické instituce a sdružení, sama obec je může nabízet, ale stále významnější součástí volného času dětí a mládeže se stávají média. Všechny tyto dimenze spojují mnohostranné, spontánní i záměrné vazby, jež v současnosti narůstají na významu. Aktivity volného času se staly nedílnou součástí všech fází lidského života – od předškolního věku, dětství, dospívání přes dospělost až po stáří. Zvyšující se dynamika a rozrůstající se možnosti těchto činností poskytují mládeži mnoho možností rozvoje a nabízí místa pro účastníky z různých sociálních i zájmových skupin společnosti.

Prvotním prostředím volnočasových aktivit je *rodina* jakožto primární sociální skupina, která se podílí na formování osobnosti dítěte. Děti prožívají tyto aktivity například v podobě setkání s příbuznými, společných návštěv kulturních zařízení, pobytů v přírodě.

S přibývajícím věkem a rozvíjejícími se zájmy se děti postupně osamostatňují a společně se svými vrstevníky vstupují do dalších výchovných prostředí, kde své zájmy a nadání dále rozvíjejí. Volnočasové aktivity *školy* plní funkci vzdělávací a výchovnou, kulturní a sociálně-preventivní, zdravotní, oddechovou a kompenzační. Škola spolupracuje s obcí, rodiči i institucemi volného času a rozvíjí a kultivuje zájmy dětí, jejich nadání a sociální vztahy. Snaží se utvářet pozitivní vztah dětí a mládeže k dalším způsobům vzdělávání prostřednictvím volnočasových aktivit a k budoucí profesi. To se poté promítá do studijních či profesních výsledků mnoha účastníků předmětových olympiád, sportovních i uměleckých soutěží, kteří se původně specializovali ve svých zájmových oborech.

V rámci školy taktéž najdeme specifická zařízení – *školní družiny a kluby*, která působí ve volném čase žáků. Činnost dětí a mladistvých nadále pokračuje v prostorách a zařízeních volného času mimo školu – domy/střediska dětí a mládeže. Tato střediska jsou taktéž velmi důležitá při objevování a rozvoji zájmů a nadání, jsou specifická celoroční činností a dítě má možnost být mezi různými sociálními a zájmovými skupinami mladé generace.

Oblíbený a častý způsob realizace volného času dětí je jejich *sdužování*. Na rozdíl od rodiny či školy zde platí, že se děti či mladí lidé dobrovolně rozhodnou do sdružení vstoupit a účastnit se jeho činnosti, přijmou jeho hodnotovou orientaci a uplatňují jeho cíle, přičemž své znalosti a dovednosti, aktivitu a čas využívají ve prospěch svých vrstevníků, nikoliv jen ve svůj prospěch.

Významným činitelem volného času se též stává samotná *obec či region*, kde dítě vyrůstá. Vesnice i města se od sebe odlišují tradicemi, sociálním profilem, ale i kulturní a ekonomickou úrovní, nabízí materiální podporu a zajišťují personální zabezpečení volnočasových aktivit (Hofbauer, 2004, s. 55–127).

Pávková (2008, s. 34–35) do této řady subjektů, které mají své specifické poslání a postavení, kromě výše zmíněných doplňuje i předškolní zařízení a mateřské školy, které se do určité míry taktéž podílejí na ovlivňování volného času dětí. Na výchově dětí mimo vyučování se dále podílejí:

- sdružení dětí a mládeže (Junák, Pionýr),
- občanská sdružení, která pracují s dětmi i dospělými,
- tělovýchovné a sportovní organizace (Sokol,...),
- organizace církví a náboženských společností (kongregace řádu Salesiánů Dona Bosca),
- zařízení místní kultury (knihovna, muzea, galerie, domy kultury,...),
- zdravotnická zařízení (nemocnice, lázeňské objekty, ozdravovny),
- subjekty pracující na komerčním základě (rekreační zařízení, kurzy, agentury atd.)

Každý z výše uvedených subjektů pracuje se svou cílovou skupinou, má své funkce, cíle, obsah činností a svá specifika. Široká nabídka těchto subjektů je jistou výhodou. Dává možnost zvolit si subjekt podle individuálních přání a potřeb. Avšak sama autorka vnímá ve výsadním postavení právě školská zařízení, která mají své tradice, jsou ohraničeny právními normami a tvoří určitý systém, jehož fungování je dlouhodobě ověřené (Pávková, 2008, s. 34–35).

Jiné rozdělení těch, kdo ovlivňují volný čas dětí a mládeže, vymezuje kolektiv autorů Hájek, Harmach, Hoffmann, Jíra a Jírová (2004, s. 30):

- přirozené výchovné instituce (rodiny, skupiny vrstevníků, lokální pospolitosti – obec, sídliště, sídlištní blok);
- instituce se zprostředkovaným výchovným působením (společenské prostředí, občanská sdružení, soukromé subjekty, hromadné sdělovací prostředky);
- instituce s přímým výchovným působením (školy, školská zařízení, církve atd.).

Většinou se vzájemně ovlivňují, někdy mezi sebou spolupracují, jindy se snaží konkurovat (Hájek a kol., 2004, s. 30).

Tato kapitola nabídla přehled činitelů, kteří mají vliv na trávení volného času dětí. Roli rodiny a školy nelze v žádném případě podceňovat. Děti si z prostředí rodiny odnáší do budoucna nejenom vzorce chování svých rodičů ve vztahu k volnému času, ale také postoje k jeho náplni. Škola pak nabízí další možnosti trávení volného času a působí tak i preventivně proti vzniku sociálně patologických jevů. Dále se pak setkáváme s nabídkou zájmových činností od občanských sdružení v daném městě, místních knihoven, církví a dalších zařízení, které dbají na to, aby děti a pubescenti naplňovali svůj volný čas smysluplnými aktivitami.

5 Přehled nejvýznamnějších zařízení pro zájmové vzdělávání

Na základě tzv. školského zákona o zájmovém vzdělávání č. 561/2004 Sb. a vyhlášky MŠMT ČR č. 74/2005 Sb. jsou v České republice zřizovány níže zmíněné typy zařízení: školní družiny, školní kluby, střediska pro volný čas, zájmové umělecké školy, jazykové školy, domovy mládeže. Do našeho přehledu můžeme zahrnout i zařízení ústavní a ochranné výchovy: dětské domovy, výchovné ústavy a diagnostické ústavy a to i přes to, že jejich činnost je primárně zaměřená jiným směrem, volnému času a zájmovým činnostem se taktéž věnují (Knotová, 2011, s. 56).

Hofbauer (2010, s. 103) rozlišuje zařízení pro volný čas dětí a mládeže podle různých hledisek:

- Podle ideového a výchovného zaměření (např. náboženské orientace);
- Podle šíře a obsahu výchovného působení: všestranně působící (střediska a domy dětí a mládeže) nebo specializované (sportovní zařízení, domy umělecké výchovy);
- Podle svého dosahu a s tím související složitosti uspořádání (hřiště pro spontánní aktivity, nízkoprahová centra či rozsáhlá volnočasová megacentra).

V následujících odstavcích si nyní jednotlivá zařízení představíme a podíváme se, jak fungují.

Školní družiny se zaměřují na práci s žáky prvního stupně základního vzdělávání a dělí se na oddělení, která se naplňují do počtu 30 dětí. Družiny plní funkci výchovnou a zdravotní, ale velký význam má také sociální poslání, protože zajišťuje sociální péči dětí v době, kdy jsou rodiče v zaměstnání. Výchovná činnost je orientována na co nejpestřejší strukturu zájmových činností a uspokojení velké potřeby pohybu. Družina taktéž umožňuje žákům odpočinkové činnosti, které mají odstranit únavu, a přípravu na vyučování – vypracovávání domácích úloh, zábavné procvičování učiva formou didaktických her. Odpočinkové činnosti plní funkci psychohygienickou a slouží k regeneraci sil.

Školní kluby jsou určeny pro žáky druhého stupně základní školy a pro žáky víceletých gymnázií, které odpovídají věku devátého ročníku. Podle Hájka (2004, s. 33) mají obdobnou funkci jako školní družina. Pracují plně na principu dobrovolnosti. Základem jejich činnosti jsou zájmové aktivity – v pravidelných kroužcích, souborech, tělovýchovných oddílech nebo v průběžné nabídce spontánních aktivit v prostorách klubu (herny, čtenářské koutky, počítačové učebny). V posledních letech zaznamenáváme mírný nárůst počtu školních klubů. V roce 2012/2013 existovalo 526 (meziročně o 3 více) školních klubů, které navštěvovalo 44,9 tis. žáků, což je opět mírný nárůst (o 0,6 %) oproti

předešlému roku (MŠMT, 2015, Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/mladez/skolni-kluby>).

Střediska pro volný čas dětí a mládeže zahrnují domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností. Hlavní zaměření těchto zařízení je především v realizaci specializovaných zájmových činností odborně vedených pedagogy. Jejich posláním je naplňovat rekreační a výchovně-vzdělávací funkci širokou zájmovou působností. Nabízí zájmovou činnost jak pravidelnou (kroužky, kluby, soubory), tak i příležitostnou, organizují soutěže pro talentované, prázdninové tábory, lyžařské zájezdy, zábavy a mají k dispozici herny a hřiště pro spontánní aktivity. Stanice zájmových činností jsou pak specializované jen na konkrétní zájmové oblasti. Na přelomu let 2012/2013 dosáhla střediska volného času počtu 310, zájmových útvarů se účastnilo celkem 268,4 tis. účastníků (tj. o 13 590 více než v předešlém roce), pod vedením 14 500 pedagogických pracovníků (MŠMT, 2015, Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/mladez/strediska-volneho-casu>).

Domovy mládeže slouží žákům středních škol, kteří mají školu ve velké vzdálenosti od domova a nemohou denně dojíždět. Zajišťují jim výchovnou péči, ubytování i stravování. Kromě výrazné sociální funkce (náhrada rodinné péče) plní i funkce výchovně-vzdělávací a zdravotní. Jejich posláním je udržet zájem studentů o vybraný směr studia a dbát o účelné a smysluplné využívání volného času a taktéž dohlížet nad vykonáváním přípravy na vyučování. Mohou být součástí střední školy nebo bývají samostatné a slouží žákům více škol.

Dětské domovy jsou výchovná zařízení pro ústavní výchovu dětí. Organizační jednotkou je zde rodinná skupina, jejíž způsob života a prostředí jsou přizpůsobeny životu v rodině. Počet dětí ve skupině je okolo 6 až 8 dětí, podle možností domova. Jedním z jejich úkolů je dbát o hodnotné využívání volného času a kultivaci zájmů dětí a mládeže. Jsou zde umístěovány děti do 18 let z rodin, které se nechtějí, nemohou nebo neumí o dítě postarat (Pávková a kol, 2002, s. 43–44; Němec a kol., 2002, s. 21–22; Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 144–149).

Základní umělecké školy, dříve známy jako lidové školy umění, jsou pro děti s vyhraněnými zájmy a schopnostmi v estetické oblasti. Nabízí hudební, hudebně-pohybové, výtvarné a literárně-dramatické obory a připravují žáky na studium středních a vysokých škol s uměleckým zaměřením. Podle Babiakové (2007, s. 50) jsou některé činnosti uměleckých škol organizované ve skupinách (teorie hudby, literárně-dramatické

aktivity), jiné individuálně (hra na hudební nástroj) a tím nabízí prostor pro kooperaci dětí, ale také pro individuální přístup pedagoga k dítěti.

Jazykové školy plní funkci zájmového vzdělávání v oblasti výuky cizích jazyků a připravují děti pro studium na středních a vysokých školách.

Kromě uvedených typů zařízení může být volný čas ovlivňován *církví a náboženskými společenstvími* (např. sdružení evangelické mládeže, salesiánská střediska) i dalšími subjekty – *občanská sdružení, kulturní a osvětová zařízení, tělovýchovné a sportovní organizace* a další. Na komerčním základě nabízejí náplň pro volný čas ještě další subjekty, např. kulturní centra, zábavní střediska, diskotéky, herny apod. Tyto organizace nabízejí získávání jazykových znalostí, hudebního vzdělání, tanečního a pohybového výcviku (Pávková a kol., 2002, s. 44–45; Němec a kol., 2002, s. 22–23).

5.1 Dětské a mládežnické organizace – historický pohled i současnost

Dnes existuje mnoho zařízení, která nabízí mnoho možností jak organizovaně využívat volný čas a děti i mladiství se mohou věnovat svým zájmům. Na počátku 20. století děti ale tolik možností neměly. V roce 1900 měly velkou působnost na zájmové aktivity převážně školy, církve a tělovýchovné spolky. Děti ve městech trávily volné chvíle procházkami v parku, hrami v přírodě. V místech, kde pracoval Sokol či Dělnické tělovýchovné jednoty nebo církevní jednoty, byly děti vedeny jejich ideami. Nyní si ve stručnosti představíme některé vybrané spolky a to i ty ze začátku století.

Sokol byl největší vlasteneckou organizací, která vznikla v roce 1889. Náplní schůzek byl především nářadový tělocvik. Avšak děti dávaly raději přednost vycházkám a výletům do přírody a cvičení navštěvovaly jedenkrát týdně.

Organizace *Die Naturfreunde – Přátelé přírody* působila od roku 1895 v Rakousku – Uhersku i v českých zemích. Poté byla rozpuštěna nacisty, ale po druhé světové válce spolek obnovili a funguje dodnes. Dnes se ještě setkáme s Hnutím Brontosaurus, které je zaměřené na ochranu a tvorbu životního prostředí.

Vznik *Křesťanského sdružení mladých mužů YMCA* se datuje na rok 1844 v Londýně. Jedná se o mezinárodní organizaci pro křesťanskou výchovu mladých mužů – výchova mravní a občanská. Činnost YMCA byla z politických důvodů několikrát přerušena (roku 1938, 1951) a obnovena. Dnes se jedná o křesťansky orientované nepolitické a nevýdělečné sdružení usilující o plnohodnotný život mladých lidí.

V následujících řádcích si představíme *Skauting a Woodcraft*. V roce 1901 se v Americe uskutečnila idea pro maximální návrat k životu v souladu s přírodními zákony. Ve stejné době ve Velké Británii nasadili mladé chlapce při válce na obranu města a spojením americké lásky k přírodě s britským pořádkem a kázní vznikl skauting. Cílem této soustavy zajímavých činností pro hochy byla záměrná výchova budoucího dobrého občana – vlastence. U nás se skauting objevil v roce 1911 a sympatizovali s ním mnozí vysokoškolští profesoři, např. F. Čáda, T. G. Masaryk. U nás dostali skauti jméno *Junáci*, v době druhé světové války byli rozpuštěni, ovšem jejich činnost se záhy obnovila. Poté skauting čelil komunistické propagandě a musel vstoupit do ČSM – Český svaz mládeže a chvíli fungoval vedle Pionýra, ale poté opět zanikl. Svou činnost pořádně obnovil až v roce 1989 a Skautské organizace fungují samozřejmě dodnes. Posláním Junáka je vést děti k duchovní, mravní a tělesné zdatnosti. Skauting podporuje vlastenectví a je zároveň celosvětovou organizací vedoucí k bratrství mezi národy. Svou činnost zaměřuje zejména na turistiku a pobyt v přírodě, která vychovává junáky-skauty k praktickým dovednostem, družnosti a sebekázní. Skauting též klade důraz na aktivní sebevýchovu jedince, která se transformuje do principů: služba Bohu, služba ostatním a služba sobě.

Pionýři vznikali už v roce 1928, u nás jednoznačně spjatí s ideologií komunismu (jinde ve světě ne). Současní pionýři s tehdejší ideologií nemají už nic společného. Mají obrovské ideály – výchova v souladu s přírodou, výchova morálně pevného a čistého jedince, který obstojí ve společnosti. Sdružení se zabývá vzdělávací, kulturně-výchovnou, zájmovou a solidární činností a uspokojováním zájmů a potřeb dětí a ostatních členů sdružení. Každý rok nabízí aktivity pro své členy, ale i další děti v podobě přehlídek, soutěží a letních táborů, a tím obohacuje jejich volnočasový život.

Otevřené sdružení jednotlivců i kolektivů bez ohledu na členství v jiných organizacích je *Duha*. Vytváří programy pro děti a mladé lidi a poskytuje možnosti zapojení dalších generačních skupin. Sdružení v činnosti klade důraz na herní aktivity, psychologické hry v přírodě i ve městě (Prokešová, 2002, s. 43–49; Pávková, 2002, s. 143–144; Babiaková, 2007, s. 15–17).

V průběhu vývoje se výrazně vymezily různé typy zařízení pro volný čas dětí a mládeže, avšak zachovaly si společné rysy podmíněné jejich funkcí pro volný čas. Dnes se jejich funkce ještě více diferencují a dávají možnost vzniku novým typům volnočasových zařízení (Hofbauer, 2010, s. 103).

Podle Hájka, Hofbauera a Pávkové (2003, s. 97) v soustavě zařízení volného času hrají domy dětí a mládeže a jim blízké, odborně zaměřené stanice přírodovědců, techniků

a turistů klíčovou úlohu. Střediska pro volný čas dětí a mládeže svým zaměřením a obsahem, metodami a dosahem významně přispívají k výchovnému zhodnocování volného času mladé generace, od předškolních dětí až po mladé dospělé. Názorně to ukazuje srovnání údajů z let 1966 a 1998: Počet středisek vzrostl ze 144 na 302 (tedy 2,1 x), jejich stálých zájmových útvarů (kroužků – souborů – sportovních družstev) z 2,8 tis. na 14,4 tis. (5,1 x) a jejich členů z 38,7 tis. na 217 tis. (5,3 x).

Pozitivní rozvoj Česká republika zaznamenala taktéž v rozvoji dalších zařízení volného času dětí a mládeže. Školních klubů a družin bylo koncem 80. let 3,7 tis., o dekádu později se jejich počet vyšplhal na 4,2 tis. A stejně tak v tomto desetiletí vzrostl počet uměleckých škol z 542 na 810 (1,5 x) (Hájek, Hofbauer, Pávková 2003, s. 97).

5.2 Občanská sdružení pro děti a mládež

Občanská sdružení jsou dnes nejčastějším typem spolků činných v České republice, jejich počet se pohybuje okolo padesáti až sedmdesáti tisíci. Dále do spolkového života v naší zemi zahrnujeme nadace a nadační fondy a účelová zařízení církví – sociální a zdravotní zařízení typu charity, domovy pro lidi v tísní (Němec, 2002, s. 30). Spolky věnující se dětem jsou významným prvkem výchovy ve volném čase, a proto jsem se rozhodla věnovat následující kapitole právě občanským sdružením dětí a mládeže.

Sdružování dětí a mládeže je velmi častým a oblíbeným způsobem realizace jejich volného času. Rozmach sdružení dětí a mladistvých datujeme od druhé poloviny 20. století. Mladí lidé se dobrovolně rozhodnou do sdružení vstoupit a účastnit se jeho činností, přijímají jeho hodnotovou orientaci i veškeré zásady, uplatňují jeho cíle a čas s aktivitami využívají i ve prospěch druhých či prostředí (přírody). Při naplnění těchto požadavků jedinec rozvíjí svou osobnost, sociální vztahy, obohacuje se o nové zážitky a zkušenosti. Sdružení u svých členů podporují jednak rozvoj zájmů, ale hlavně smysluplnou realizaci volného času, čímž přispívají k omezování nežádoucích sociálních jevů (delikventní chování) (Hofbauer, 2004, s. 98–100).

Sdružení využívají mnoho metod a postupů, aby dosáhly výchovy mravně vyzrálého jedince, který ob stojí ve společnosti (Prokešová, 2002, s. 50). Řada sdružení je ustanovena podle zákona o sdružování občanů. Sdružení vzniká registrací u ministerstva vnitra a mohou jej založit občané (ale i právnické osoby), čímž se stávají právnickými osobami se všemi povinnostmi z toho plynoucími (Hájek, 2008, s. 149–150).

Podle Hofbauera (2004, s. 102): „*Sdružení sice nadále zůstávají významným činitelem volnočasového života a utváření osobnosti dětí a mladých lidí, nejsou však již činitelem nejrozšířenějším a dominujícím.*“.

Nelze přehlédnout vliv celospolečenského vývoje na sdružování dětí a mládeže v českých zemích. Před první světovou válkou zde existovala sdružení dospělých a mladých lidí zaměřující se především na tělovýchovu, sociální potřeby a požadavky. Po vzniku samostatného Československa se např. skauting či YMCA uplatnila i jako součást mezinárodních struktur. S mezinárodním děním se pojily také organizace mládeže socialistické a komunistické, které pak zanikly v období nacistické okupace, avšak některé z nich pokračovaly v ilegální a odborové činnosti, ale už v mnohem omezené míře. Dříve zaniklé struktury za okupace byly obnoveny roku 1945 a dále vznikala sdružení nová, Pražské jaro 1968 je pak považováno za vyvrcholení veškerého úsilí (Hofbauer, 2004, s. 102–103).

Jako první vznikla roku 1990 Rada mládeže České republiky, která sdružovala 669 organizací dětí a mládeže. Ostré spory mezi odlišnými funkcemi a cíli donutili její členy k rozchodu. Postupně bylo založeno Seskupení dětských a mládežnických organizací (Junák, YMCA, Liga lesní moudrosti a další) (Němec, 2002, s. 31). Dnes v České republice najdeme dvě hlavní střešní organizace, které slučují nejrůznější spolky pro děti a mládež. První z nich je Kruh sdružení dětí a mládeže ČR a tou druhou je Česká rada dětí a mládeže (Prokešová, 2002, s. 50). Kruh sdružení dětí a mládeže ČR vznikl roku 1995, jeho posláním je udržovat různá sdružení dětí a mládeže působících v naší zemi, na základě rovnoprávnosti a respektování práv a zájmů. Česká rada dětí a mládeže byla založena v roce 1998 a jedná se o demokratické, dobrovolné a nepolitické společenství občanských sdružení dětí a mládeže. Jejím posláním je v duchu Úmluvy o právech dítěte (1989) podporovat zájmy dětí a mladistvých, napomáhat jejich všestrannému vývoji jednak po stránce duchovní, duševní, tělesné i sociální. Členy České rady dětí a mládeže jsou např.: Asociace turistických oddílů mládeže (ATOM), Česká táborská unie (ČTU), Folklorní sdružení České republiky, Asociace křesťanských sdružení mládeže a další (Němec, 2002, s. 31–32).

V následujících řádcích si některá sdružení dětí a mladých lidí působících v České republice představíme, povíme si o jejich cílech, náplni činnosti nebo úlohách.

Asociace turistických oddílů (ATOM) je občanské sdružení dětí a mládeže zaměřující se na turistiku a táborectví, svoji činnost také rozvíjí v sportovních, kulturních, sociálních a charitativních aktivitách. Její členové se schází na oddílových schůzkách a především

využívají výletů, pobytů a táborů v přírodě. Cílem jejich činnosti je poskytnout alternativní využití volného času, omezit vliv televize a počítačových her.

Česká tábornická unie (ČTU) je volným sdružením dětí, mládeže i dospělých, která je založena na základě společného zájmu o tábornictví a trampování. Její činnost je orientována na poznávání a ochranu přírody a tím spojený život v přírodě. Hlásí se k myšlenkám lesní moudrosti a vychází z tradic trampského hnutí.

Hnutí Brontosaurus je samostatné, nepolitické, nezávislé hnutí mladých lidí, zaměřující se na ochranu přírody. Cílem tohoto hnutí je vychovávat občany k ekologickému jednání a takovému životnímu stylu, který nebude ničit ani nijak poškozovat životní prostředí.

AMAVET neboli *Asociace pro mládež, vědu a techniku* je sdružení, jež vzniklo roku 1990 ze členů bývalých klubů vědeckotechnické činnosti mládeže. Asociace pomáhá jednotlivým klubům metodicky, odbornými školeními a stážemi. Členové klubů se scházejí v průběhu roku, ale také o prázdninách na různých odborných táborech se zaměřením na technické činnosti (např. elektrotechnické, modelářské).

Liga lesní moudrosti – Woodcraf Indians je samostatná organizace zaměřující se na život v přírodě, jedná se o malou organizaci, která ovšem ovlivňuje jiné významné organizace (např. skauting, tábornická unie). Jejím úkolem je vychovat osobnosti ušlechtilých charakterů, fyzicky zdatných a pro život v souladu s přírodou (Kaplánek, 2002, s. 33–40; Prokešová, 2002, s. 51–52).

Z výše uvedeného přehledu příkladů sdružení dětí a mládeže vyplývá, že každá z asociací či organizací si stanovuje své vlastní cíle s ohledem na jejich orientaci a z toho vyvozují taktéž jejich úkoly. My se však musíme držet toho, že nejenom dobrý záměr uvedených sdružení - vychovat člověka čestného, s adekvátní hodnotovou orientací, se vztahem k přírodě – je vzhledem k tomuto cíli dostatečný. Vždy se do výchovy a následně do vývoje jedince promítá i prostředí, ve kterém vyrůstá, zaznamenáváme vliv rodiny, party a všechny tyto vlivy působí současně a formují tak osobnost mladého jedince.

6 Shrnutí teoretické části

Teoretická část práce se zaměřuje na zájmovou činnost pubescentů. Prvním úkolem bylo zmapovat problematiku zájmů, zájmové činnosti a volného času a druhým úkolem bylo nabídnout pohled na organizovanou a neorganizovanou zájmovou činnost se zřetelem na přehled nejvýznamnějších zařízení pro zájmové vzdělávání. V první kapitole jsme čtenáře seznámili s pojmem zájem, jak je tento pojem chápán, jak je definován různými autory, což nám vytváří základní kámen, ze kterého vychází následující témata. Další kapitola se věnuje zájmové činnosti. Přinesla pohled na zájmovou činnost z hlediska psychologie a pedagogiky, dále také přehled kategorií zájmových činností. V další kapitole jsme se blíže zabývali volným časem. Zpočátku jsme se zaměřili na vymezení volného času z pohledu různých autorů, kteří se ve své podstatě svými názory shodovali. Poté jsme se pokusili vyjmenovat funkce volného času, taktéž z různých úhlů pohledu jednotlivých autorů. Kládli jsme zde také důraz na realitu volného času pubescentů a to především na trávení volného času pasivním způsobem, buďto u televize nebo za použití elektronických médií a internetu. Poté jsme se zabývali zájmovou činností organizovanou a neorganizovanou, která je pro naši práci stěžejní. Zájmové činnosti jsme vymezili na základě jejich organizační formy, přičemž jsme se nejvíce věnovali pravidelné zájmové činnosti. V této části práce jsme také nemohli opomenout otázku: *Kde všude se volný čas zhodnocuje?*, tedy věnovali jsme pozornost přehledu prostředí a institucí zprostředkovávající dětem a mládeži možnosti trávení volného času. Poslední kapitola teoretické části práce se zabývá přehledem nejvýznamnějších zařízení pro zájmové vzdělávání. Nabízí pohled na jednotlivá zařízení, jak fungují, jaké je jejich poslání či cíle. V této části dále věnujeme pozornost dětským a mládežnickým organizacím, jednak z pohledu historie, jejich vzniku a vývoji, ale také z pohledu současného fungování jednotlivých organizací. V závěru této kapitoly jsme se zaměřili na občanská sdružení pro děti a mládež, jež jsou dnes nejčastějším typem spolků činných v naší zemi. Sdružování dětí a mládeže je velmi častým a oblíbeným způsobem realizace jejich volného času, a proto jsme se zde rozhodli představit některá sdružení dětí a mladých lidí působících v České republice, říci o jejich cílech a náplni činnosti.

II. Empirická část

Pro svou diplomovou práci jsem si zvolila výzkumné téma zájmové činnosti v období pubescence. Jelikož se jedná o období, jež může zahrnovat děti ve věku 11 až 15 let, někdy i 17, rozhodla jsem se pro zkoumání zájmů u dětí osmých a devátých tříd na základních školách. Stejně tak jako jiná vývojová období, nese si s sebou věk pubescence určité specifické a charakteristické zájmové činnosti právě tohoto období. Budeme zjišťovat, jaké zájmové činnosti si pubescenti vybírají, jestli se jim věnují třeba již několik let či jen krátce a jaký význam jim přisuzují.

K výběru daného tématu mne motivovala má vlastní zkušenost s trávením volného času dětí tohoto věku. Věnuji se trénování synchronizovaného plavání a u holek vidím, že jsou schopny tréninkům mnoho obětovat a i ostatní volný čas mimo tréninků věnují cvičení nebo rozboru videí, aby se zlepšovaly. Téměř každá z nich má však kromě čtyř tréninků akvabel za týden ještě jiné zájmy (hra na klavír, hra na kytaru, skaut, četba a další). Při tak častém kontaktu s nimi jsem si také všimla, že každá volná chvíle je láká vzít do ruky mobilní telefon nebo tablet a hrát nějakou hru či být online s přáteli na sociálních sítích, což se stává fenoménem dnešní doby chytrých telefonů s mobilním internetem.

Díky této zkušenosti jsem se chtěla dozvědět, jak jsou na tom ostatní děti tohoto věku, jakým zájmovým činnostem se věnují, jak dlouho už je vykonávají. Podle mého názoru je problematika trávení volného času dětí aktuálním tématem. Výsledky této práce by mohly sloužit pedagogickým pracovníkům jako přehled toho, co dnešní mládež zajímá, čemu se věnují. Na toto zjištění by pak pedagogové mohli navázat a vnést požadavek například ve školách či domech dětí a mládeže o rozšíření nabídky zájmových a volnočasových aktivit, s cílem zabezpečit kvalitní možnosti trávení volného času dnešních dětí a předejít třeba i nežádoucím sociálně patologickým jevům (alkohol, vandalismus, gamblerství u mladistvých). Výsledky pak mohou otevřít obzory pedagogům a napomoci při práci s dětmi a při jejich výchově.

V teoretické části práce byly nastíněny charakteristiky základních pojmů, jakými jsou zájem, zájmová činnost a volný čas. V praktické části této práce vyjdeme z uvedených poznatků a dále se budeme zaměřovat na to, jaké konkrétní činnosti si pubescenti vybírají, jaké preferují a naopak jaké třeba zůstávají v pozadí a zda se výběr zájmových aktivit liší u chlapců a dívek. V úvodu této kapitoly budou uvedeny cíle výzkumu a výzkumné otázky, bude popsána metodika výzkumu a charakterizován výzkumný vzorek. Nadále se budeme věnovat interpretaci získaných výzkumných dat a zodpovězení výzkumných otázek.

V závěrečné části budeme diskutovat nad daným výzkumem a provedeme shrnutí našeho zjištění.

7 Cíle výzkumu, výzkumné otázky a výzkumné hypotézy

Cílem výzkumné části této diplomové práce je zjištění, jaké zájmové činnosti se věnují žáci druhého stupně základních škol. Cílem dotazníkového šetření je zjistit, jaké zájmové činnosti si pubescenti vybírají, jak dlouho se jim věnují a jaký význam jim přisuzují, v závislosti na jejich pohlaví. Dotazník se zabývá zájmovými činnostmi, kterými žáci vyplňují svůj volný čas, a navazuje na poznatky z teoretické části práce.

Pro řešení výzkumného cíle byly stanoveny následující výzkumné otázky:

1. Jaké druhy zájmových činností pubescenti preferují?
2. Jaká je trvalost zájmu o navštěvované zájmové a volnočasové aktivity?
3. Jaký význam má pro pubescenty navštěvování zájmových či volnočasových útvarů?

8 Metodika výzkumu

Pro výzkumnou část této práce byla použita metoda dotazníkového šetření. Dotazník je označován za snad nejrozšířenější pedagogickou výzkumnou techniku. Prostřednictvím dotazníku zjišťujeme data o respondentovi, jeho názoru a postojích k problému, které dotazujícího zajímají (Skutil, 2011, s. 80; Pelikán, 2007, s. 105).

Dotazník je metodický nástroj výzkumu na hromadné a vcelku rychlé zjištění informací o znalostech, postojích k aktuální skutečnosti a hodnotových preferencích (Maňák, Švec, Švec, 2005, s. 20). Jako každá výzkumná metoda má i dotazník své přednosti a nevýhody. V následujících řádcích si je vyjmenujeme: (Svoboda, 2001, s. 320; Pelikán, 2007, s. 105; Skutil, 2011 s. 80–81)

Výhody:

- rychlá a snadná administrace,
- získání informací, které jinou technikou není možné získat (stanoviska, názory či postoje dotazovaných osob),
- lze oslovit větší počet respondentů, díky čemuž získáme větší počet dat,
- zaručuje anonymitu respondentů,
- získané údaje lze většinou plně kvantifikovat, což umožní i počítačové zpracování velkého množství dat.

Nevýhody:

- odpovědi jsou subjektivní,
- je zde riziko, že se respondent otázce vyhne,
- daná forma dotazování nemusí vyhovovat všem respondentům,
- v případě, kdy sám výzkumník neadministruje dotazník, není možnost dovysvětlení otázek,
- varianty odpovědí striktně vymezují prostor pro odpovědi respondenta, který může být nucen zvolit takovou, kterou by jinak nezvolil, kdyby mohl volně vypovědět,
- respondent může postřehnout záměr výzkumu a přizpůsobí se mu tak, že uvádí odpovědi, o kterých si myslí, že jsou od něho očekávány.

Pelikán (2007, s. 106) dodává, že je možné negativní stránky dotazníku do jisté míry ovlivňovat. Částečně můžeme nevýhody paralyzovat samotnou konstrukcí dotazníku, jeho délkou, ale především správnou a přesnou formulací otázek.

Předkládaný dotazník obsahoval otázky uzavřené, polouzavřené, otevřené a otázky škálovací. Uzavřené otázky, charakteristické nabídkou všech variant odpovědí, jsem volila

z toho důvodu, že umožní sběr jasných dat a jsou snadné k vyhodnocení. Avšak dle autorů (Pelikán, 2007, s. 107; Gavora, 2008, s. 126; Chráska, 2007, s. 166) mají velkou nevýhodu, že omezují respondenta ve vyjádření vlastního názoru, protože musí vybrat jednu z nabídnutých variant. Příklad: *Kolik volného času máš každý všední den?*(po skončení vyučování)

- a) méně než 1 hodinu
- b) asi jednu hodinu
- c) dvě – tři hodiny
- d) čtyři a více hodin

Polouzavřené otázky, stejně jako ty uzavřené, nejprve nabídnou baterii variant odpovědí, ale umožní i jejich následné dovysvětlení nebo objasnění v podobě otevřené otázky (Pelikán, 2007, s. 107; Gavora, 2008, s. 128). Příklad: *Využíváš jednorázových (nepravidelných) nabídek aktivit ve svém volném čase?*(letní tábory, školní zábavy, sportovní utkání atd.)

- a) *ano - uved'*.....
- b) *ne*

Tyto typy jsem pak doplnila otázkami otevřenými, jejichž výhodou je, že neomezují respondenta v jeho výpovědi. Autoři (Pelikán, 2007, s. 107; Gavora, 2008, s. 127; Chráska, 2007, s. 165) však tyto otázky pokládají za náročné, a to především z hlediska jejich vyhodnocení, které je obtížné vzhledem k nesorodým odpovědím na tutéž otázku. Příklad: *Čemu se ve svém volném čase nejraději věnuješ?*

Škálovací, jinak také škálové otázky, podle Gavory (2008, s. 106) zjišťují míru vlastnosti jevu nebo jeho intenzitu. Respondent vyjadřuje svůj názor určením polohy na škále. Výhodou tohoto typu otázek je jejich pružnost a aplikovatelnost v širokém záběru situací (Punch, 2008, s. 76). V dotazníku jsem použila škály intervalové, které předpokládají kontinuitu určitého jevu (Maňák, Švec, Švec, 2005, s. 96). Příklad: *Jak často se věnuješ sportovním aktivitám?*

- a) *každý den*
- b) *alespoň jednou týdně*
- c) *dvakrát v týdnu*
- d) *tříkrát a víckrát týdně*
- e) *alespoň jednou za měsíc*
- f) *nesportuji*

Dotazník byl určen pro žáky druhého stupně základních škol, konkrétně pro osmý a devátý ročník. Průvodní text dotazníku žáky seznamoval s výzkumným šetřením a obsahoval také informaci o tom, že je zcela anonymní. V úvodní části dotazníku byl zjišťován věk respondentů, jejich pohlaví a ročník, který navštěvují a nejvyšší dosažené vzdělání jejich rodičů. Dotazník tvořilo celkem osmnáct otázek, z nichž některé byly otevřené, jiné s možností volby. Otázky byly zaměřeny na zájmové činnosti žáků, týkající se pohybových i kulturních aktivit. První část dotazníku obsahovala otevřenou otázku, která se ptala na oblíbenou činnost dětí ve volném čase a dále pak tabulku zjišťující přehled častosti různých aktivit. Dále bylo zjišťováno, kolik volného času mají každý den, s kým ho nejraději tráví, zda navštěvují zařízení poskytující zájmově - vzdělávací kroužky či kurzy a jak často se svým koníčkům věnují. Zvláště bylo zjišťováno, jakému typu a kolik hodin týdně se věnují sportovním a kulturním aktivitám. V závěru dotazníku byly zařazeny otázky zjišťující, jakou funkci volný čas pro žáky splňuje, zda je rodiče v jejich zájmech podporují a kdo je k jejich zájmům vůbec přivedl.

9 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkum byl realizován v období od ledna do března roku 2015. Celkem bylo distribuováno 410 dotazníků, po vyplnění bylo navraceno 291 dotazníků, z čehož bylo platných 262, 29 dotazníků muselo být vyřazeno z důvodu nesprávného vyplnění či chybějících, nevyplněných otázek. Výzkumný soubor byl tvořen 262 žáky z druhého stupně základních škol, z čehož 122 bylo dívek a 140 chlapců. Žáci byli z různých základních škol v Táboře. Ke spolupráci byly osloveny následující základní školy: Základní škola a Mateřská škola Tábor, Husova 1570/23, Základní škola Tábor, Zborovská 2696 a Základní škola a Mateřská škola Tábor, náměstí Mikuláše z Husi 45. Všechny tři školy se spoluprací souhlasily.

První byla oslovena Základní škola a Mateřská škola Tábor, Husova 1570/23. Spolupráci mi odsouhlasil zástupce ředitele školy, který mi dal pokyn, abych si výzkum zrealizovala sama v rámci souvislé pedagogické praxe. Mezi jednotlivé vyučující jsem rozdala dotazníky a v některých třídách, kde jsem učila, jsem si je zadala sama. Z celkového počtu 150 připravených dotazníků bylo řádně vyplněno 108, několik dotazníků jsem musela vyřadit z důvodu neúplného vyplnění nebo nevhodného způsobu vyplnění. Celkem jsem tedy získala 108 platných dotazníků, 55 z nich vyplnily dívky, 53 chlapci. V osmém ročníku mi dotazníky vyplnilo 35 dívek a 22 chlapců, v devátých třídách to bylo 20 děvčat a 31 chlapců.

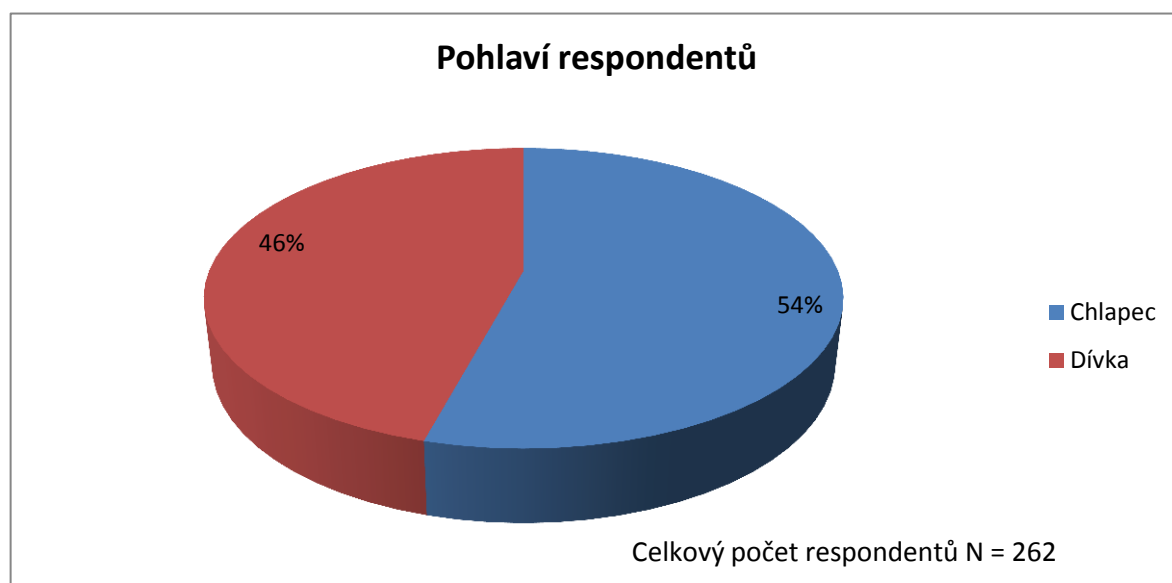
Jako druhá byla o spolupráci požádána Základní škola a Mateřská škola Tábor, náměstí Mikuláše z Husi 45. Ředitelka školy ochotně přikývla a domluvily jsme se na termínu za 14 dní, kdy si přijdu pro vyplněné dotazníky. Distribuci mezi žáky zorganizovala sama za pomoci vyučujících. K dispozici jsem jim nechala 110 dotazníků, řádně vyplněných dotazníků se mi vrátilo 76 kusů, několik dotazníků jsem opět musela vyřadit pro nevhodný způsob vyplnění nebo v důsledku neúplného vyplnění. V osmém ročníku dotazník vyplnilo 13 dívek a 19 chlapců, v devátém pak 17 dívek a 27 chlapců. Celkem jsem tedy měla dotazníky od 30 žen a 46 mužů.

Dále byla ke spolupráci oslovena Základní škola Tábor, Zborovská 2696. Ředitel školy ochotně přikývl, že dotazníky předá výchovné poradkyni, která zařídí jejich předání jednotlivým učitelům, po uplynutí několika týdnů jsem se řediteli školy ozvala a vyplněné dotazníky si vyzvedla. Celkem jich bylo 90, z čehož jsem opět musela některé vyřadit z důvodu vynechání několika otázek. Ve výsledku jsem získala 79 dotazníků, 38 z nich

vyplňovala děvčata, 41 chlapci. V osmé třídě to bylo 28 žen a 33 mužů, v devátém ročníku pak 11 žen a 8 mužů.

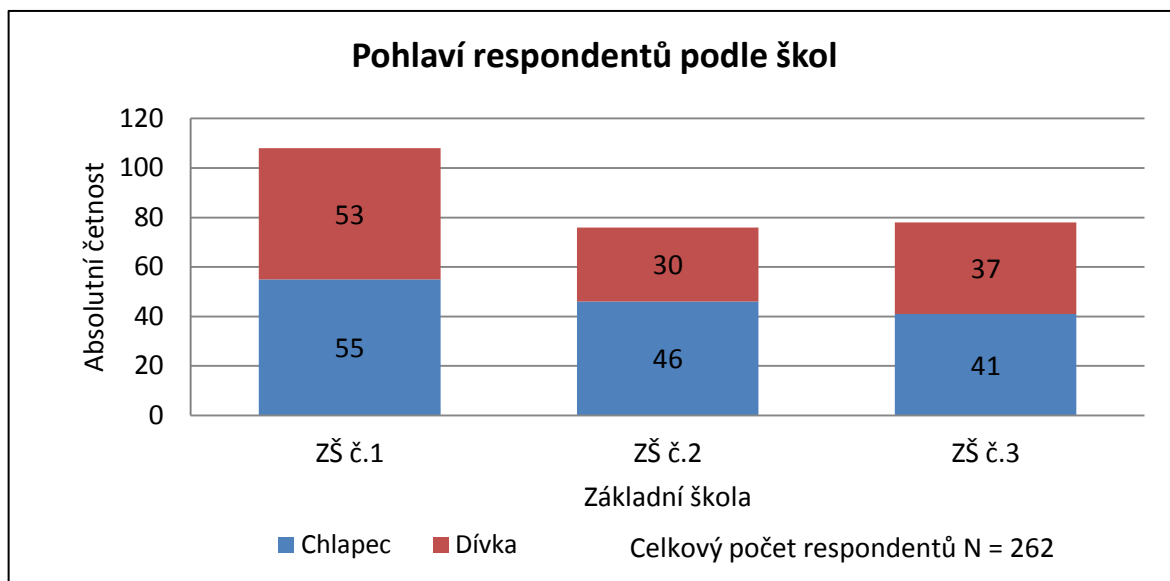
Pro charakteristiku výzkumného souboru použijeme následující proměnné: pohlaví, věk a navštěvovaný ročník, navštěvovaný typ školy, vzdělání rodičů.

V grafu 1 je uvedeno pohlaví respondentů výzkumného vzorku. Výzkumný vzorek tvořilo 54% chlapců a 46% dívek.

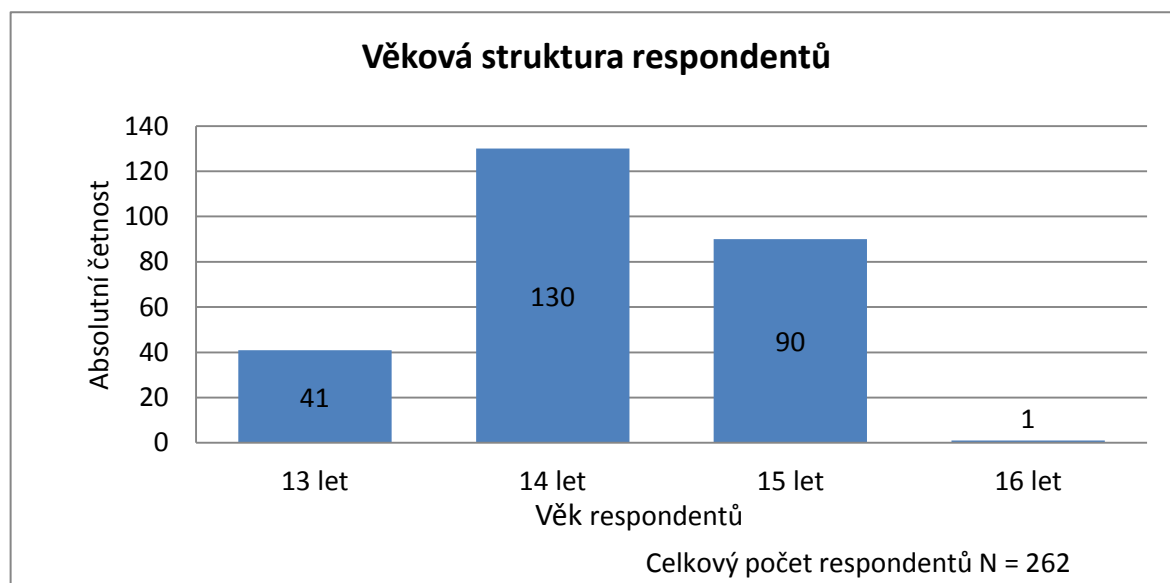
Graf 1 Pohlaví respondentů

Graf 2 zobrazuje rozložení respondentů ve výzkumném šetření z jednotlivých škol. Základní školu č. 1 reprezentuje 108 respondentů, školu č. 2 zastupuje 76 žáků a poslední školu č. 3 zastupuje 78 respondentů.

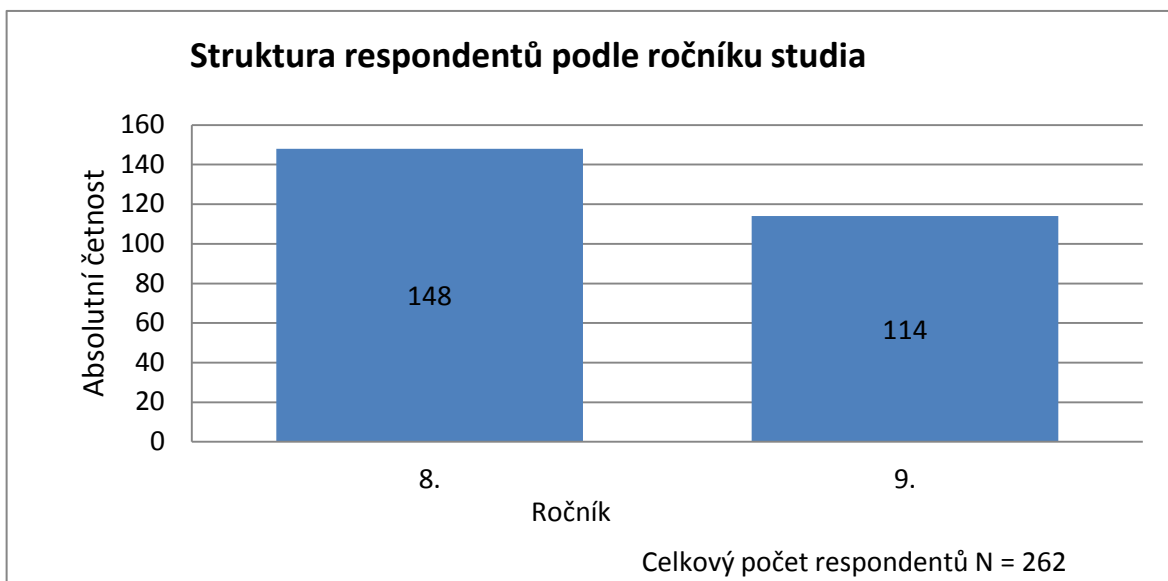
Graf 2 Pohlaví respondentů podle škol

Graf 3 zobrazuje věkovou strukturu vzorku. Ve výzkumném souboru uvedl jeden respondent věk 16 let. Naše výzkumné šetření je zaměřeno na období pubescence, které je vymežováno mezi 11 – 15 let, ale jelikož je připuštěna i varianta ukončení povinné školní docházky, respektive základního vzdělávání, respondent bude ve výzkumném vzorku ponechán. Průměrný věk výzkumného vzorku je 14,2 let.

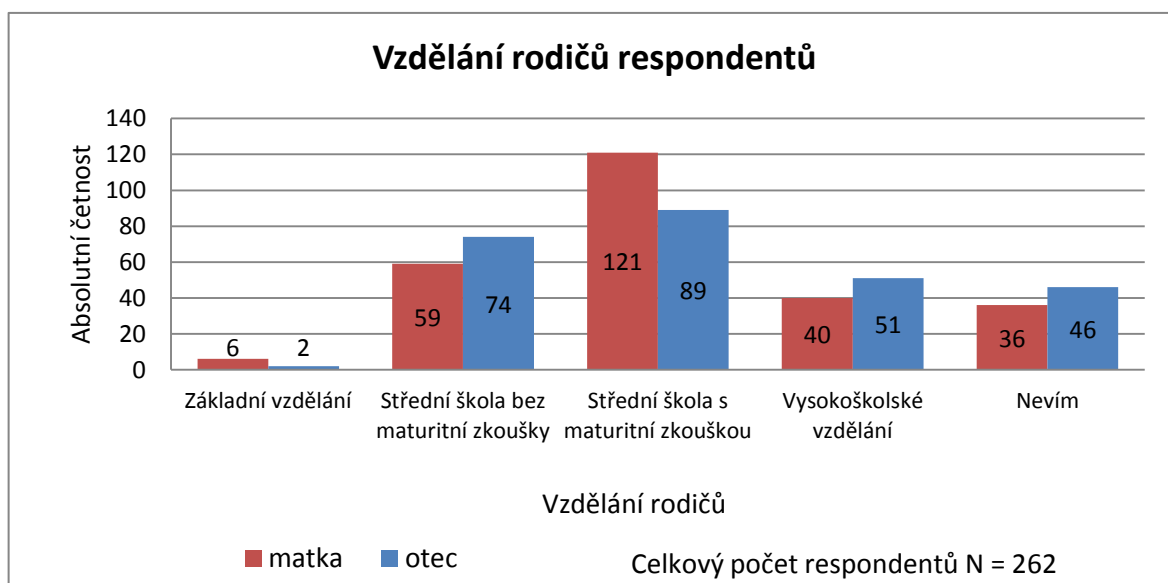
Graf 3 Věková struktura respondentů

V grafu 4 je zobrazena struktura respondentů výzkumného šetření podle navštěvovaných ročníků v absolutních četnostech.

Graf 4 Struktura respondentů podle ročníku studia

Graf 5 zobrazuje strukturu vzdělání rodičů respondentů. U matek i otců respondentů převládá vzdělání středoškolské s maturitou.

Graf 5 Struktura vzdělání rodičů respondentů

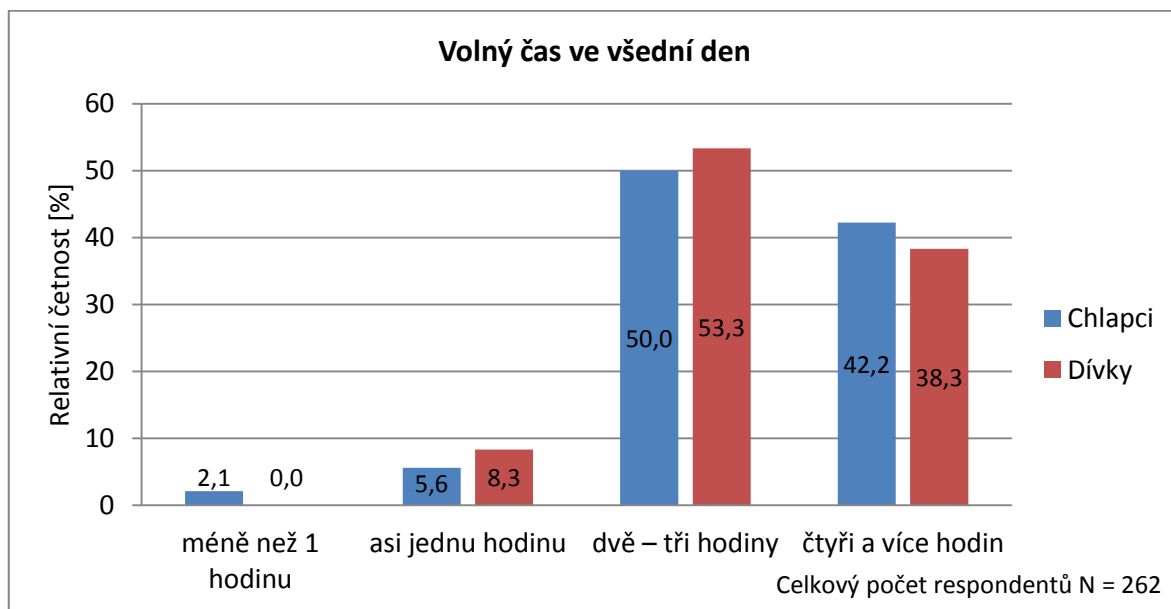
Výzkumný soubor tvoří 262 respondentů. Shrneme-li základní charakteristiky výzkumného vzorku, můžeme o něm říci, že v něm mírně převažují chlapci nad dívkami, průměrný věk respondentů je 14,2 let. Respondenti byli žáky druhého stupně základní školy. Největší zastoupení mají žáci 8. ročníku. U vzdělání obou rodičů je nejčetnější kategorie střední škola s maturitní zkouškou.

10 Vyhodnocení a interpretace výzkumu

V této kapitole se zaměříme na popisnou analýzu výsledků výzkumného šetření. Klademe si za cíl zanalyzovat zájmové činnosti, kterým se pubescenti věnují a jak naplňují svůj volný čas. Zajímá nás, jaké zájmové činnosti pubescenti preferují, jaká navštěvují zájmová či volnočasová zařízení, vždy v závislosti na pohlaví. V popisné části výzkumu se dále budeme zabývat tím, jak dlouho se pubescenti svým koníčkům věnují a také jaký význam zájmové činnosti připisují.

Ještě než se podíváme na to, jaké konkrétní zájmy pubescenti mají, jak dlouho se jim věnují, jaká navštěvují zařízení, zodpovíme si otázku z našeho výzkumného šetření: „*Kolik volného času máš každý všední den? (po skončení vyučování)*“. Díky vyhodnocení této dotazníkové položky získáme ucelený přehled o tom, kolik volného času pubescenti mají v průběhu školního týdne, a poté se budeme zabývat tím, jakými konkrétními aktivitami jej vyplňují. Respondenti byli požádáni o zodpovězení této otázky v následující podobě:

- a) méně než 1 hodinu
- b) asi jednu hodinu
- c) dvě – tři hodiny
- d) čtyři a více hodin.

Graf 6 *Kolik volného času máš každý všední den?*

V grafu 6 jsou zobrazeny výsledky, ze kterých vyplývá, že více jak polovina žáků osmých a devátých tříd má každý všední den nejčastěji dvě až tři hodiny volného času. Z celkového počtu respondentů právě 51,5 % zvolilo odpověď dvě až tři hodiny. Z grafu je

patrné, že odpovědi se u chlapců a dívek výrazně neliší. Čtyři a více hodin volného času má pak celkově 40,4 % žáků. Dále méně než 10 % respondentů uvedlo, že má každý všední den po skončení vyučování asi jednu hodinu volného času. Žádná z dívek neuvedla, že by jí volného času v průběhu pracovního týdne zbývala méně než jedna hodina, zatímco tři chlapci tuto odpověď označili. Z výsledků je jisté, že pubescenti mají v průběhu školního týdne dostatek volného času, který můžou využít pro uskutečňování svých zájmů a koníčků (viz příloha II, tab. 22).

10.1 Preference zájmových činností

Nyní se budeme zabývat tím, jaké zájmové činnosti pubescenti preferují a dobou, kterou těmto činnostem věnují. Dále si zodpovíme otázky týkající se dalších preferencí ve volnočasových činnostech a to, jaká zařízení pubescenti preferují, s kým tráví svůj volný čas nejvíce a kde se nejraději věnují svým zájmům.

10.1.1 Druh zájmové činnosti

Nejprve se ve vyhodnocení výsledků našeho výzkumného šetření zaměříme na preference zájmových činností a aktivit pubescentů. Naše pozornost se také bude ubírat k zodpovězení výzkumné otázky: „Jaké druhy zájmových činností pubescenti preferují?“.

Respondenti v dotazníkové metodě odpovídali na otázku: „Čemu se ve svém volném čase nejraději věnuješ?“. Respondentům byla nabídnuta možnost tří vlastních odpovědí. V tab. 1 jsou uvedeny výsledky, které ukazují na určité rozdíly mezi chlapci a dívkami ve volbě nejoblíbenějších činností ve volném čase. Avšak respondenti obou pohlaví shodně označili jako nejoblíbenější činnosti: *sport* (celkem 24,3 % respondentů) a *pobývání venku* (celkem 12,0 % respondentů). Chlapci pak dávají přednost práci s *počítačem* (10,8 %), *hraní her na počítači či mobilu* (8,7 %), rádi sledují *filmy, seriály* nebo *videa* na www.youtube.com (4,93 %). Chlapci také vyhledávají ve volném čase své *přátele a kamarády* (4,9 %) a rádi se věnují i *odpočinku, nicnedělání a válení se* (3,8 %). Holky upřednostňují *kamarády* a své *přátele* (10,8 %), se kterými jsou ve volném čase často v kontaktu před dalšími aktivitami, jakými jsou *čtení* (8,9 %), poslech *hudby* nebo *hře na hudební nástroj* (6,9 %). Dívky se také ve volném čase rády věnují své *rodině* (5,3 %). Dívky se na rozdíl od chlapců až tolik nevěnují práci na počítači či hraní her, ale upřednostňují ruční práce, kreslení, malování a další činnosti. Zajímavá odpověď, kterou náš výzkum přinesl, byla od chlapce, který uvedl, že ve volném čase se nejraději věnuje hlídání svého synovce. V příloze je možné nahlédnout do tab. 23 a tab. 24, kde jsou

kategorie odpovědí seřazené podle absolutních četností, preferované činnosti zvláště chlapců a dívek.

Preferované činnosti VČ	Chlapci			Dívky			Celkem		
	Pořadí	Abs. četn.	Rel. četn.	Pořadí	Abs. četn.	Rel. četn.	Pořadí	Abs. četn.	Rel. četn.
sport	1	122	28,6	1	69	19,2	1	191	24,3
být venku	2	49	11,5	2	45	12,5	2	94	12,0
PC	3	46	10,8	8	17	4,7	3	63	8,0
být s kamarády	6	17	4,0	3	39	10,8	4	56	7,1
hry na PC, mobilu	4	37	8,7	16	5	1,4	5	42	5,3
čtení	13	7	1,6	4	32	8,9	6	39	5,0
TV, filmy, seriály, Youtube	5	21	4,9	9	16	4,4	7	37	4,7
hudba, hra na nástroj, zpěv	12	9	2,1	5	25	6,9	8	34	4,3
rodina	10	10	2,3	6	19	5,3	9	29	3,7
spánek, odpočinek	7	16	3,8	11	9	2,5	10	25	3,2
Internet	9	11	2,6	10	11	3,1	11	22	2,8
malování, kresba, fotografie, líčení	25	1	0,2	7	18	5,0	12	19	2,4
zvířata	11	9	2,1	13	7	1,9	13	16	2,0
hry	8	12	2,8	20	3	0,8	14	15	1,9
ruční práce, kutilství, opravy	14	7	1,6	14	6	1,7	15	13	1,7
FB	17	5	1,2	12	7	1,9	16	12	1,5
učení	16	6	1,4	15	5	1,4	17	11	1,4
jídlo	15	6	1,4	17	4	1,1	18	10	1,3
přítel/kyně, holky	24	3	0,7	19	4	1,1	19	7	0,9
mobil	20	4	0,9	23	2	0,6	20	6	0,8
zábavy	22	3	0,7	21	3	0,8	21	6	0,8
domácí práce	19	4	0,9	26	1	0,3	22	5	0,6
divadlo	x	0	0,0	18	4	1,1	23	4	0,5
motorky	21	4	0,9	x	0	0,0	24	4	0,5
zahradkaření	18	4	0,9	x	0	0,0	25	4	0,5
hasiči	23	3	0,7	x	0	0,0	26	3	0,4
jazyky	26	1	0,2	22	2	0,6	27	3	0,4
nákupy	x	0	0,0	25	2	0,6	28	2	0,3
skaut	x	0	0,0	24	2	0,6	29	2	0,3
cestování	x	0	0,0	27	1	0,3	30	1	0,1
elektronika	29	1	0,2	x	0	0,0	31	1	0,1
hlídání synovce	28	1	0,2	x	0	0,0	32	1	0,1
komunik. s přáteli	27	1	0,2	x	0	0,0	33	1	0,1
návštěvy	x	0	0,0	29	1	0,3	34	1	0,1
povídání si	x	0	0,0	28	1	0,3	35	1	0,1
neodpověděl	0	6	1,4	x	0	0,0	36	6	0,8
Celkem		426	100,0		360	100,0		786	100

Tab. 1 Čemu se ve svém volném čase nejraději věnuješ?

Ve výzkumném šetření jsme mimo jiné rozdělili oblasti zájmů pubescentů na sportovní a kulturní. V dotazníku jsme se našich respondentů ptali na to, jaké konkrétní sportovní aktivity provozují a jakým kulturním zážitkům se věnují nejvíce. Na tento přehled dále navazujeme v následující kapitole, která hodnotí to, jak často se volnočasovým aktivitám žáci druhého stupně věnují a analyzujeme, jak často se věnují právě sportování a kultuře.

Našich respondentů jsme se tedy konkrétně dotazovali: „*Jakému typu sportovní aktivity se věnuješ nejvíce?*“, kde mohli vybírat z nabídnutých variant odpovědí, případně doplnit sport, který se v našem výčtu neobjevil. Zvolit mohli maximálně 3 možnosti variant.

V tab. 2 jsou zobrazeny výsledky výzkumného šetření, které ukazují, že nejvyhledávanější aktivita pubescentů z našeho výzkumného souboru je *jízda na kole*, tuto odpověď preferovalo 16,1 % respondentů. Kategorie *jízda na kole* byla zvolena za nejvíce vyhledávanou činnost u chlapců i dívek, jako druhá pak zvítězila u našich respondentů kategorie *zimních sportů* (lyže, snowboard), kterou volilo 11,9 % pubescentů. Což může být ovlivněné zimním obdobím, ve kterém výzkum probíhal. Chlapci dále upřednostňují *fotbal* (14,3 %), *zimní sporty* (12,5 %) a 10,9 % chlapců zvolilo volnou odpověď, do které vypsali své individuální sporty, které nebyly v naší nabídce dotazníkového šetření, někteří z nich dokonce vypsali i více než jeden sport. Mezi zmiňovanými odpověďmi jsme našli: *florbal* (14 chlapců), *stolní tenis* (7), *bojové sporty* (6), *hasičský sport* (3), *badminton* (2), *paintball* (2) a po jednom se objevili: *golf*, *rybaření* a *šachy*.

Dívky se po *jízdě na kole* nejčastěji věnují *tanci* (11,6 %), *zimním sportům* a *fitness* (obojí 11,3 %). Z doplněných individuálních sportů byly nejčtenější sporty: *gymnastika* (5 dívek), *bojové sporty* (4), *jízda na koni* (3), *florbal* (2) a po jedné odpovědi se jednalo o sporty: *golf*, *balet*, *hasičský sport* a *běh*.

Nejméně respondenty z našeho výzkum provozovaným sportem byl ze základních variant odpovědí *volejbal* u chlapců (1 respondent) a u dívek *hokej* (1). U dívek se volená kategorie: *volejbal* naopak docela objevovala (19 dívek). Zatímco *hokeji* se v hojně míře nevěnují ani chlapci, této aktivitě se věnuje pouze 13 z nich. Podle našeho názoru je to z toho důvodu, že v tomto věku se chlapci hokeji musí věnovat na výkonnostní úrovni, protože nabídka kroužku hokeje je velmi omezená anebo žádná. Celkově se však nejméně vyhledávaným sportem stal *tenis*, který volilo pouze 11 respondentů. Také je nutno poznamenat, že žádné sportovní aktivitě se nevěnuje 9 pubescentů z našeho výběrového souboru.

Nejvíce provozované sportovní aktivity	Chlapci		Dívky		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
zimní sporty (lyže, snowboard)	41	12,5	33	11,3	74	11,9
turistika	16	4,9	18	6,1	34	5,5
tanec	4	1,2	34	11,6	38	6,1
fotbal	47	14,3	4	1,4	51	8,2
hokej	13	4,0	1	0,3	14	2,3
plavání	26	7,9	32	10,9	58	9,3
jízda na kole	64	19,5	36	12,3	100	16,1
tenis	6	1,8	5	1,7	11	1,8
atletika	13	4,0	20	6,8	33	5,3
bruslení	14	4,3	19	6,5	33	5,3
volejbal	1	0,3	19	6,5	20	3,2
basketbal	9	2,7	3	1,0	12	1,9
cvičení formou kurzů (aerobic, zumba, pilates, joga, bosu,...)	7	2,1	12	4,1	19	3,1
fitness	26	7,9	33	11,3	59	9,5
jiné	36	10,9	21	7,2	57	9,2
žádné sportovní aktivitě se nevěnuji	6	1,8	3	1,0	9	1,4
Celkem	329	100,0	293	100,0	622	100,0

Tab. 2 Jakému typu sportovní aktivity se věnuješ nejvíce?

V následující tab. 3 si zodpovíme jaké typy kulturních aktivit preferují pubescenti z našeho výzkumného souboru.

Nejvíce uskutečňované kulturní aktivity	Chlapci		Dívky		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
kino	91	34,1	76	27,2	167	30,6
divadlo	15	5,6	13	4,7	28	5,1
poslech hudby	112	41,9	98	35,1	210	38,5
četba	21	7,9	59	21,1	80	14,7
koncerty	18	6,7	27	9,7	45	8,2
výstavy	5	1,9	6	2,2	11	2,0
jiné	5	1,9	0	0,0	5	0,9
Celkem	267	100,0	279	100,0	546	100,0

Tab. 3 Jakému typu kulturní aktivity se věnuješ nejvíce?

Z analýzy vyplývá, že velkého počtu odpovědí se dočkala kategorie: *poslech hudby*, která je naší mládeží preferována až z 38,5 %. Dále pubescenti navštěvují *kina* (30,6 %)

a 14,7 % se věnuje *čtení*. Rozdíly mezi chlapci a děvčaty můžeme sledovat právě ve *čtení*, kterému se věnuje 21,1 % dívek, avšak pouze 7,9 % chlapců z našeho výzkumného vzorku. Chlapci naopak využili možnosti své odpovědi, do které čtyři z nich vepsali, že se žádným kulturním zážitkům nevěnují a jeden z chlapců uvedl, že navštěvuje *muzea*.

10.1.2 Doba, kterou zájmovým činnostem pubescenti věnují

Další vyjádření preferencí pubescentů ve vztahu k různým činnostem vyplňující jejich volný čas nabízí následující otázka z dotazníkového šetření: „*Ohodnot, jak často se věnuješ následujícím aktivitám.*“. Žáci měli možnost na škále *každý den – několikrát za týden – jednou za týden – několikrát za měsíc – jednou měsíčně – méně často – nikdy* zakřížkovat odpověď, která je nejbližší skutečnosti.

Výsledky jsou zobrazené v tab. 4 a tab. 5. Z tabulek je patrné, že chlapci a dívky se nejvíce věnují *práci na počítači, počítačovým hrám, internetu* či *sledování televize* a to každý den či několikrát do týdne. Ve výzkumu realizovaném týmem Národního institutu dětí a mládeže (2011) výsledky ukázaly, že každý všední den sleduje televizi 72 % dotázaných a několikrát týdně až 92 % (N = 743). V námi realizovaném výzkumu každý den sleduje televizi 57 % pubescentů a 27 % dotázaných se na televizi dívá několikrát za týden. Tedy můžeme sledovat určitý pokles zájmu o tuto činnost, i když pořad je společně s prací na počítači či hraním počítačových her na prvních příčkách u této věkové kategorie.

Druhé místo s největší četností odpovědí je kategorie: *aktivní sportování, turistika, procházky, venkovní aktivity*, kterým se pubescenti věnují několikrát do týdne. Každý den či několikrát v týdnu se respondenti věnují také přípravě do školy, *učení*. Žáci se také několikrát do týdne věnují *domácím pracím*.

Dívky pak preferují *ruční práce, výtvarné/hudební* či *dramatické činnosti*, kterým se věnují nejvíce jedenkrát za týden či několikrát v týdnu, ale i každý den. Chlapci, jež se věnují *ručním pracím* ve smyslu modelářství, tyto činnosti vyhledávají taktéž nejčastěji jednou týdně, avšak téměř polovina z nich uvedla, že se takovéto činnosti nevěnuje nikdy.

Z výsledků výzkumného šetření NIDM (2011) můžeme vyčíst, že dívky se častěji než chlapci věnují ve volném čase aktivitám spadajícím do oblasti intelektuálních činností, chlapci se naopak více zaměřují na sportovní aktivity a na činnosti spojené s počítačem, což s našimi výsledky koresponduje.

Kategorie nikdy byla také velmi mnohokrát volena. *Nikdy* se většina pubescentů nevěnovala *Junáku (skautu)*. Méně často pak pubescenti navštěvují *kina, divadla, koncerty* či *výstavy*.

Frekvence VČA	Chlapci						
	každý den	několikrát za týden	jednou za týden	několikrát za měsíc	jednou měsíčně	méně často	nikdy
Sporty, venkovní aktivity, turistika	65	137	74	50	28	47	25
Junák (skaut)	0	0	1	1	0	7	133
Ruční práce, výtvarná, hudební a dramatická činnost	13	21	51	17	8	57	117
Jazykové kurzy	3	16	15	2	2	15	89
Domácí práce	39	65	18	8	4	6	2
PC, hry, internet, TV	269	117	15	15	4	6	0
Četba knih, novin, časopisů	10	22	30	13	15	35	17
Odpočinek, nicedělání	40	45	28	9	2	12	6
Kino, divadlo, koncert, výstavy	1	2	2	25	61	138	55
Studium, příprava do školy	44	52	9	5	5	14	13

Tab. 4 Frekvence volnočasových aktivit - chlapci

Chlapci, jak již bylo zmíněno, se velmi často, buď každý den nebo několikrát do týdne, věnují právě práci na počítači, internetu nebo počítačovým hrám. Ale také mnoho našich respondentů se věnuje několikrát do týdne, každý den či alespoň jednou týdně sportovní aktivitě. Je nutné vzít v úvahu dnešní dobu, ve které se dospělí lidé, ale právě i děti a pubescenti možná nejvíce ze všech věkových kategorií, neobejdou bez „chytrých“ telefonů, které nabízí být takzvaně „On-line“ v podstatě kdekoliv a to dvacet čtyři hodin denně. A proto jsou internet, hry a sledování televize nebo seriálů pubescenty tolik využívány. Pozitivní však je, že stále najdeme žáky, kteří se věnují často i jiným aktivitám, například sportování, které má pozitivní vliv na jejich zdraví.

Frekvence VČA	Dívky						
	každý den	několikrát za týden	jednou za týden	několikrát za měsíc	jednou měsíčně	méně často	nikdy
Sporty, venkovní aktivity, turistika	56	112	56	47	31	50	8
Junák (skaut)	0	3	4	2	0	7	104
Ruční práce, výtvarná, hudební a dramatická činnost	33	41	47	21	14	38	46
Jazykové kurzy	5	28	10	2	5	13	57
Domácí práce	55	40	18	6	1	0	0
PC, hry, internet, TV	179	98	29	13	6	22	13
Četba knih, novin, časopisů	23	39	23	11	10	10	4
Odpočinek, nicnedělání	46	29	26	7	2	9	1
Kino, divadlo, koncert, výstavy	0	2	8	34	42	128	26
Studium, příprava do školy	62	40	11	1	1	5	0

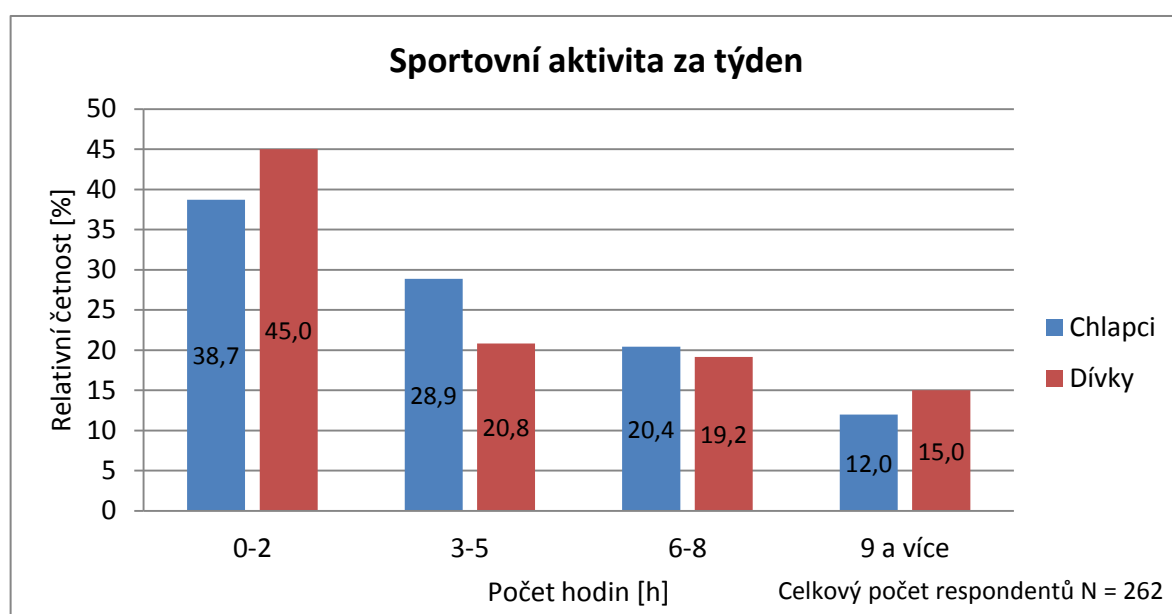
Tab. 5 Frekvence volnočasových aktivit - dívky

Odpovědi dívek jsou u této otázky velice podobné, avšak ony se věnují častěji také i jiným činnostem, kromě sportovních aktivit to jsou například ruční práce, domácí práce a podobně.

Zajímavá odpověď, která vychází z této analýzy, je, že 13 chlapců se nikdy nevěnuje přípravě do školy a 14 jich odpovědělo, že se studiu věnuje méně často. Z dívek jich takto odpovědělo pouze 5 a žádná neuvěděla, že by se nikdy nevěnovala přípravě do školy. Je otázkou, zda chlapci odpovídali pravdivě a zvládají druhý stupeň základní školy bez jakékoliv domácí přípravy a nebo ji nezvládají?

Z analýzy předcházející dotazníkové položky vyplynulo, že pubescenti se rádi věnují sportovním aktivitám a to nejčastěji několikrát do týdne. Jak již bylo naznačeno v úvodu předcházející kapitoly, naše pozornost se bude nyní věnovat vyhodnocení sportovních a kulturních aktivit zvlášť. V následujících řádcích se budeme zabývat vyhodnocením

otázky: „Kolik hodin týdně strávíš sportovní aktivitou?“, kde žáci volili z nabízených variant odpovědí. Výsledky našeho výzkumného šetření jsou zaznamenány v grafu 7. Z grafu je patrné, že největší počet respondentů tráví sportovní aktivitou do *dvou hodin týdně* (celkem 41,6 %). Variantu odpovědi: *3 až 5 hodin* sportování za týden zvolilo celkem 25,2 % respondentů a 19,8 % všech dotazovaných pubescentů odpovědělo, že sportovní aktivitou za týden stráví mezi *6 až 8 hodinami*. Poslední variantu, tedy *9 a více hodin* sportovních aktivit za týden, označilo celkově 13,4 % respondentů. Zastoupení jednotlivých časových úseků pro sportování je totožné u chlapců i dívek (viz příloha II, tab. 25).

Graf 7 Kolik hodin týdně strávíš sportovní aktivitou?

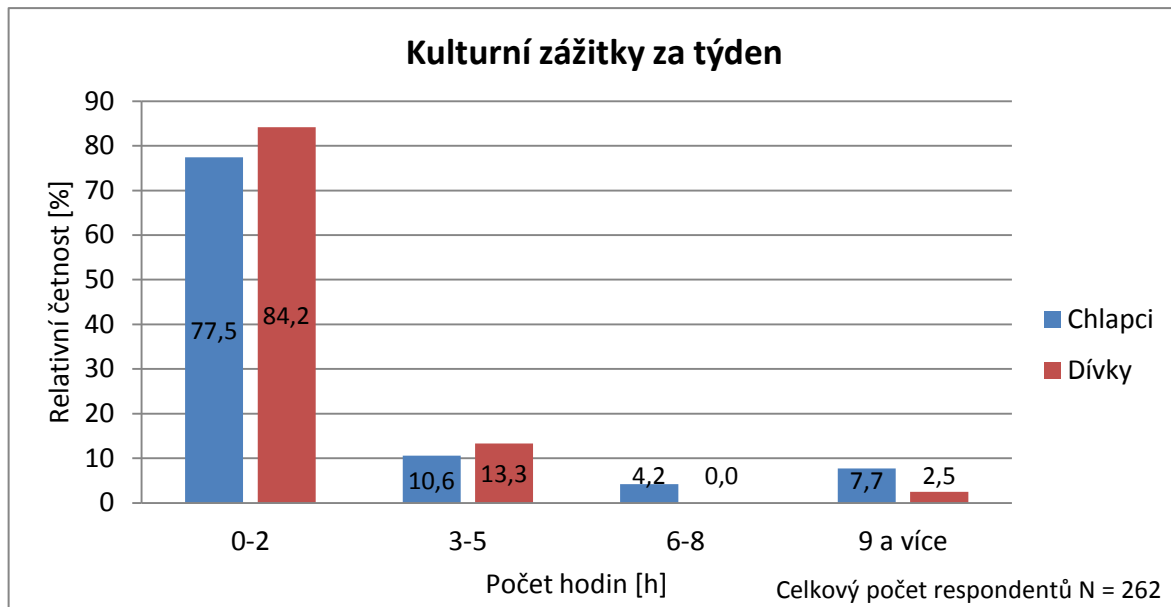
Pro ucelenější přehled o volném čase dnešní mládeže byla zařazena dotazníková položka: „Kolik hodin týdně strávíš kulturními zážitky?“, která navazuje na předešlou analýzu otázky: „Jakému typu kulturní aktivity se věnují pubescenti nejvíce?“.

V grafu 8 jsou zaznamenány výsledky o čase, který pubescenti věnují kultuře a zážitky s kulturou spojenými. Při kódování dotazníku jsme se několikrát setkali s jevem, kdy respondenti uvedli možnost *0-2 hodiny* kulturních zážitků, přičemž po přečtení odpovědi v následující otázce, kde byly typy kulturního využití vyjmenovány, se k otázce předchozí vraceli a označovali odpovědi s větší časovou nabídkou. Především se tomu tak stávalo u označené varianty odpovědi: *poslech hudby*.

Variantu odpovědi *méně jak dvě hodiny* za týden kulturních zážitků volila naprostá většina (80,5 %) respondentů našeho výzkumného souboru. Celkově pak 11,8 % respondentů zvolilo možnost *3-5 hodin* kulturních zážitků za týden a pouze 2,3 % pubescentů si dopřává kultury v rozmezí *6-8 hodin* za týden. U chlapců (7,7 %) je pak

zřejmý onen jev, který jsme vysvětlili v předešlém odstavci. Jedná se o to, že po zvolení *poslechu hudby* v následující otázce („*Jakému typu kulturní aktivity se věnuješ nejvíce?*“) se navrátili k této dotazníkové položce a volili odpověď *9 a více hodin* kulturních aktivit a zážitků (viz příloha II, tab. 26).

Graf 8 Kolik hodin týdně strávíš kulturními zážitky?

Z této analýzy vyplynulo, že pubescenti z našeho výběrového souboru se kulturním zážitkům či návštěvám kulturního zařízení příliš nevěnují.

Z předešlého zkoumání sportovních aktivit a kulturních zážitků pubescentů je patrné, že mladiství se nejčastěji sportovní aktivitě i kulturním zážitkům věnují méně jak dvě hodiny za týden. Zatímco však kulturnímu vyžití se celkově méně jak dvě hodiny týdně věnuje přes 80 % respondentů, u sportovní činnosti jsou četnosti odpovědí rovnoměrněji rozložené napříč nabízenými variantami odpovědí. Z čehož vyplývá, že pubescenti se během týdne ve větší míře věnují sportovním činnostem nežli kulturnímu vyžití.

10.1.3 Preferovaná navštěvovaná zájmová zařízení, místa a lidé, se kterými pubescenti tráví svůj volný čas

Dále jsme se dotazovali, zda pubescenti navštěvují některé ze zařízení, které nabízí zájmové vzdělávání pro žáky či různé organizované volnočasové aktivity. Respondenti byli seznámeni s otázkou: „Navštěvuješ nějaké z uvedených zařízení?“, a měli možnost zaškrtnout i více variant odpovědí, případně doplnit vlastní variantu odpovědi. Výsledky jsou uvedeny v tab. 6.

Zařízení pro zájmové vzdělávání	Chlapci		Dívky		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
dům dětí a mládeže	11	7,2	16	11,5	27	9,2
sportovní oddíl/ klub	69	45,1	46	33,1	115	39,4
základní uměleckou školu	7	4,6	15	10,8	22	7,5
školní klub	2	1,3	3	2,2	5	1,7
občanská sdružení - př. Junák (skaut), kynologická organizace, atd.	2	1,3	6	4,3	8	2,7
církevní organizace	1	0,7	3	2,2	4	1,4
žádné nenavštěvuji	58	37,9	47	33,8	105	36,0
jiné	3	2,0	3	2,2	6	2,1
Celkem	153	100,0	139	100,0	292	100,0

Tab. 6 Navštěvuješ nějaké z uvedených zařízení?

Ve vybraných variantách odpovědí převládala odpověď, že nejvíce respondentů (39,4 %) navštěvuje *sportovní klub* či *sportovní oddíl*. Dále pak 9,2 % pubescentů dochází do *domu dětí a mládeže* a 7,5 % chodí do *základní umělecké školy*. Ostatní varianty odpovědí (školní klub, občanská sdružení, církevní organizace) volilo pod 3 % dotazovaných žáků. Rozdíly mezi preferovanými navštěvovanými zařízeními chlapců a dívek nebyly v našem výzkumném šetření zaznamenány. Avšak chlapci z našeho výzkumného souboru nenavštěvují *základní umělecké školy* v takové míře jako děvčata. Variantu: „žádné nenavštěvuji“ volilo celkem 36,0 % dotazovaných.

Zároveň 2,1 % respondentů volilo odpověď volnou, kam sami dopisovali, jaká volnočasová či zájmová zařízení navštěvují. Jejich odpovědi se různily u chlapců a dívek. Chlapci uváděli mezi zájmová zařízení i *posilovnu*, *hasiče* či *diskotéky* a dívky pak například *knihovnu*, *ochotnické divadlo* nebo „*cvičák*“, vypsaná zájmová zařízení se v našem výzkumu objevily vždy po jedné odpovědi.

Nyní se budeme zabývat vyhodnocením výsledků, které nám odkryjí pohled na to, na jakých místech pubescenti tráví svůj volný čas, kde se nejraději věnují svým zálibám, zájmům. Tyto výsledky nám poskytne analýza dotazníkové položky: „*Kde (na kterém místě) nejraději trávíš svůj volný čas?*“. Výsledky jsou přehledně uspořádány v tab. 7. Preferované místo pro trávení volného času a věnování se svým zájmům je u dívek a chlapců odlišné. Chlapci upřednostňují *domov*, který 42,1 % z nich zvolilo jako nejoblíbenější místo k trávení svého volna. Dále pak 37,4 % z nich uvedlo, že nejraději tráví volný čas *venku*. Naopak dívky se nejraději svým zálibám věnují *venku*, odpovědělo tak 42,4 % dotazovaných. *Domov* se stal druhou nejpočetnější odpovědí u děvčat, kterou označilo 34,8 % z nich. Třetím nejčetnějším místem, kde pubescenti tráví svůj volný čas, se stalo *sportoviště a stadióny*, které celkově volilo 10,8 % dotazovaných. Ostatní odpovědi se pak vyskytují s malou četností, jedná se například o: *knihovnu, les, samotu* a další místa, kde pubescenti tráví svůj volný čas. Zajímavé je, že dvě dívky uvedly, že nejraději tráví své volno *v hospodě*, jedna z dívek dokonce napsala, že je nejradši *na hřbitově* a jiná má nejraději *samotu*.

Preferované místo pro trávení VČ	Chlapci			Dívky			Celkem		
	Pořadí	Abs. četnost	Rel. četnost	Pořadí	Abs. četnost	Rel. četnost	Pořadí	Abs. četnost	Rel. četnost
doma	1	82	42,1	2	64	34,8	1	146	38,5
venku	2	73	37,4	1	78	42,4	2	151	39,8
na sportovišti, na stadionu	3	28	14,4	3	13	7,1	3	41	10,8
u kamarádů	x	0	0,0	4	5	2,7	4	5	1,3
u přítele	x	0	0,0	5	5	2,7	5	5	1,3
u babičky	10	1	0,5	7	3	1,6	6	4	1,1
knihovna	x	0	0,0	6	3	1,6	7	3	0,8
s kamarády, kdekoliv	4	3	1,5	x	0	0,0	8	3	0,8
venku s kamarády	6	2	1,0	18	1	0,5	9	3	0,8
dílna	5	2	1,0	x	0	0,0	10	2	0,5
v hospodě	x	0	0,0	8	2	1,1	11	2	0,5
divadlo	x	0	0,0	9	1	0,5	12	1	0,3
na hřbitově	x	0	0,0	10	1	0,5	13	1	0,3
na chalupě	7	1	0,5	x	0	0,0	14	1	0,3
na chatě	x	0	0,0	11	1	0,5	15	1	0,3
na kroužku	8	1	0,5	x	0	0,0	16	1	0,3
na samotě	x	0	0,0	12	1	0,5	17	1	0,3
na tréninku	9	1	0,5	x	0	0,0	18	1	0,3
na výletě	x	0	0,0	13	1	0,5	19	1	0,3
u hasičů	11	1	0,5	x	0	0,0	20	1	0,3
u koní	x	0	0,0	14	1	0,5	21	1	0,3
ve městě	x	0	0,0	17	1	0,5	22	1	0,3
ve škole	x	0	0,0	15	1	0,5	23	1	0,3
v lese	x	0	0,0	16	1	0,5	24	1	0,3
v zahraničí	x	0	0,0	19	1	0,5	25	1	0,3
Celkem		195	100,0		184	100,0		379	100,0

Tab. 7 Kde (na kterém místě) nejraději trávíš svůj volný čas?

Pro doplnění celkového pohledu na preference zájmových činností a volnočasových aktivit pubescentů se nyní podíváme na vyhodnocení dotazníkové položky: „S kým trávíš svůj volný čas nejvíce?“, kde respondenti mohli volit z nabízených variant:

- a) s kamarády, s přáteli ze školy
- b) s rodiči
- c) se sourozenci
- d) s partnerem/ partnerkou
- e) sám/ sama
- f) jinak - uveď.....

Při vyplňování dotazníků se žáci ptali, zda mohou označit více variant odpovědí. Vyšlo najevo, že upřednostnit pouze jednu možnou odpověď pro ně bylo obtížné.

S kým trávíš svůj volný čas nejvíce?	Chlapci		Dívky		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
s kamarády, s přáteli ze školy	71	50,0	66	55,0	137	52,3
s rodiči	22	15,5	19	15,8	41	15,6
se sourozenci	11	7,7	8	6,7	19	7,3
s partnerem/ partnerkou	13	9,2	11	9,2	24	9,2
sám/ sama	21	14,8	13	10,8	34	13,0
jinak	4	2,8	3	2,5	7	2,7
Celkem	142	100,0	120	100,0	262	100,0

Tab. 8 S kým trávíš svůj volný čas nejvíce?

Z výsledků, které jsou zobrazeny v tab. 8 vyplývá, že více jak polovina pubescentů (52,3 %) z našeho výzkumného souboru své volno nejvíce tráví s kamarády. Ve výzkumu NIDM (2011) se taktéž stal velmi významnou a důležitou činností čas trávený s kamarády (vzájemné návštěvy, pobyt venku, sport mimo kroužky), kde se ukázalo, že 85 % respondentů se s kamarády navštěvuje alespoň jednou týdně. Ostatní kategorie odpovědí mají rovnoměrné zastoupení, přičemž se neliší u kluků a dívek. Celkem 15,6 % respondentů nejvíce svého volného času tráví s rodiči, dále pak 13,0 % respondentů upřednostňují samotu a pod 10 % se zařadily kategorie s partnerem/partnerkou a se sourozenci. Možnost vyjádřit volnou odpověď využilo pouze 2,7 % respondentů. Čtyři chlapci uvedli jiné odpovědi: své volno tráví nejvíce s počítačem, s hokejovým týmem a se spoluhráči (2 respondenti). A pouze tři děvčata využila nabídky volné odpovědi, kde dvě z nich doplnila, že nejvíce svůj volný čas tráví se psem a jedna se spoluhráči.

V závěru této kapitoly se ještě zaměříme na zhodnocení výzkumné otázky, která byla definovaná na začátku, a naše otázka zněla: „Jaké druhy zájmových činností pubescenti preferují?“. Z našeho výzkumného šetření vyplývá, že pubescenti preferují sportovně zaměřené zájmové činnosti. To nám konkrétně ukazují deskriptivní analýzy hned několika dotazníkových položek. Jednak se ukázalo, že se respondenti nejraději ve svém volném čase věnují *sportu* nebo *pobývají venku*, kde předpokládáme také jakousi pohybovou aktivitu. Tyto odpovědi byly shodné u dívek i chlapců. Dívky se poté ještě rády věnují *svým kamarádům* a také *čtení* a chlapci zase naopak preferují *práci na počítači*. Tyto výsledky nám dále stvrzují hodnocení další dotazníkové položky, ve které jsme požadovali, aby respondenti uvedli, jak často se věnují představeným aktivitám. Sice nejpočetnější kategorií byla práce s počítačem, brouzdání po internetu či hraní her na počítači, ovšem, jak jsme výše uváděli, tyto činnosti souvisí s dnešní dobou, která poskytuje bohatou nabídku „chytrých“ telefonů a pubescenti je mohou využívat téměř v kteroukoliv denní dobu. Avšak mi chceme spíše ukázat na to, že se na druhém místě přeci jen objevili *sportovní aktivity*, kterým se mladí lidé věnují několikrát do týdne či někteří z našich respondentů i každý den nebo alespoň jednou týdně. Z naší analýzy vyplynulo, že sportovní aktivity preferují i chlapci i dívky před kulturním vyžitím. Nejčastěji se věnují *jízdě na kole* a *zimním sportům*, chlapci pak *fotbalu* a dívky *tanci*. Také téměř 40 % respondentů navštěvuje sportovní kluby či sportovní oddíly. A pouze pod 10 % pubescentů z našeho výzkumného vzorku navštěvuje dům dětí a mládeže, který nabízí kromě sportovních aktivit také zájmové činnosti estetické, přírodovědné, pracovní-technické a další. A stejně tak je na tom návštěvnost základních uměleckých škol. Chlapci se ručním pracím, výtvarné, hudební a dramatické činnosti věnují nejčastěji jednou za týden, stejně tak jako děvčata. Přičemž se našel ještě téměř stejný počet dívek, které se věnují těmto esteticko-výchovným činnostem i několikrát za týden. Vyhodnocení dotazníkových položek zvlášť pro chlapce a dívky je záměrné, neboť pubescenti v tomto věku mají rozdílné zájmy, což se v našem výzkumném šetření potvrdilo.

10.2 Trvalost zájmů

V této kapitole se budeme zabývat vyhodnocením výsledků vztahujících se k výzkumné otázce: „Jaká je trvalost zájmu o navštěvované zájmové a volnočasové aktivity?“. Zjišťovali jsme, jak dlouho se pubescenti své preferované zájmové činnosti věnují.

Ve výzkumném šetření respondenti vyplňovali následující dotazníkovou položku: „Chodíš do některého z následujících zájmově-vzdělávacích kurzů? A jak dlouho už je navštěvuješ?“, kde do jednoho sloupce označili, jaký zájmový kroužek navštěvují a do druhého měli poznamenat, jak dlouho už se mu věnují. Respondentům byla nabídnuta také možnost označit, že žádnou zájmovou činnost nenavštěvují nebo zde mohli i volně vyjádřit jinou alternativu vlastní odpovědi.

Návštěvnost zájmově-vzdělávacích kurzů	Chlapci			Dívky			Celkem	
	Abs. četnost	Rel. četnost	Průměr. doba [rok]	Abs. četnost	Rel. četnost	Průměr. doba [rok]	Abs. četnost	Rel. četnost
výtvarný	0	0,0	-	8	4,7	3,81	8	2,4
hudební	9	5,4	5,11	23	13,5	4,83	32	9,5
pěvecký	0	0,0	-	21	12,4	3,21	21	6,3
počítačový	6	3,6	2,33	1	0,6	1,00	7	2,1
sportovní – „profesionální“	62	37,3	6,00	43	25,3	5,12	105	31,3
sportovní	26	15,7	4,09	11	6,5	2,95	37	11,0
jazykový	11	6,6	3,27	12	7,1	4,01	23	6,8
žádný	49	29,5	-	38	22,4	-	87	25,9
jiný	3	1,8	-	13	7,6	-	16	4,8
Celkem	166	100,0	-	170	100,0	-	336	100,0

Tab. 9 Návštěvnost zájmově-vzdělávacích kurzů

V tab. 9 jsou uvedeny výsledky absolutních i relativních četností odpovědí žáků a také je zde uvedena průměrná doba, po kterou se svým zájmům pubescenti věnují. Varianty odpovědi se různí u chlapců i dívek, podle jejich preferencí, avšak nejvíce navštěvované kroužky jsou kroužky *sportovní* (výkonnostní) a to u obou pohlaví, které navštěvuje 31,3 % respondentů, chlapci se jim věnují průměrně 6 let, dívky 5 let.

Chlapci také v hojné míře (15,7 %) navštěvují *sportovní kroužky*, které jsme charakterizovali jako kroužky organizované například školou nebo domem dětí a mládeže, zkrátka spíše zájmové sportovní aktivity konané například jednou týdně, do kterých průměrně dochází 4 roky. Kolem 5 % účasti mají zastoupení u chlapců kroužky *hudební*, kam chodí v průměru 5 a půl roku, o něco více chlapců se věnuje *jazykovým kurzům*, kam dochází průměrně 3 roky. Chlapci taktéž navštěvují kurzy *počítačové* (3,6 %), kam dochází průměrně přes 2 roky. Žádný z chlapců pak nenavštěvuje zájmově-vzdělávací kurzy *výtvarné a pěvecké*. Velké zastoupení pak má odpověď, která obsahuje: „*žádný kroužek ani kurz nenavštěvuji*“, takto odpovědělo 29,5 % dotazovaných chlapců. Tři chlapci z našeho

výzkumného souboru zvolili volnou odpověď, do které napsali, že navštěvují kroužek *hasičský*, průměrně necelé 4 roky.

Děvčata z našeho výběrového souboru vybrala všechny možné odpovědi. Největší míru zastoupení, 25,3 %, má taktéž *sportovní* zájmový útvar profesionální úrovně, který byl v našem dotazníkovém šetření charakterizován pravidelnými tréninky několikrát v týdnu. Děvčata jej navštěvují průměrně 5 let. Velmi podobné účasti děvčat mají zájmové kurzy *hudební* (13,5 %) a *pěvecké* (12,4 %), které dívky navštěvují průměrně necelých 5 let hudební kroužek a přes 3 roky kroužek pěvecký. Kroužky *výtvarný* (4,7 %), *sportovní* (6,5 %) a *jazykový* (7,1 %) mají v našem souboru taktéž podobné zastoupení, kdy se jim dívky věnují průměrně kolem 3 až 4 let. Přes 22 % dívek zvolilo možnost, že nenavštěvují žádný ze zájmových a volnočasových útvarů. Některé z dívek taktéž jako chlapci vyplnily svůj preferovaný zájmový útvar, který nebyl v naší nabídce. Jednalo se o následující útvary: *divadelní soubor* (5 dívek), kam dochází průměrně méně než 3 roky, *skaut* (3), kterému se věnují průměrně 4,3 roky, dvě dívky dochází na *kroužek matematický*, méně než jeden rok. Po jedné odpovědi byly vyplněny *kroužek hasičů* (navštěvovaný 4 roky), „*cvičák*“ a *kroužek přípravy na přijímací zkoušky*, kterým se dívky věnují méně než jeden rok. Je možné, že označený matematický kroužek, do kterého dívky dochází necelý rok, je pořádán školou také v rámci přípravy žáků na přijímací řízení na střední školy.

Z této analýzy vyplývá, že respondenti z našeho výzkumného souboru se svým zájmům věnují průměrně kolem 4 let. Nejmenší dobu trvání zájmu jsme zaznamenali u kroužku počítačového. V období pubescence by tento výsledek mohl svědčit o tom, že zájmy respondentů jsou trvalé.

Jestliže svou pozornost obrátíme k zaměření kroužků, nejvíce jsou navštěvovány sportovní oddíly či kroužky, dále pak kroužky hudební, jazykové, pěvecké a výtvarné. Stejně výsledky přineslo výzkumné šetření NIDM (2011), kde ještě podotýkají, že právě starší děti (13-15 let) navštěvují aktivity vzdělávací (viz jazykové kurzy). A jestliže se zaměříme na rozdíly mezi pohlavím, zjistíme, že naše analýzy vedou opět ke stejným výsledkům a to, že chlapci se více věnují sportům a dívky oproti chlapcům více navštěvují kroužky hudební, dramatické a výtvarné. Avšak rozdílná je návštěvnost vzdělávacích kurzů, u nás konkrétně jazykových, které navštěvuje 11 chlapců a 12 dívek, tudíž návštěvnost je takřka vyrovnaná, na rozdíl od výsledků NIDM, kde tyto kurzy více navštěvovala děvčata.

Abychom podpořili otázku doby docházení do zájmových kurzů a kroužků, budeme se nyní zabývat analýzou další dotazníkové položky: „*Jak často se věnuješ svým koníčkům (kroužky, kurzy)?*“. Zde respondenti mohli zvolit jednu z následujících odpovědí:

- a) *každý den*
- b) *jednou týdně*
- c) *několikrát za týden*
- d) *několikrát za měsíc*
- e) *jednou měsíčně*
- f) *výjimečně*.

Vyhodnocení výsledků je zobrazeno v tab. 10. Z výsledků je zřejmé, že nejvíce pubescentů si zvolilo variantu *několikrát za týden* (39,3 %) nebo *každý den* (27,1 %). Další častou odpovědí v našem výzkumu je odpověď *výjimečně*, kterou volilo 17,9 % pubescentů. Pouze dva respondenti, zástupce chlapců i dívek, zvolili variantu *jednou měsíčně*.

Docházka do zájmových kurzů	Chlapci		Dívky		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
každý den	48	33,8	23	19,2	71	27,1
jednou týdně	11	7,7	16	13,3	27	10,3
několikrát za týden	49	34,5	54	45,0	103	39,3
několikrát za měsíc	9	6,3	3	2,5	12	4,6
jednou měsíčně	1	0,7	1	0,8	2	0,8
výjimečně	24	16,9	23	19,2	47	17,9
Celkem	142	100,0	120	100,0	262	100,0

Tab. 10 *Jak často se věnuješ svým koníčkům (kroužky, kurzy)?*

Jestliže pubescenti preferují sportovní zájmové útvary, což jsme se dozvěděli v předchozí otázce, kterým se také ze všech možných zájmových činností věnují nejdelší dobu, podíváme se nyní na to: „*Jak často se věnují sportovním aktivitám?*“, abychom následně touto doplňující dotazníkovou položkou podpořili naši stanovenou výzkumnou otázku. V tab. 11 jsou uvedeny výsledky z našeho výzkumného šetření, které ukazují mírně rozdílné skutečnosti o frekvenci sportovních aktivit. Chlapci z našeho výzkumného souboru upřednostňují sportování *každý den*, odpovědělo tak 30,3 % respondentů, 24,6 % chlapců se věnuje sportovním aktivitám *tříkrát a vícrát týdně*. U dívek jsme zaznamenali nejvíce odpovědí (38,3 %) právě u možnosti *tříkrát a vícrát týdně*, ostatní kategorie měly vyvážené zastoupení, kolem 15 % respondentů, a pak také 5 % dívek odpovědělo, že *nesportují*. V celkovém součtu četností má největší podíl zastoupení sportování *tříkrát*

a *víckrát týdně*, sportu se v takovémto rozmezí věnuje 30,9 % respondentů našeho výzkumného vzorku.

Frekvence sportovních aktivit	Chlapci		Dívky		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
každý den	43	30,3	18	15,0	61	23,3
alespoň jednou týdně	17	12,0	17	14,2	34	13,0
dvakrát v týdnu a	25	17,6	22	18,3	47	17,9
tříkrát a víckrát týdně	35	24,6	46	38,3	81	30,9
alespoň jednou za měsíc	10	7,0	11	9,2	21	8,0
nesportuji	12	8,5	6	5,0	18	6,9
Celkem	142	100,0	120	100,0	262	100,0

Tab. 11 Jak často se věnuješ sportovním aktivitám?

Na závěr je nutné zodpovědět výzkumnou otázku: „Jaká je trvalost zájmu o navštěvované zájmové a volnočasové aktivity?“. Z výsledků našeho výzkumného šetření vyšlo najevo, že průměrně se pubescenti svým zájmům a koníčkům věnují 4 roky. Nejvíce trvalé jsou u pubescentů z našeho výzkumného souboru zájmové činnosti *sportovní*, v našem výzkumu charakterizovány jako „profesionální“ či výkonnostní, kterým se chlapci věnují průměrně 6 let a dívky 5 let. Chlapci se také trvale věnují sportovním zájmovým činnostem provozovaným například domem dětí a mládeže či školou a to jednou týdně. Do těchto kroužků chodí průměrně 4 roky, zatímco děvčata pouze necelé tři roky. Další zájmovou činností, která je pubescenty celkem dlouho využívána, je činnost *hudební*, které se věnují chlapci i dívky v průměru 5 let a *pěveckým* kroužkům se věnují pouze dívky z našeho výzkumného souboru a to průměrně 3 a půl roku. Žádný z chlapců se těmito zájmově-vzdělávacím aktivitám nevěnuje.

Abychom podpořili otázku týkající se trvalosti zájmů u pubescentů, sledovali jsme také to, jak často se svým koníčkům věnují. Zjistili jsme tedy, že 39,3 % respondentů se svým zájmům věnuje *několikrát za týden* a 27,1 % dokonce *každý den*. Jak bylo výše uvedeno, pubescenti se nejvíce věnují sportovním aktivitám, a proto nadále uvádíme, jak často se jim věnují. Z výsledků vyplývá, že pubescenti se sportování věnují nejčastěji *tříkrát a víckrát týdně* (30,9 %) nebo *každý den* (23,3 %).

10.3 Význam zájmových činností

Za účelem zodpovězení výzkumné otázky: „Jaký význam má pro pubescenty navštěvování zájmových či volnočasových útvarů?“ byla do dotazníku zařazena otázka: „*Jakou funkci by měl pro tebe volný čas splňovat?*“. Respondentům bylo umožněno označit více odpovědí dle následujících možností:

- a) *zábava*
- b) *oddech, odpočinek*
- c) *učení se novým dovednostem*
- d) *získávání nových přátel, kamarádů*
- e) *pohyb*
- f) *činnosti ve prospěch druhých lidí, ochrana přírody, životního prostředí*

Funkce VČ	Chlapci		Dívky		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
zábava	127	36,4	108	33,3	235	34,9
oddech, odpočinek	95	27,2	84	25,9	179	26,6
učení se novým dovednostem	30	8,6	23	7,1	53	7,9
získávání nových přátel, kamarádů	32	9,2	42	13,0	74	11,0
pohyb	58	16,6	59	18,2	117	17,4
činnosti ve prospěch druhých lidí, ochrana přírody, životního prostředí	7	2,0	8	2,5	15	2,2
Celkem	349,00	100,0	324	100,0	673	100,0

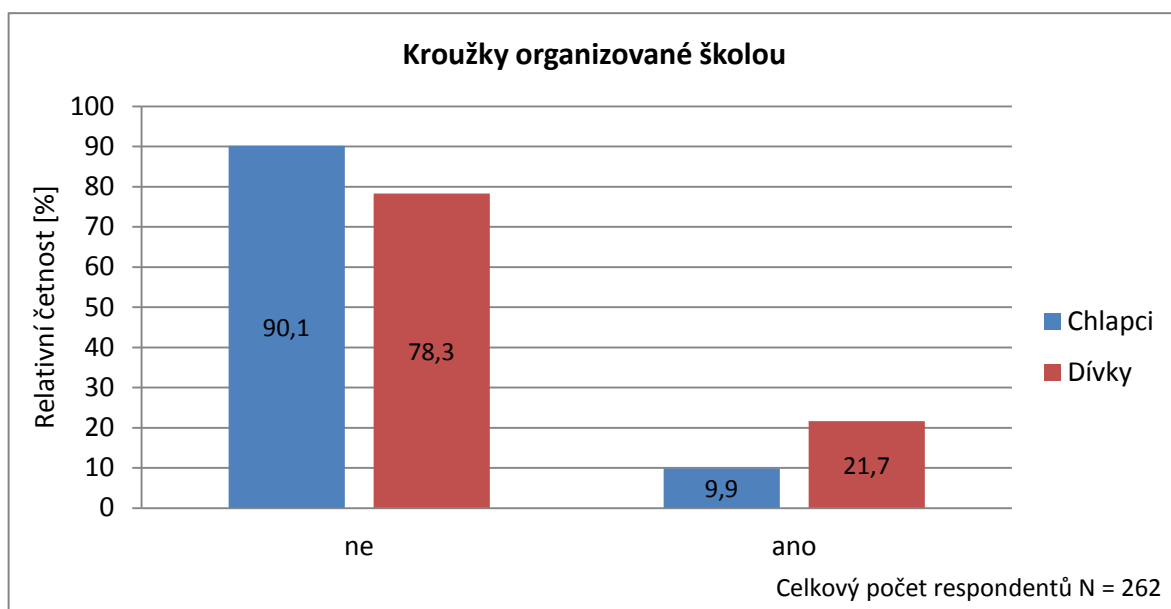
Tab. 12 *Jakou funkci by měl pro tebe volný čas splňovat?*

Z výsledků, které jsou zaznamenány v tab. 12, vyplývá, že pubescenti kladou důraz na to, aby navštěvování zájmových útvarů a jejich volnočasové aktivity nesly význam především zábavy, odpovědělo tak 34,9 % dotazovaných. Tato odpověď byla nejvíce preferovaná jak u chlapců, tak i u dívek. Dívky i chlapci pak dále upřednostňují zájmové činnosti přinášející jim oddech a odpočinek, tuto variantu odpovědi zvolilo 26,6 % pubescentů účastnících se našeho výzkumného šetření. Význam zájmových činností přinášející žákům pohyb, aktivitu volilo pak 17,4 %. Celkem překvapivý je výsledek položky: funkce volného času ve smyslu *činnosti ve prospěch druhých lidí, ochrana přírody, životního prostředí*, kterou volilo pouze 2,2 % respondentů.

10.4 Doplnující otázky

Nyní se budeme zabývat vyhodnocením výsledků výzkumného šetření vyplývajících z doplňujících otázek pro žáky. Tyto otázky byly do dotazníku zařazeny z důvodu upřesnění dané problematiky či z prostého zájmu o větší přehlednost zájmových a volnočasových aktivit pubescentů. Otázky nám pomáhají k rozsáhlejšímu přehledu našeho výzkumného bádání.

Zjišťovali jsme, zda žáci využívají nabídek volnočasových a zájmových kroužků, které nabízí jejich škola. V grafu 9 jsou zobrazeny výsledky výzkumného šetření, které poskytují informace o tom, zda žáci nabídek škol využívají či nikoliv. Respondenti měli také možnost uvést, jaké konkrétní kroužky to jsou.

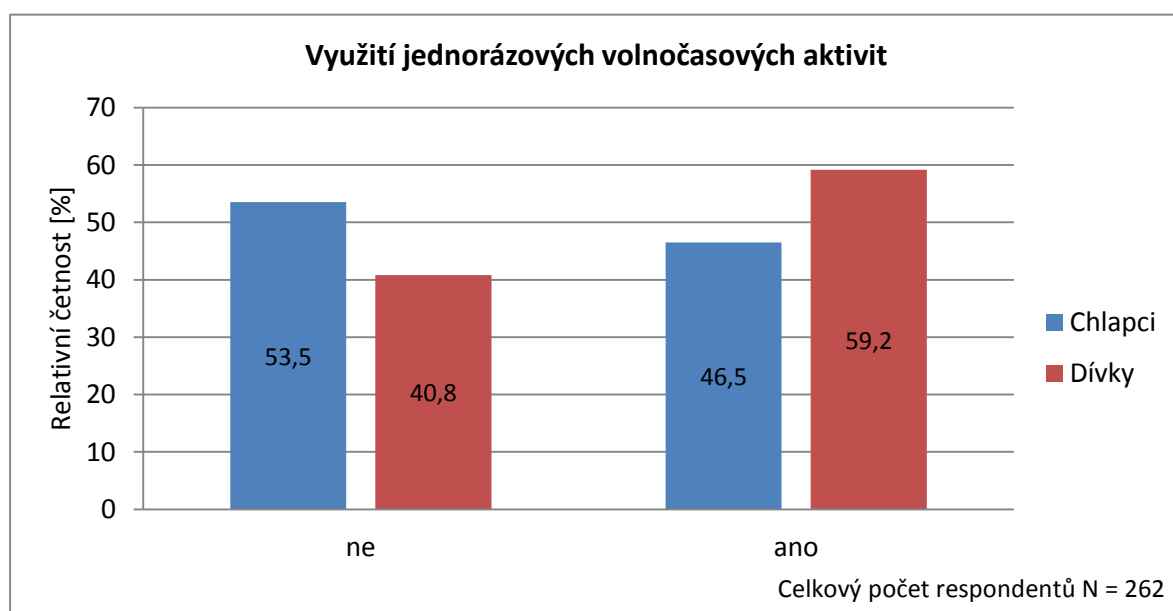
Graf 9 Kroužky organizované školou

Z výsledků vyplývá, že většina respondentů školou organizované zájmové útvary nenavštěvuje. V grafu jsou uvedené relativní četnosti odpovědí, kde ukazujeme především na to, že celkově 84,7 % respondentů nabídku školních kroužků nevyužívá, jedná se až o 90,1 % chlapců a 78,3 % dívek (viz příloha II, tab. 27).

Následně si uvedeme školou organizované kroužky, které navštěvuje pouze čtyřicet respondentů z našeho výzkumného vzorku. Chlapci dochází ve své škole na kroužek *florbalový* (3), *keramický* (2), *anglický* (1) a na další sportovní kroužky (*plavecký*, *taneční*, *atletika*) (4). Děvčata mají oblíbený *sborový zpěv*, který navštěvuje 13 z dotazovaných, dále navštěvují kroužek *anglický* (3), *zdravotní kroužek* (2), *florbal* (2), *volejbal* (1) a *keramiku* (1). Celkem 11 respondentů (6 chlapců a 5 dívek) také uvedlo, že navštěvují *přípravné kurzy na střední školy* či *doučování z českého jazyka* anebo kroužek

matematický. Odpovědi dívek a chlapců se sice liší, ale jedná se ve větší míře opět o kroužky sportovní (florbal, atletika, taneční kroužek, volejbal), které jsou u pubescentů preferovány. Významnou odpovědí se však v našem výzkumném šetření u dívek stal *sborový zpěv* (pěvecký sbor), který navštěvuje 10,8 % dotazovaných. Někteří z dotazovaných uvedli i více různých kroužků a kurzů organizovaných jejich školou.

Dále se budeme zabývat vyhodnocením dotazníkové položky: „*Využíváš jednorázových (nepravidelných) nabídek aktivit ve svém volném čase? (letní tábory, školní zábavy, sportovní utkání atd.)*“. V grafu 10 jsou uvedeny výsledky našeho výzkumného bádání, ze kterých vyplývá, že více jak polovina dotazovaných jich využívá (celkově 52,3 %). Při porovnání chlapců a dívek zjistíme, že dívky (59,2 %) těchto nabídek využívají více nežli chlapci (46,5 %) (viz příloha II, tab. 28).

Graf 10 Využití jednorázových volnočasových aktivit

V následující tab. 13 je uveden přehled jednorázových nepravidelných nabídek volnočasových aktivit, které pubescenti využívají. Zde jsou patrné rozdíly mezi chlapci a dívkami. Chlapci nejvíce (46,2 %) využívají nabídek typu: *sportovní utkání, zápasy, turnaje* či *závody*, dále 35,9 % uvedlo, že jezdí na *letní tábory*, 6,4 % jezdí na *soustředění*, dále využívají *školních nabídek akcí, výletů* a navštěvují *koncerty*. Zatímco nejvíce (51,6 %) děvčat z našeho výzkumu využívá nabídky *letních táborů*, dále 19,8 % se účastní *sportovních utkání či zápasů a turnajů*, nabídku školy (*výlety, plesy, zábavy*) využívá 13,2 % dívek a dále dívky jezdí na *soustředění, na dovolené* a na *školní hory*. Jedna z dívek uvedla, že se účastní také *ozdravných táborů*. Je možné, že jednorázové nabídky volnočasových aktivit zmiňované našimi respondenty jsou omezené z důvodu nápovědy

v zadání této otázky, ve které jsme chtěli ukázat, jaké aktivity máme například na mysli. Je nutné brát v úvahu také to, že například lyžařský zájezd pořádaný školou využívá více žáků, jen jej všichni neuvedli.

Kroužky školy	Chlapci		Dívky		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
sportovní utkání, zápas, turnaj, závody	36	46,2	18	19,8	54	32,0
tábor	28	35,9	47	51,6	75	44,4
soustředění	5	6,4	9	9,9	14	8,3
školní akce, zábavy, výlety	4	5,1	12	13,2	16	9,5
školní hory	3	3,8	2	2,2	5	3,0
koncerty	2	2,6	0	0,0	2	1,2
dovolená	0	0,0	2	2,2	2	1,2
ozdravný pobyt	0	0,0	1	1,1	1	0,6
Celkem	78	100,0	91	100,0	169	100,0

Tab. 13 Využíváš jednorázových (nepravidelných) nabídek aktivit ve svém volném čase?

Naše dotazníkové šetření taktéž obsahovalo položku, *zda pubescenty v jejich zájmech a koníčcích podporují rodiče*. Zjistili jsme, jak můžeme vidět v tab. 14, že 69,8 % respondentů v jejich zájmových činnostech a aktivitách rodiče podporují, 20,6 % dotazovaných se zařadilo do kategorie *spíše ano*. Pro variantu *spíše ne* se rozhodlo 5,7 % pubescentů našeho výzkumného souboru a odpověď *ne* zvolilo pouhých 3,8 % dotazovaných. Rozdíly mezi chlapci a dívkami v této položce nebyly zaznamenány. Z této analýzy vyplývá, že rodiče mají zájem a starost o trávení volného času svých dětí.

Podpora rodičů	Chlapci		Dívky		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano	99	69,7	84	70,0	183	69,8
spíše ano	29	20,4	25	20,8	54	20,6
spíše ne	6	4,2	9	7,5	15	5,7
ne	8	5,6	2	1,7	10	3,8
Celkem	142	100,0	120	100,0	262	100,0

Tab. 14 Podporují tě rodiče ve tvých zájmech, koníčcích?

Na závěr našeho výzkumného bádání nás zajímalo, jak se pubescenti ke svým zájmům, zájmovým činnostem či preferovaným volnočasovým aktivitám dostali. Na základě našeho zájmu byla do dotazníkového šetření zařazena položka: „*Kdo tě přivedl k tvým koníčkům?* (možno označit více odpovědí)“. Výsledky udává tab. 15.

Kdo tě přivedl k tvým zájmům?	Chlapci		Dívky		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
našel(a) a vybral(a) jsem si ho sám/sama	67	33,5	61	31,1	128	32,3
rodiče	57	28,5	51	26,0	108	27,3
sourozenci	7	3,5	10	5,1	17	4,3
kamarádi (spolužáci)	45	22,5	48	24,5	93	23,5
škola	4	2,0	5	2,6	9	2,3
televize/ internet	15	7,5	15	7,7	30	7,6
jiné	5	2,5	6	3,1	11	2,8
Celkem	200	100,0	196	100,0	396	100,0

Tab. 15 Kdo tě přivedl k tvým koníčkům?

Z výsledků je patrné, že nejvíce (32,3 %) respondentů z našeho výzkumného šetření se ke svým koníčkům dostalo samo, na základě jejich *vlastního zájmu*, dále to byli ve větší míře rodiče, kteří pubescenty seznámili s danými zájmovými činnostmi, kdy 27,3 % respondentů zvolilo právě variantu *rodiče*. Také naši respondenti uvedli, že se jednalo o *kamarády*, kteří je k jejich zájmovým činnostem nalákali, takto odpovědělo 23,5 % respondentů. Při porovnání chlapců a dívek ve vybraných variantách odpovědí rozdílů nenajdeme. Respondenti měli také možnost dopsat vlastní variantu odpovědi a tu volilo 11 pubescentů. Byli to například *příbuzní*, konkrétně *bratřenci* či *sestřenice*, *děda*, *škola*, *zkušenost* nebo *náhoda*. Zajímavou odpovědí bylo, když jedna z dívek uvedla: „*spisovatel, který měl ve škole besedu*“. Celkem zajímavé jsou také dvě odpovědi u dívek a jedna u chlapců, kde je uvedeno, že *žádné koníčky* nemají, což je v tomto věku poněkud zarážející.

Vyhodnocení a interpretace výsledků našeho výzkumného šetření uvedených v této kapitole nám umožnily zjistit, jaké zájmové činnosti pubescenti preferují, jaký význam přisuzují zájmovým a volnočasovým činnostem a jak dlouho se svým koníčkům věnují.

Uvedli jsme také vyhodnocení doplňujících otázek, které rozšířily náš přehled o využívání zájmových činností organizovaných školou a využívání jednorázových nabídek volnočasových aktivit. Dostali jsme povědomí o tom, zda se pubescenti cítí být svými rodiči ve svých zájmech podporováni či nikoliv. A na závěr jsme ještě uvedli, kdo respondenty z našeho výzkumného šetření k jejich zájmům přivedl.

Diskuse

Pro vyhodnocení výsledků zjištěných v našem dotazníkovém šetření byla provedena deskriptivní analýza zaměřená na zodpovězení výzkumných otázek uvedených v sedmé kapitole této práce. Výzkumné otázky kopírovaly cíle našeho výzkumného šetření, tedy zjišťovali jsme, jaké zájmové činnosti pubescenti preferují, jakou dobu se jim věnují a také jaký význam pro ně znamenají. Vyhodnocení našeho dotazníkového šetření bylo provedeno zvlášť u chlapců a dívek a to proto, že jsme předpokládali, že v tomto věku mladiství preferují odlišné zájmové činnosti a přiřkládají jim jiný význam.

Nejprve jsme se zaměřili na vyhodnocení preferencí zájmových činností pubescenty. Ukázalo se, že respondenti preferují sportovně orientované zájmové činnosti, a to i chlapci i dívky. Stejně výsledky přineslo výzkumné šetření I. Žlábkové (2008, 2012), ve kterém se ukázalo, že nejčastěji navštěvované jsou sportovní aktivity, které preferovalo 56,3 % respondentů (2008, N = 502) a 79,3 % respondentů (2012, N = 87) a nejmenší zájem byl o zájmové činnosti pracovní-technické, společenskovední a přírodovědné. Na druhém místě se v našem výzkumném bádání umístil u chlapců zájem o práci na počítači, jednak hraní počítačových her, „brouzdání“ po internetu, sledování seriálů, filmů. Na rozdíl od holek, které se rády věnují svým kamarádům či rády čtou. Téměř 40 % respondentů uvedlo, že dochází do sportovního klubu nebo oddílu a 10 % z nich navštěvuje dům dětí a mládeže nabízející širokou škálu zájmových činností, kde jsou nejvíce preferovány opět ty sportovní, poté docházka do hudebních či pěveckých kroužků základních uměleckých škol a také kroužků výtvarných. Celkově můžeme říci, že 64 % respondentů navštěvuje nějaké ze zařízení poskytující zájmové vzdělávání (dům dětí a mládeže, sportovní oddíl/klub, ZUŠ, občanská sdružení, církevní organizace a další) a 36 % uvedlo, že žádné nenavštěvuje. Ve výzkumných šetřeních I. Žlábkové vyšly organizované volnočasové aktivity ještě o něco lépe, neboť v roce 2008 je navštěvovalo 74 % respondentů (N = 369) a v roce 2012 to bylo 72,5 % (N = 80). Dnes tedy můžeme sledovat lehký pokles zájmu o tato zařízení, ale berme v úvahu také místo bydliště respondentů z výzkumných šetření a prudký rozvoj elektronických technologií („chytré“ mobilní telefony, tablety, dostupný internet).

Vyšlo najevo, že nejčastěji ze sportovních aktivit se pubescenti věnují jízdě na kole a zimním sportům. Chlapci pak preferují fotbal a dívky naopak tanec, zde právě lze sledovat rozdílné preference u chlapců a dívek.

Při zjišťování trvalosti zájmů u pubescentů se ukázalo, že trvalé jsou zájmové činnosti sportovní, kterým se respondenti věnují průměrně 4 roky. V našem dotazníkovém šetření jsme se pokusili sportovní aktivity rozdělit do dvou kategorií, jednak sportovní aktivity výkonnostní, námi nazvané jako „profesionální“ a sportovní činnosti, které nabízí například domy dětí a mládeže či jsou organizované školou a charakteristické docházkou jedenkrát týdně. Námi nazvané „profesionální“ sportovní činnosti se chlapci věnují průměrně 6 let a dívky 5 let, a ostatní zájmové sportovní činnosti navštěvují chlapci v průměru 4 roky, zatímco dívky necelé 3 roky. Hudební zájmové činnosti patří taktéž k trvale navštěvovaným koníčkům u pubescentů, průměrně se jim totiž věnují 5 let. Tři roky se v průměru děvčata věnují zájmovým činnostem výtvarným a pěveckým. Chlapci z našeho výzkumného souboru tyto zájmové útvary nenavštěvují. Ve studii I. Žlábkové (2008), která zjišťovala, jaká je dlouhodobost navštěvovaných organizovaných volnočasových aktivit, vyšlo najevo, že u 40,7 % ze všech volnočasových aktivit respondenti uvedli, že je navštěvují 4 roky a déle. Toto pozitivní zjištění je tedy téměř shodné s našimi výsledky, kde se ukázalo, že pubescenti z našeho výběrového souboru zájmové útvary navštěvují průměrně 4 roky, přesněji 3,6 let.

Dále bylo zkoumáno, jaký význam má pro pubescenty navštěvování zájmových útvarů či organizací zprostředkávajících mládeži smysluplné trávení volného času. Zjistili jsme, že pro pubescenty je důležité, aby jim náplň volného času poskytovala především zábavu. Takto to vidí 34,9 % dotazovaných. Nicméně respondenti volili i možnosti další a to, aby jim tyto zájmové činnosti poskytovaly oddech a mohli si při nich odpočinout (26,6 % respondentů), aby načerpali nové síly díky dostatku pohybu (17,4 %), získali nové kamarády (11 %) či se naučili novým dovednostem (7,9 %). A pouze 15 respondentů (2,2 %) klade důraz na to, aby jimi provozované zájmové činnosti byly ve prospěch druhých lidí či ochraňovaly přírodu a životní prostředí. Zde můžeme odkázat na zpracování funkcí volného času Horsta. W. Opaschowskiho a autorů Vážanského a Smékala, jejichž myšlenky jsme shrnuli v teoretické části této práce, kde je patrná provázanost i s výsledky našeho výzkumného šetření.

Vyhodnocení výsledků zájmových činností u pubescentů nám umožnilo říci, jaké volnočasové aktivity pubescenti preferují, jak dlouho se jim věnují a jaký význam těmto činnostem přiřkládají. Jako zajímavé se ukázalo, že pubescenti vědomě preferují sportovní aktivity, turistiku, procházky, upřednostňují tělovýchovná zařízení či sportovní kluby, ale my odkryli skutečnost, že přesto se nejčastěji (každý den) věnují nejvíce práci na počítači či sledování televize, zatímco sportovním aktivitám se věnují několikrát do týdne. Tyto

výsledky jen podporují myšlenky Čápa (2001), na kterého jsme odkazovali v teoretické části naší práce, který je toho názoru, že mladiství vyplňují svůj volný čas převážně činnostmi méně příznivými pro vývoj jejich osobnosti, avšak pro ně snadno realizovatelnými (například sledování televize). Výsledky taktéž korespondují se závěry Hájka (2003) a Hofbauera (2004), kteří vnímají elektronická média jako jednu velmi významnou součást volného času dětí, taktéž jsme se jejich myšlenkami zabývali v teoretické části práce.

Naše výzkumné šetření zaměřené na zájmovou činnost pubescentů, kterého se účastnili žáci osmých a devátých tříd základních škol v Táboře, bylo zaměřeno na prozkoumání preferovaných zájmových činností žáků druhého stupně základních škol, na dobu, po kterou se svým zájmům věnují a také význam, jež jim přisuzují. Pro realizaci našeho výzkumu byl sestaven dotazník, zaměřený svými otázkami na výše zmíněné výzkumné cíle. Musíme brát však v potaz, že našeho výzkumu se zúčastnili žáci pouze tří základních škol, což vypovídá o tom, že výsledky výzkumného šetření platí pouze pro náš výběrový soubor. Další limitací našeho výzkumu by mohl být způsob administrace dotazníků. Ve většině tříd byl dotazník administrován učitelem, který zajistil pouze jeho distribuci, aniž by o dotazníku něco věděl. Pouze v několika málo třídách jsme mohli dotazník zadat osobně a tedy zodpovědět případné dotazy žáků vzhledem k předloženým otázkám.

Pro lepší orientaci ve významu a preferencích zájmových činností žáků druhého stupně základních škol by bylo vhodné provést kvalitativní výzkumné šetření, detailně sledující veškeré souvislosti s trávením volného času pubescentů a navštěvováním zájmových či zájmově-vzdělávacích útvarů.

Závěr

Volný čas a zájmové činnosti pubescentů jsou velmi aktuálním tématem. Jedinec se nachází v období plném změn a zvrátů, které se odráží jednak v tělesné stránce, ale také souvisí s psychikou, s rozvojem jeho osobní identity. Toto období je charakteristické mnohými hrozbami, například jsou to negativní dopady neadekvátního trávení volného času, které pak mohou souviset se sociálně patologickými jevy. Je proto důležité věnovat patřičnou pozornost trávení volného času pubescentů a vytvářet podmínky pro jeho kvalitní naplnění. Je třeba dbát na to, aby zejména děti a dospívající jej využívali dostatečně aktivně a kreativně. Jestliže toto dětem a mladistvým zajistíme, můžeme očekávat významný pozitivní podíl volného času na jejich vývoji a třeba i pocitech radosti.

Cílem teoretické části práce bylo zmapovat problematiku zájmů, zájmových činností a volného času tak, abychom dostali východiska pro empirické šetření. Teoretická část práce je členěna do 5 hlavních kapitol. V první kapitole jsme se zabývali vysvětlením pojmu zájem, jak je tento pojem chápán a definován z pohledu různých autorů a také, jak se zájmy u pubescentů vyvíjí. Druhá kapitola je věnována psychologickému a pedagogickému pohledu na zájmové činnosti a dále pak kategoriím zájmových činností. Ve třetí kapitole je vymezen pojem volný čas, z pohledu různých autorů a také jsou zde nastíněny funkce volného času. V této kapitole jsme se zabývali také realitou volného času pubescentů. Volný čas mládeže zahrnuje jednak jeho aktivní náplň, tedy docházku do sportovních klubů či tělovýchovných zařízení, ale také pasivní formu trávení volného času především s využitím elektronických médií a internetu. Čtvrtá kapitola teoretické části práce pojednává o organizovaných a neorganizovaných zájmových činnostech, kde jsme se podrobněji zabývali zájmovou činností pravidelnou a věnovali jsme pozornost tomu, kde všude se volný čas dětí zhodnocuje. V páté kapitole je uveden přehled nejvýznamnějších zařízení pro zájmové vzdělávání, který nabízí pohled na jednotlivá zařízení, jak fungují a jaké jsou jejich cíle. Poslední kapitola je pak shrnutím teoretické části práce.

Cílem empirické části práce bylo realizovat výzkumné šetření, které si klade za cíl zjistit, jaké zájmové činnosti pubescenti preferují, jak dlouho se jim věnují, jaký význam jim přisuzují, a to v závislosti na jejich pohlaví. Empirická část práce navazuje na teoretické zpracování dané problematiky. Výzkumná část byla uskutečněna formou dotazníkového šetření na třech základních školách v Táboře a následně byla provedena deskriptivní analýza zájmových činností v období pubescence.

Z analýzy získaných dat bylo zjištěno, že polovina pubescentů účastnících se našeho výzkumného šetření má každý všední den nejčastěji dvě až tři hodiny volného času a přes 40 % respondentů má k dispozici čtyři a více hodin pro trávení svého volna způsobem, který je naplňuje. Chlapci svůj volný čas nejraději tráví doma a poté venku, dívky to mají naopak, raději jsou venku, přičemž nejvíce svůj volný čas tráví s přáteli nebo s kamarády ze školy. Jejich nejoblíbenější činností je sport (jízda na kole, zimní sporty) či pobývání venku se svými kamarády. Avšak činností, kterou vykonávají každý den, není sportování, nýbrž práce na počítači (hry, internet) a sledování televize, filmů, seriálů. Sportovním aktivitám se ale respondenti věnují v hojné míře a to nejčastěji několikrát do týdne. Z výsledků je nadále patrné, že se respondenti až příliš nevěnují kulturním zážitkům (hudba, kino, divadlo, muzea, aj.), ale dávají raději přednost právě sportovním aktivitám.

Mezi hlavní výsledky našeho výzkumného šetření patří zjištění, že pubescenti preferují sportovní zájmové činnosti. Sportovní aktivity chlapci preferují i před časem stráveným u počítače (hry, internet), kterému se ale ve výsledku věnují každý den, aniž by si uvědomovali, že tato činnost převládá nad aktivním sportováním. Dívky po sportu taktéž mají v oblibě věnovat se svým kamarádům a kamarádkám nebo si číst. Tyto výsledky byly podpořeny dalšími, ze kterých vyplynulo, že naši respondenti upřednostňují docházku do sportovního klubu či oddílu na rozdíl od návštěv kroužků pořádaných domem dětí a mládeže nebo organizovaných jejich školou, o které není našimi respondenty až takový zájem. Avšak více jak polovina respondentů využívá nabídek jednorázových volnočasových aktivit (sportovní utkání, zápasy, turnaje, závody, letní tábory, soustředění, a další).

Dále bylo zjištěno, že mezi zájmy, jež můžeme označit jako trvalé, patří opět zájmové činnosti sportovní, které navštěvují respondenti průměrně 4 roky, hudební zájmové útvary jsou navštěvovány průměrně 5 let a v průměru jsou to 3 roky, po které se dívky z našeho výzkumného souboru věnují zájmovým činnostem výtvarným a pěveckým, chlapci tyto zájmy nemají. Tato zjištění jsou celkem pozitivního charakteru, který vypovídá o tom, že v tomto věkovém období jsou zájmy trvalé. Pubescenti se svým koníčkům věnují nejčastěji několikrát do týdne nebo i každý den.

Z našeho výzkumného šetření nadále vyplynulo, že pro respondenty je důležité, aby jim zájmové činnosti přinesly především zábavu, poskytly jim oddech a odreagování se od školních i jiných povinností, které mají a díky dostatečnému pohybu pak načerpali nové síly do dalších úkolů. Ve svých zájmech a koníčcích cítí respondenti také podporu svých rodičů.

V závěru lze říci, že cíle stanovené pro tuto diplomovou práci byly naplněny. Problematika zájmových činností u pubescentů však pořád zůstává nevyčerpána a výsledky mé práce by mohly být podnětem pro případné další výzkumné šetření, doplněné například i o kvalitativně získaná data, která by pomohla do oblasti zájmových činností pubescentů proniknout ještě mnohem hlouběji.

Seznam literatury

Asociace školních sportovních klubů České republiky [online]. 2015 [cit. 2015-03-22]. Základní charakteristika AŠSK ČR. Dostupné z WWW: http://www.ftvs.cuni.cz/assk_web/?page=1

Aktuální problémy volného času a cestovního ruchu. 1. vyd. Editor Alexander Fazik, Jan Štemberk. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov ve spolupráci s katedrou společenských věd Vysoké školy obchodní v Praze, 2013, 199 s. ISBN 978-80-86841-41-0.

BRINDZA, J., BABIAKOVÁ, S., ĎUROŠOVÁ, E., *Pedagogika volného času a školské kluby dětí*, Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta, Banská Bystrica, 2007, 88 s. ISBN 978-80-8083-431-9

ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1993, 415 s. ISBN 80-706-6534-3

ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 655 s. ISBN 80-717-8463-X.,str. 149.)

Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase. Vyd. 1. Editor Michal Kaplánek. Praha: Portál, 2012, 175 s. ISBN 978-80-262-0450-3.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výskumu*. 4., rozš. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2008, 269 s. ISBN 978-80-223-2391-8.

HÁJEK, Bedřich. *Děti, vedoucí, volný čas*. Ilustrace Jana Wienerová. Praha: IDM MŠMT, 2004, 120 s. ISBN 80-867-8406-1.

HÁJEK, Bedřich. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007, 65 s. ISBN 978-80-7290-265-1.

HÁJEK, Bedřich a Jiřina PÁVKOVÁ. *Školní družina*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2007, 150 s. ISBN 9788073672683.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2003, 105 s. Texty pro distanční studium. ISBN 80-729-0128-1.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 239 s. ISBN 978-807-3674-731.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 176 s. ISBN 80-717-8927-5.

HOFBAUER, Břetislav. *Kapitoly z pedagogiky volného času. Soubor pojednání o volném čase a jeho výchovném zhodnocování*. Vyd. 1. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích: Teologická fakulta, 2010, 164 s. ISBN 978-80-7394-240-3

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 265 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

KATHLEEN F. JANZ, JEFFREY D. DAWSON, and LARRY T. MAHONEY. *Tracking physical fitness and physical activity from childhood to adolescence*. In *Medicine & science in sports & exercise* [online]. August 2000. [cit. 2015-18-6]. Dostupné z WWW: http://www.researchgate.net/profile/Kathleen_Janz/publication/12406709_Tracking_physical_fitness_and_physical_activity_from_childhood_to_adolescence_the_muscatine_study/links/02bfe50ddb51f02266000000.pdf

KAVANOVÁ, Alica a Štefan CHUDÝ. *Výchova a volný čas: vybrané kapitoly z pedagogiky volného času*. Vyd. 1. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2005, 156 s. ISBN 80-731-8266-1.

KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011, 101 s. ISBN 978-807-3152-239.

NAKONEČNÝ, Milan. *Lexikon psychologie*. 2., podstatně rozš. vyd. Praha: Vodnář, 2013, 658 s. ISBN 978-807-4390-562.

NAKONEČNÝ, M. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996, 270 s. ISBN 80-200-0592-7. (strana 141-142)

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009, 620 s. ISBN 978-80-200-1680-5. (strana 251)

NĚMEC, Jiří. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 2002, 119 s. ISBN 80-731-5012-3.

NĚMEC, Jiří. *Volný čas dětí a mládeže – zábava nebo výchova*. In *Pedagogika volného času teória a prax, zborník*, Editor Emília Kratochvílová. Trnava: Trnavská univerzita Pedagogická fakulta, 2008, 371 s. ISBN 978-80-8082-171-5

- NIDM. *Hodnotové orientace dětí ve věku 6 – 15 let* [online]. Praha: NIDM, 2011, 173 s., [cit. 5.7. 2015]. Dostupné z WWW: <http://userfiles.nidm.cz/file/KPZ/KA1-vyzkumy/hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf>
- PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2002, 231 s. ISBN 80-717-8711-6.
- PÁVKOVÁ, Jiřina. Podíl škol a školských zařízení na výchově dětí ve volném čase. In *Pedagogika volného času teória a prax*, zborník, Editor Emília Kratochvílová. Trnava: Trnavská univerzita Pedagogická fakulta, 2008, 371s. ISBN 978-80-8082-171-5
- PROKEŠOVÁ, Miriam. *Teze k pedagogice volného času aneb vše na světě má svůj čas*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2002, 67s. ISBN 80-7042-249-1
- PUNCH, Keith. *Základy kvantitativního šetření*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 150 s. ISBN 978-80-7367-381-9.
- REUYS, Eva a Hanne VIEHOFFOVÁ. *Jak s dětmi trávit volný čas*. 1. vyd. Překlad Alena Pokorná, Bohuslav Urbánek. Praha: Portál, 1996, 180 s. Nápady, hry, tvořivost. ISBN 80-717-8073-1.
- ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2004, 390 s. ISBN 80-736-7124-7.
- ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2010, 208 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4731-339. (strana 108-109)
- SAK, Petr. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Petrklíč, 2000, 291 s. ISBN 80-722-9042-8.
- SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Vyd. 1. Praha: Svoboda Servis, 2004, 240 s. ISBN 80-863-2033-2.
- SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 254 s. ISBN 9788073677787.
- Slovník pedagogické metodologie*. 1. vyd. Editor Josef Maňák, Vlastimil Švec, Štefan Švec. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 2005, 134 s. Pedagogický výzkum v teorii a praxi, sv. 3. ISBN 8073151022.
- Střediska volného času* [online]. 2015 [cit. 2015-03-17]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/mladez/strediska-volneho-casu>

SVOBODA, Mojmir, Dana KREJČÍŘOVÁ a Marie VÁGNEROVÁ. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 791 s. ISBN 80-7178-545-8.

Školní kluby [online]. 2015 [cit. 2015-03-17]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/mladez/skolni-kluby>

VÁŽANSKÝ, Mojmir. *Volný čas a pedagogika zážitku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1992, 64 s. ISBN 80-210-0428-2.

VÁŽANSKÝ, Mojmir: *Základy pedagogiky volného času*. 2. dopl. vyd. Brno: Print – Typia, 2001, 175s. ISBN 80-86384-00-4.

ŽLÁBKOVÁ, Iva. *Srovnání úspěšnosti pubescentů ve volnočasových aktivitách a ve škole*. Praha, 2012. Disertační práce. FF UK v Praze. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jaroslav Kořa.

Seznam grafů a tabulek v textu

Tabulky

Tab. 1 Čemu se ve svém volném čase nejraději věnuješ?	58
Tab. 2 Jakému typu sportovní aktivity se věnuješ nejvíce?	60
Tab. 3 Jakému typu kulturní aktivity se věnuješ nejvíce?	60
Tab. 4 Frekvence volnočasových aktivit - chlapci	62
Tab. 5 Frekvence volnočasových aktivit - dívky	63
Tab. 6 Navštívuješ nějaké z uvedených zařízení?	66
Tab. 7 Kde (na kterém místě) nejraději trávíš svůj volný čas?	68
Tab. 8 S kým trávíš svůj volný čas nejvíce?	69
Tab. 9 Návštěvnost zájmově-vzdělávacích kurzů	71
Tab. 10 Jak často se věnuješ svým koníčkům (kroužky, kurzy)?	73
Tab. 11 Jak často se věnuješ sportovním aktivitám?	74
Tab. 12 Jakou funkci by měl pro tebe volný čas splňovat?	75
Tab. 13 Využíváš jednorázových (nepravidelných) nabídek aktivit ve svém volném čase?	78
Tab. 14 Podporují tě rodiče ve tvých zájmech, koníčcích?	78
Tab. 15 Kdo tě přivedl k tvým koníčkům?	79
Tab. 16 Pohlaví respondentů	98
Tab. 17 Pohlaví respondentů dle škol	98
Tab. 18 Věková struktura respondentů	98
Tab. 19 Struktura respondentů podle ročníku studia	98
Tab. 20 Struktura respondentů dle škol	98
Tab. 21 Struktura vzdělání rodičů respondentů	99
Tab. 22 Kolik volného času máš každý všední den?	99
Tab. 23 Preferované činnosti VČ – chlapci, Tab. 24 Preferované činnosti VČ – dívky	100
Tab. 25 Kolik hodin týdně strávíš sportovní aktivitou?	101
Tab. 26 Kolik hodin týdně strávíš kulturními zážitky?	101
Tab. 27 Navštívuješ nějaké kroužky, které organizuje tvá škola?	101
Tab. 28 Využíváš jednorázových (nepravidelných) nabídek aktivit ve svém volném čase?	101

Grafy

Graf 1 Pohlaví respondentů	52
Graf 2 Pohlaví respondentů podle škol	53
Graf 3 Věková struktura respondentů	53
Graf 4 Struktura respondentů podle ročníku studia	54
Graf 5 Struktura vzdělání rodičů respondentů	54
Graf 6 Kolik volného času máš každý všední den?	55
Graf 7 Kolik hodin týdně strávíš sportovní aktivitou?	64
Graf 8 Kolik hodin týdně strávíš kulturními zážitky?	65
Graf 9 Kroužky organizované školou	76
Graf 10 Využití jednorázových volnočasových aktivit	77

Seznam příloh

Příloha I – Dotazník	92
Příloha II – Doplnující tabulky ke grafům v textu	98

Příloha I - Dotazník

Význam zájmových činností v období pubescence

Obracím se na vás s prosbou o vyplnění dotazníku, který se týká volného času a zájmových činností dětí. Dotazník je zcela anonymní, je určen pro žáky druhého stupně základních škol. Výsledky tohoto šetření jsou pro diplomovou práci zaměřující se na význam zájmové činnosti v období pubescence. Vyplnění dotazníku je snadné a nezabere mnoho času. Budu velmi ráda, když se dozvím, jak trávíte svůj volný čas a jakým zájmovým činnostem se věnujete.

Předem děkuji za vaši spolupráci.

Věk: .....

Pohlaví:

Muž	☐
Žena	☐

Ročník: .....

Vzdělání mých rodičů: (označ křížkem)

	matka	otec
Základní vzdělání	☐	☐
Střední škola bez maturitní zkoušky	☐	☐
Střední škola s maturitní zkouškou	☐	☐
Vysokoškolské vzdělání	☐	☐
Nevím	☐	☐

1. Čemu se ve svém volném čase nejraději věnuješ? (vypiš 3 činnosti)

1.....

2.....

3.....

2. Ohodnot', jak často se věnuješ následujícím aktivitám. Zakřížkujte odpověď, která je nejbližší skutečnosti podle následující škály.

	každý den	několikrát za týden	jednou za týden	několikrát za měsíc	jednou měsíčně	méně často	nikdy
Aktivní sportování							
Turistika, procházky							
Venkovní aktivity, hry							
Junák (skaut)							
Ruční práce, výtvarná činnost							
Hudební, dramatická činnost							
Jazykové kurzy							
Domácí práce							
Internet							
Hraní her (na počítači, tabletu, playstationu apod.)							
Sledování televize							
Četba knih, novin, časopisů							
Odpočinek, nicnedělání							
Návštěva kina, divadla							
Návštěva koncertů, výstav, vernisáží							
Studium, příprava do školy							

3. Kolik volného času máš každý všední den? (po skončení vyučování)

- e) méně než 1 hodinu
- f) asi jednu hodinu
- g) dvě – tři hodiny
- h) čtyři a více hodin

4. Kde (na kterém místě) nejraději trávíš svůj volný čas? (napíš)

.....

.....

.....

5. S kým trávíš svůj volný čas nejvíce?

- a) s kamarády, s přáteli ze školy
- b) s rodiči
- c) se sourozenci
- d) s partnerem/ partnerkou
- e) sám/ sama
- f) jinak - uveď.....

6. Navštěvuješ nějaké kroužky, které organizuje tvá škola?

- a) ano – uveď.....
- .....
- .....

b) ne

7. Navštěvuješ nějaké z uvedených zařízení? (možno označit více odpovědí)

- a) dům dětí a mládeže
- b) sportovní oddíl/ klub
- c) základní uměleckou školu
- d) školní klub
- e) občanská sdružení - př. Junák (skaut), kynologická organizace, atd.
- f) církevní organizace
- g) žádné nenavštěvuji
- h) jiné – uveď.....

8. Chodíš do některého z následujících zájmově-vzdělávacích kurzů? A jak dlouho už je navštěvuješ? (do druhého sloupečku napiš číslovkou počet let)

Kroužky/ kurzy	Označ křížkem do kterého chodíš	Jak dlouho (roky, příp. měsíce)
a) výtvarný		
b) hudební (hraji na hudební nástroj)		
c) pěvecký		
d) počítačový		
e) sportovní – „profesionální“ (tréninky třikrát a vícrát za týden)		
f) sportovní (např. ve škole jednou za týden)		
g) jazykový		
h) žádný		
i) jiný – uveď		

9. Jak často se věnuješ svým koníčkům (kroužky, kurzy)?

- a) každý den
- b) jednou týdně
- c) několikrát za týden
- d) několikrát za měsíc
- e) jednou měsíčně
- f) výjimečně

10. Jak často se věnuješ sportovním aktivitám?

- g) každý den
- h) alespoň jednou týdně
- i) dvakrát v týdnu
- j) třikrát a vícrát týdně
- k) alespoň jednou za měsíc
- l) nesportuji

11. Kolik hodin týdně strávíš sportovní aktivitou?

- a) 0-2 hodiny
- b) 3-5
- c) 6-8
- d) 9 hodin a více

12. Jakému typu sportovní aktivity se věnuješ nejvíce? Vyber maximálně 3 možnosti.

- a) zimní sporty (lyže, snowboard)
- b) turistika
- c) tanec
- d) fotbal
- e) hokej
- f) plavání
- g) jízda na kole
- h) tenis
- i) atletika
- j) bruslení
- k) volejbal
- l) basketbal
- m) cvičení formou kurzů (aerobic, zumba, pilates, joga, bosu,...)
- n) fitness
- o) jiné – uveď.....
- p) žádné sportovní aktivitě se nevěnuji

13. Kolik hodin týdně strávíš kulturními zážitky?

- a) 0-2 hodiny
- b) 3-5
- c) 6-8
- d) 9 hodin a více

14. Jakému typu kulturní aktivity se věnuješ nejvíce? Vyber maximálně 3 možnosti.

- a) kino
- b) divadlo
- c) poslech hudby
- d) četba
- e) koncerty
- f) výstavy
- g) jiné – uveď.....

15. Jakou funkci by měl pro tebe volný čas splňovat? (možno označit více odpovědí)

- a) zábava
- b) oddech, odpočinek
- c) učení se novým dovednostem
- d) získávání nových přátel, kamarádů
- e) pohyb
- f) činnosti ve prospěch druhých lidí, ochrana přírody, životního prostředí

16. Využíváš jednorázových (nepravidelných) nabídek aktivit ve svém volném čase?
(letní tábory, školní zábavy, sportovní utkání atd.)

c) ano - uveď.....

.....

.....

d) ne

17. Podporují tě rodiče ve tvých zájmech, koníčcích?

a) ano

b) spíše ano

c) spíše ne

d) ne

18. Kdo tě přivedl k tvým koníčkům? (možno označit více odpovědí)

a) našel(a) a vybral(a) jsem si ho sám/sama

b) rodiče

c) sourozenci

d) kamarádi (spolužáci)

e) škola

f) televize/ internet

g) jiné – uveď.....

Příloha II – Doplnující tabulky ke grafům v textu

Pohlaví respondentů	Absolutní četnost
Chlapec	142
Dívka	120
Celkem	262

Tab. 16 Pohlaví respondentů

Pohlaví respondentů	Absolutní četnost		
	ZŠ č.1	ZŠ č.2	ZŠ č.3
Chlapec	55	46	41
Dívka	53	30	37
Celkem	108	76	78

Tab. 17 Pohlaví respondentů dle škol

Věk respondentů	Absolutní četnost
13 let	41
14 let	130
15 let	90
16 let	1
Celkem	262

Tab. 18 Věková struktura respondentů

Ročník	Absolutní četnost
8.	148
9.	114
Celkem	262

Tab. 19 Struktura respondentů podle ročníku studia

Ročník	ZŠ č.1	ZŠ č.2	ZŠ č.3
8.	57	32	59
9.	51	44	19
Celkem	108	76	78

Tab. 20 Struktura respondentů dle škol

Vzdělání rodičů	Absolutní četnost	
	matka	otec
Základní vzdělání	6	2
Střední škola bez maturitní zkoušky	59	74
Střední škola s maturitní zkouškou	121	89
Vysokoškolské vzdělání	40	51
Nevím	36	46
Celkem	262	262

Tab. 21 Struktura vzdělání rodičů respondentů

VČ ve všední den	Chlapci		Dívky		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
méně než 1 hodinu	3	2,1	0	0,0	3	1,1
asi jednu hodinu	8	5,6	10	8,3	18	6,9
dvě – tři hodiny	71	50,0	64	53,3	135	51,5
čtyři a více hodin	60	42,3	46	38,3	106	40,5
Celkem	142	100,0	120	100,0	262	100,0

Tab. 22 Kolik volného času máš každý všední den?

Preferované činnosti VČ	Chlapci	
	Abs. četnost	Rel. četnost
sport	122	28,64
venku	49	11,50
PC	46	10,80
PC hry, hry na mobilu	37	8,69
TV, filmy, seriály, Youtube	21	4,93
kamarádi	17	3,99
spánek, odpočinek, válení	16	3,76
hry	12	2,82
internet	11	2,58
rodina	10	2,35
zvířata	9	2,11
hudba, hra na nástroj, zpěv	9	2,11
čtení	7	1,64
ruční práce, kroužky, kutilství, opravování	7	1,64
jídlo	6	1,41
učení	6	1,41
Facebook	5	1,17
zahradkaření	4	0,94
domácí práce	4	0,94
mobil	4	0,94
motorky	4	0,94
zábavy	3	0,70
hasiči	3	0,70
přítečkyně, holky	3	0,70
malování	1	0,23
jazyky	1	0,23
komunikace s přáteli	1	0,23
hlídání synovce	1	0,23
elektronika	1	0,23
neodpověděl	6	1,41
Celkem	426	100,00

Tab. 23 Preferované činnosti VČ – chlapci

Preferované činnosti VČ	Dívky	
	Abs. četnost	Rel. četnost
sport	69	19,17
venku	45	12,50
kamarádi	39	10,83
čtení	32	8,89
hudba, hra na nástroj, zpěv	25	6,94
rodina	19	5,28
malování, kreslení, fotografování, líčení	18	5,00
PC	17	4,72
TV, filmy, seriály	16	4,44
internet	11	3,06
spánek, odpočinek, válení	9	2,50
Facebook	7	1,94
zvířata	7	1,94
kroužky, ruční práce	6	1,67
učení	5	1,39
PC hry, hry na mobilu	5	1,39
jídlo	4	1,11
divadlo	4	1,11
přítel, láska	4	1,11
hry	3	0,83
zábavy	3	0,83
jazyky	2	0,56
mobil	2	0,56
skaut	2	0,56
nákupy	2	0,56
domácí práce	1	0,28
cestování	1	0,28
povídání si	1	0,28
návštěvy	1	0,28
neodpověděl	0	0,00
Celkem	360	100,00

Tab. 24 Preferované činnosti VČ – dívky

Sportovní aktivita za týden	Chlapci		Dívky		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
0-2	55	38,7	54	45,0	109	41,6
3-5	41	28,9	25	20,8	66	25,2
6-8	29	20,4	23	19,2	52	19,8
9 a více	17	12,0	18	15,0	35	13,4
Celkem	142	100,0	120	100,0	262	100,0

Tab. 25 Kolik hodin týdně strávíš sportovní aktivitou?

Kulturní zážitky za týden	Chlapci		Dívky		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
0-2	110	77,5	101	84,2	211	80,5
3-5	15	10,6	16	13,3	31	11,8
6-8	6	4,2	0	0,0	6	2,3
9 a více	11	7,7	3	2,5	14	5,3
Celkem	142	100,0	120	100,0	262	100,0

Tab. 26 Kolik hodin týdně strávíš kulturními zážitky?

Kroužky školy	Chlapci		Dívky		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
ne	128	90,1	94	78,3	222	84,7
ano	14	9,9	26	21,7	40	15,3
Celkem	142	100,0	120	100,0	262	100,0

Tab. 27 Navštěvuješ nějaké kroužky, které organizuje tvá škola?

Jednorázové VČA	Chlapci		Dívky		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
ne	76	53,5	49	40,8	125	47,7
ano	66	46,5	71	59,2	137	52,3
Celkem	142	100,0	120	100,0	262	100,0

Tab. 28 Využíváš jednorázových (nepravidelných) nabídek aktivit ve svém volném čase?